

Katri Karkinen

**Turkis, teollistuminen ja ympäristötietoisuus
Turkistuotannon vaiheita Juuassa**

Ympäristöpolitiikan lisensiaatintutkimus
Joensuun yliopisto
Yhteiskuntapolitiikan laitos
2005

Tiivistelmä

Katri Karkinen. Turkis, teollistuminen ja ympäristötietoisuus.

Turkistuotannon vaiheita Juuassa.

Lisensiaatintutkimus. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. 107 s.

Avainsanat: turkistarhaus, turkistarhaajat, turkiseläimet, turkistalous, turkistilat, maaseutu, teollistuminen, Itä-Suomi, ympäristötietoisuus

Turkistuotanto on maaseudun elinkeino, jota yhteiskunnallinen liikehdintä kyseenalaistaa tehden mm. turkistarhaiskuja. Paikallistutkimuksen avulla valotetaan turkistuotannon leviämistä osana aluepolitiikan toimeenpanoa. Maatalous muuttui Itä-Suomessa 1960-70-luvuilla kotitarvemaataloudesta teolliseksi, markkinaehtoiseksi maataloudeksi. Turkiseläimet yleistyivät muiden kotieläinten kasvattamisen rinnalla. Teollistuminen määritteli kotieläinten pidon menetelmien muutoksena. Juuan turkistuotanto laajeni nopeasti 1970-luvulla kunnes 1980-90-luvun taitteen taloudellinen lama katkaisi kehityksen vähentämällä nopeasti turkistilojen ja rehutehtaiden lukumäärää. Laajenemiseen olivat vaikuttaneet sekä aluepolitiikan toimeenpano että soveltava tutkimus. Juuassa turkistarhaiskuja tehtiin kahdesti. Tutkimuksessa esitellään lyhyesti sabotaasin kohteena olleen turkistilan vaiheet. Turkistuotannon tulevaisuuden odotukset paranivat uusien markkinoiden avauduttua mm. Kiinassa. Tutkimusaineistona käytetään haastatteluja, kunnan ja turkistuottajien yhdistyksen arkistoja, lehtileikkeitä sekä mm. tuotannon tekniseen kehitykseen tähtäävää tutkimusraportointia.

Lukijalle

Kirjoitan tätä raporttia matkallani kohti väitöskirjan puolustamista. Kiitos lämpimästi kaikille, jotka tunnistavat tästä tekstistä antamiaan tietoja. Heitä ovat haastatellut, muut keskustelijat sekä yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen väki. Lisäksi Kyösti Haatajan säätiön, Wihurin säätiön ja Pohjois-Karjalan Kulttuurisäätiön tuella saatoin perehtyä aiheeseeni ajan kanssa.

Maaliskuu 2005
Katri Karkinen

SISÄLLYS

Tiivistelmä	2
Kuviot ja taulukot	5
1 Johdanto	6
Tausta	6
Yhteiskunnallinen liikehdintä turkiksia vastaan	8
Juuan sosiaalisen kestävyuden haaste ja maaseudun murros	16
Ympäristö ja talous, turkistuotanto ja kulutuksen kritiikki	24
2 Kysymykset ja menetelmät	31
Viitekehys ja tutkimuskysymykset	31
Paikallistutkimus	33
Tutkimusaineisto	35
3 Tulokset: Vaihtovälineestä kiistakapulaksi	42
Kunnallinen elinkeinopolitiikka	42
Turkis on raha	49
Teollistumista ilman kaupungistumista	52
Yrittäjäksi!	57
Tuotannon tehostuminen	62
Uusi järjestys	80
4 Johtopäätöksiä ja keskustelua	86
Lähteet	93
LIITE 1 Arkistoaineisto	105
LIITE 2 Haastattelut	106

Kuviot ja taulukot

- Kuvio 1. Turkistarhaiskujen vahinkoja Suomessa vuosina 1995-2003
- Kuvio 2. Pohjois-Karjalan maakunnan kotieläinten lukumäärien muutos 1920-1999
- Kuvio 3. Turkistuotantosysteemi
- Kuvio 4. Tutkimuksen viitekehys
- Kuvio 5. Savo-Karjalan turkistilojen lukumäärä vuosina 1940-2000
- Kuvio 6. Juuan kunnan turkistilojen sijoittuminen vuonna 1972
- Kuvio 7. Juuan kunnan turkistilojen sijoittuminen vuonna 1982
- Kuvio 8. Kartta turkiskeräilyauton reitistä Itä-Suomessa
- Kuvio 9. Maakunnan pankkiväen juhlat 1980-luvun puolivälissä
- Kuvio 10. Juuan kunnan turkistilojen sijoittuminen vuonna 1992 ja 2002

- Taulukko 1. Juuan kunnassa sijaitsevien maatilojen lukumäärä
- Taulukko 2. Kirjallinen tutkimusaineisto
- Taulukko 3. Juuan kunnan teollisten työpaikkojen lisääntyminen 1980-2000
- Taulukko 4. Turkistuotannon vertailu Juuan ja Oravaisten kunnissa sekä Kuhmon, Sotkamon ja Suomussalmen kunnissa vuosina 1977-1999
- Taulukko 5. Itäsuomalaisia turkiseläinrehutehtaita

1 Johdanto

Tausta

Turkistuotanto oli ympäristökeskustelun ytimessä erityisesti 1990-luvulla. Radikaalit eläinaktivistit vastustivat turkistarhausta ja kulutuksen kriitikot turkispukineita. Miten turkistuotantoa voisi tutkia yhteiskunnallisesta näkökulmasta? Tässä tutkimuksessa yritän yhdistää löytöretken ja tutkimuksen. Gradussani, jonka kirjoitin jo toistakymmentä vuotta sitten Lapin turkistuotannosta sekä raportissani Kiinan maaseudusta ja turkiksista, opin paljon turkistuotannon asemasta, merkityksestä ja instituutioista sekä turkiksiin liittyvistä odotuksista tai paremminkin – intohimosta (Karkinen 1988a ja 1988b; Syrjälä-Qvist ym. 1990). Turkistuotannossa ja sen vastustuksessa on samoja piirteitä kuin kultakuumeessa. Turkis ei jätä ketään kylmäksi. Turkiksen ja siihen liittyvien yhteiskunnallisten ilmiöiden ja prosessien pohtimiseen tarvitaan tieteellistä kunnianhimoa, jossa arvostetaan korkealle järjestelmällisyyttä, yleispätevyyttä, taloudellisuutta, objektiivisuutta ja hyödynnettävyyttä (Harisalo ym. 2002). Monista syistä turkiksista ja turkistaloudesta löytyy mielestäni kiintoisia tutkimuskysymyksiä, mikä lienee edellytys tieteellisen työn mielekkyyden säilymisessä. Eläinaktivistit ovat asettaneet eteeni kysymyksen turkistuotannon kestävydestä juuri siten kuin se ymmärretään kestävä kehityksen erilaisina ulottuvuuksina. Yritän tässä työssä pohtia, onko turkistuotanto kestävää.

Syyskuussa 1987 olin onnistunut solmimaan Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto ry:n kanssa työsopimuksen Kiinassa tehtävää selvitystyötä varten. Olin jäsen Kehitysmaakaupan yhdistyksessä, jonka Intia-Kiina –projektissa etsimme suomalaisia, kohdemaiden markkinoista kiinnostuneita vientiyrityksiä. Yhdistyksen projektien kohdemaat ovat aina olleet kaukomaista - ja lisäksi kehitysmaiksi luokiteltuja. Projektin synnyn edellytyksenä olivat piilevät mahdollisuudet tulevaisuuden ulkomaankaupan kehittämiseen. Yhdistyksen ei kannattanut tehdä projekteja täysin suljettuihin kansantalouksiin, vaikka myös Kiina vaikutti 1980-luvulla monin tavoin sellaiselta. Asiantuntijalausuntoihin nojautuen yhdistys kuitenkin otti Kiinan kohdemaaksi. Nyt ajateltuna on helppo sanota, että valinta oli oikea. Kiinan kauppa on kasvanut nopeasti

samalla, kun taloudellinen kehitys on siellä ollut ripeää. Mutta on muistettava, että Kiinan historia voidaan kirjoittaa pidemmältä aikaväliltä kuin oma, pohjoiseurooppalainen historiamme. Länsimaisista lähtökohdista tarkkailtuna Kiina voi näyttää avautuvalta tai sulkeutuvalta jättivaltiolta, mutta sen muutoksilla on myös vaikutusta omaan yhteiskuntaamme.

Kiinaa koskeva työsopimukseni oli edellyttänyt lukemista, kirjoittamista, kokouksia ja tusinoittain käyttökelvottomia sopimusluonnoksia eri yritysten kanssa (Karkinen 1988b). Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto oli havainnut, miten Vantaalla joka vuosi useasti järjestetyissä turkishuutokaupoissa ostajina esiintyi yhä enemmän juuri kiinalaisia. Matkustin Kiinaan opiskelijaryhmässä. Olin kotona lukiessani Oraansuojelija -lehteä oppinut ihailemaan ”pieni on kaunista” -ideologiaa. Kiinassa se osoittautui eurooppalaiseksi elitismiksi. Katselin sikäläistä elämää silmät ihmetyksestä lautasina. Kiinalaiset ovat eläneet tuhansia vuosia arvokkaan vaatimattomasti. Kun 1980-luvun avoimuuspolitiikka otti ensiaskeleitaan, kiinalaiset suvaitsivat ulkomaalaisia siinä mielessä, miten paljon heiltä saattoi odottaa maahan taloudellisia sijoituksia. Nuoren idealistin kuten minun silmissäni suuri Kiina oli silmiinpistävän ristiriitainen. Näin suuria öljynjalostamoja, jotka tupruttivat ilmaan väkevää savua. Samaan aikaan savitalon asukas kantoi harteillaan ruohoa polttoaineeksi, koska halusi pitää asuntonsa lämpimänä pakkasilla. Vierailin Kiinassa turkistarhoilla, nahkoja jalostavissa tehtaissa ja alan tutkimusta tekevissä laitoksissa.

Kiinan matkan jälkeen valmistuin agronomiksi Helsingin yliopistosta. Suomalaisen kehitysaluepolitiikan jälkimainingeissa tein gradun Lapissa, missä yhä uskottiin turkistuotannon kasvuun. Gradun jälkeen työskentelin toista vuosikymmentä erilaisissa maatalouden kehitystehtävissä, mutta en lainkaan turkistuotannon parissa. Sitten vuonna 2000 aloitin jatko-opinnot Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Vuodet olivat muuttaneet vallitsevaa turkistuotannosta käytävää keskustelua. Kun ympäristöpolitiikan professori Pertti Rannikko kuuli kokemukseni turkistuotannosta hän hetimiten näki sen joko ympäristö- tai maaseutupoliittisena tutkimuskohteena. Vaikka Rannikkoa kiinnosti etenkin nuorten turkisvastustajien maailmankuva, itse näin

turkistuotannon myös yhtenä tapauksena muuttuvaa maatalouden ympäristöpolitiikkaa. Yhdessä olemme etsineet käsitteitä kuvaamaan turkistuotantoa ja siitä käytävää nykykeskustelua.

Tässä tutkimuksessa olen nostamassa esille kahta yhteiskunnallista virtausta: ensimmäinen on turkistuotannon leviäminen ja toinen ympäristöorientaatio ja protesti suhteessa eläimiin. Tutkimuksessa tarkastelen turkistuotantoa osana suomalaisen teollisuus- ja hyvinvointiyhteiskunnan kehittymistä. Tämän tutkimusraportin rakenteessa ehkä toteutuu alustavasti se, mitä aivan jatko-opintojeni alussa nähtiin tärkeänä hahmottaa eli turkistuotannon sosiaali- ja taloushistorian vaiheiden kuvaaminen.

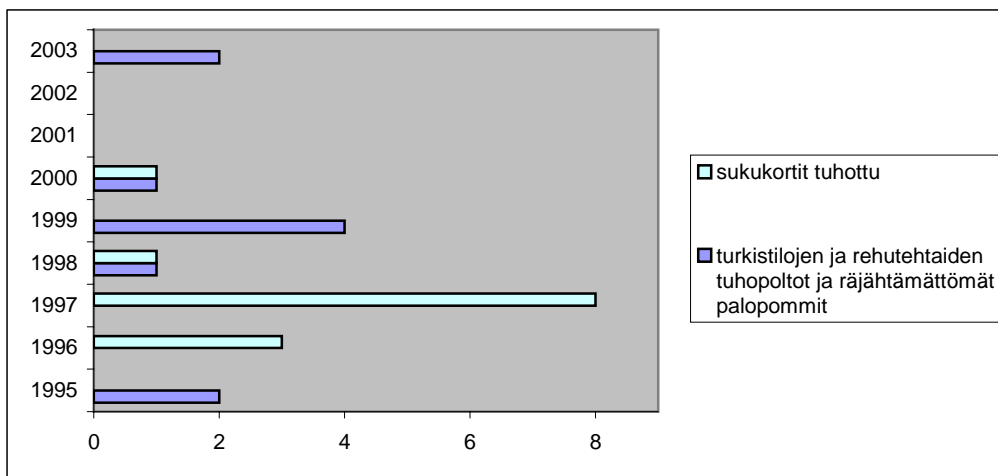
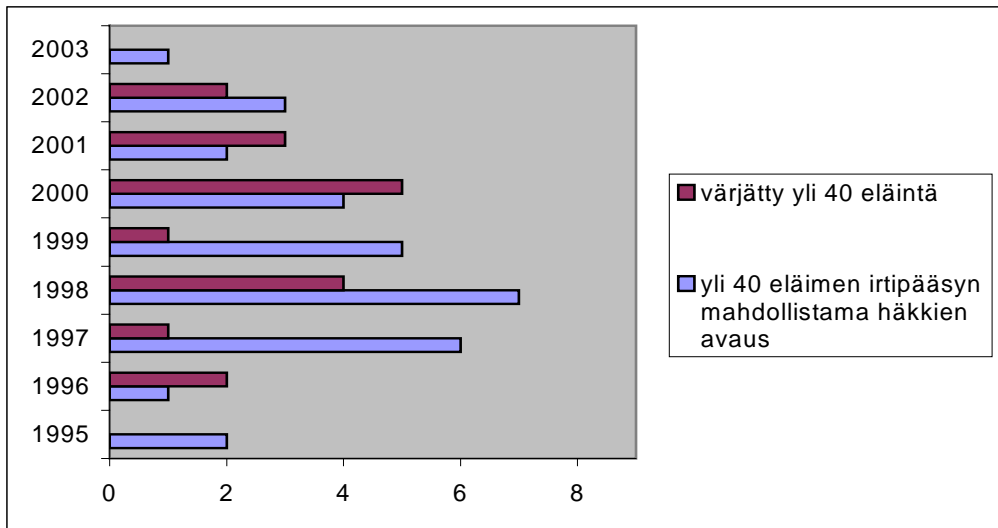
Yhteiskunnallinen liikehdintä turkiksia vastaan

Suomen Turkiseläinten Kasvattajien Liitto ry:n tietojen mukaan oli Suomessa tehty vuoden 2003 loppuun mennessä 69 turkistarhaiskua. Iskut kohdistuivat 40 paikkakunnalle¹. Turkistarhaiskut eivät olleet samanlaisia, vaan isku sisälsi esimerkiksi tuhopolton tai sen yrityksen tai siihen on kuulunut joko häkkien porttien avaaminen tai eläinten värjääminen. Turkistarhaiskijat ovat ottaneet haltuunsa sekä tuhonneet tuhansittain turkiseläinten tunnistuskortteja, joita eläinten kasvattajat käyttävät eläinten tunnistamisessa eläinjalostuksen tukena. (kuvio 2).

Se miten eläinaktivistit katsoivat turkistarhaiskun onnistuneesti läpiviedyksi riippui siitä, millaiseksi turkistarhaisku oli suunniteltu, miten se oli onnistuttu toteuttamaan ja miten siitä uutisoitiin. Joskus yhdelle turkistilalle oli tehty useita iskuja kuten käy ilmi tämän tutkimuksen aineistosta. Kerron myöhemmin tapauksesta, jossa ensin tarhan talousrakennus poltettiin ja muutamia vuosia myöhemmin saman tarhan eläimiä päästettiin irti häkeistään ja niitä värjättiin. Suurin osa iskuista tehtiin kuitenkin niin, että

¹ Alahärmä, Alajärvi, Evijärvi, Iisalmi, Joroinen, Juankoski, Juuka, Jämsä, Kalajoki, Karstula, Kiihtelysvaara, Kii kala, Kirkkonummi, Kokkola, Kontiolahti, Korsnäs, Kuivalahti, Kullaa, Lapinjärvi, Lappeenranta, Laukaa, Lehtimäki, Maalahti, Mustasaari, Närpiö, Orimattila, Parkano, Polvijärvi, Porvoo, Pyhäranta, Riihimäki, Ristiina, Taipalsaari, Teuva, Uusikaarlepyy, Vaasa, Valtimo, Vihti, Vöyri, Ylöjärvi.

yksi yrittäjä kärsi vain kerran. Joskus turkistarhaisku epäonnistui eläinten hoitajan tai omistajan ehtiessä paikalle. Tällainen oli esimerkiksi itsenäisyyspäivän yönä joulukuussa 1998 tehty isku orimattilalaiselle turkistarhalle, missä tarhaaja ampui iskijöitä päin. Silloin iskiäjät pakenivat. Yksittäisen turkistilan taloudelle olivat vahingollisimpia tuhopoltot ja turkistilan irtaimiston särkeminen.

Kuvio 1. Erilaisia vahinkoja aiheuttaneet turkistarhaiskut Suomessa vuosina 1995-2003 Suomen Turkiseläinten Kasvattajien Liiton mukaan. Turkistarhaiskujen vahingonteot on jaettu neljään osaan: ylhäällä tapaukset, joissa eläimiä on värjätty tai niiden häkkien portteja avattu. Alhaalla eläinten yksilöllisten tunnistuskorttien tuhoamistapaukset sekä turkistarhojen tai rehutehtaiden tuhopoltot tai sellaisen yritykset. Yksi turkistarhaisku on usein aiheuttanut useammanlaista vahinkoa.

Turkistarhaiskut hätkähdyttivät 1990-luvun loppupuolella, sillä suomalaisella maaseudulla ei vuosikymmeniin oltu tehty suunniteltuja, organisoituja väkivaltatekoja. Iskujen tavoitteena oli tuoda julkisuuteen yhteiskunnallinen ongelma käyttäen keinona sabotaasia. Ympäristöprotestin aktivistit osoittivat haasteensa pääpiirteissään turkiseläinten kasvattajaan ja turkiksen käyttäjään tai kuluttajaan. Samalla he leimasivat näiden edellytyksenä olevan yhteiskunta- ja talousjärjestelmään. Suurin osa nykyturkiksista on lähtöisin talonpoikaisesta ja teollisesta eläintuotannosta, jonka olemassaolon perustana on avoin, globaaliin talouteen integroitunut yhteiskunta.

Voidaanko sabotaasi-iskut tulkita yhteiskunnalliseksi liikehdinnäksi? Ns. neljäs ympäristöprotesti voidaan ainakin osittain tulkita laajemmin ympäristöliikehdinnän osaksi (Konttinen ja Peltokoski 2004, 7). Aaltometafora on käytetty kuvaamaan aktiivisuuden kausia ja sisältöjä. Rannikon (2003, 161) mukaan ympäristöliikehdinnän neljäksi aalloksi voidaan katsoa 1) 1960-luvun moderni ympäristötietoisuus, jossa kannettiin huolta saastumisesta ja luonnonvarojen ehtymisestä, 2) 1970-luvun sivilisaatiokritiikki, joka etsi vaihtoehtoja elämäntapaa, 3) 1980-luvun metsäaktivismi ja 4) 1990-luvun eläinoikeusliike. Aaltojen asettaminen aikajärjestykseen on kuitenkin ongelmallista, koska ne ovat kummunneet erilaisista yhteiskunnallista olosuhteista.

Myös termi yhteiskunnallinen liikehdintä vaatii selvittämistä. Ympäristöliike kuuluu ns. uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin erotukseksi mm. työväenliikkeestä tai osuustoimintaliikkeestä. (Siisiäinen 1998, 219; Järvikoski 1991, 164.) Ympäristöliikkeen lisäksi myös naisliikkeen vaiheita on kuvattu aalto –metaforalla. Nätkinin (1997) mukaan ensimmäinen naisliikkeen aalto oli 1800- ja 1900- luvun vaihteessa. Silloin naiskysymys merkitsi muun muassa väestöpolitiikan argumentaatiota korostamalla äitiyttä. Ensimmäisen aallon harja oli suomalaisten naisten saatua äänioikeuden vuonna 1906. Toinen aalto oli 1960-luvulla, jolloin naista yritettiin vapauttaa äitiydestä ja yksipuolisesta velvollisuudesta hoitaa lasta. Tärkeitä keskusteluja käytiin esimerkiksi abortista. Kolmas naisliikkeen aalto tunnistettiin alkaneeksi 1980-1990-luvuilla. Tärkeäksi asiaksi nousi yhteiskunnallinen uusintaminen ja naisen osuus siinä. Lisäksi on etsitty suurta kysymystä alistamisesta. (Nätkin 1997.) Ympäristöliikehdinnän kaikki

aallot sopivat ajallisesti naisliikkeen kahden viimeisen aallon sisään eli yhteiskunnallinen liikehdintä 1960-luvun jälkeen sisältää ainakin kaksi suurta virtausta: naisliikkeen ja ympäristöliikkeen. Tämä on kiintoisaa siksi, että eläinoikeusliikkeen osallistujista on suurin osa tyttöjä ja naisia (Konttinen ja Peltokoski 2000 ja 2004, Parikka 1998, Luukka 1998). Ovatko naiset siis aaltojen aktiivinen osapuoli? Vai onko juuri naisliikkeellä ja ympäristöliikkeellä valmius korostaa sitä, että sukupuoli on olemassa?

Yhteiskunnallinen, kollektiivinen toiminta voi olla tunteiden ilmaisua eri tavoin. Esimerkiksi urheiluyhteisön reaktiot idoliensa otteluun voivat olla kollektiivista toimintaa. Silti poliittisiin tavoitteisiin tähtäävä toiminta voidaan erottaa urheiluyhteisöstä: toimija asemoi itsensä suhteessa muuhun maailmaan. Siten voidaan luoda kategoriat esimerkiksi kollektiiviselle toiminnalle ja yhteiskunnalliselle prosessille. Ensin mainittuun kuuluva radikaali ympäristöliikehdintä on rakentanut merkitysjärjestelmiä ja niiden avulla omaa identiteettiä ja syitä vastapuolen tuhoamiseen (Konttinen ja Peltokoski 2004, 167). Turkistarhaiskuista vastuussa oleva neljäs ympäristöaalto tai erityisesti sen protestisiipi voidaan täsmentää kuuluvaksi länsimaissa vahvassa asemassa olevaan radikaaliin, yhteiskunnalliseen, kollektiiviseen toimintaan, joka jo lähtöasemiltaan perustuu kriittiseen keskustelukulttuuriin ja oppositioasemaan.

Sabotaasi oli seurausta syyllistämisestä, joka johti tuhoamisen käytäntöön. Turkistuotantoa ylläpitävät instituutiot törmäsivät siis 1990-luvulla uusiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin haastaviin instituutioihin. Tässä tutkimuksessa keskitytään turkistuotantoa ylläpitäviin instituutioihin. Näin siksi, että mielestäni on tärkeä selittää niitä osapuolia, joihin sabotaasilla yritettiin vaikuttaa. Konttinen ja Peltokoski (2000) alkoivat määrittää ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisemaa pyrkien hahmottamaan yhteiskunnallisen liikkeen, jonka päämääränä oli muun muassa lopettaa turkistuotanto. Neljättä ympäristöaaltoa kuvattaessa ei mielestäni voida ohittaa maaseudun tuotannon parissa toimivia ihmisiä. Ilman heitä protestin kohde jää kokonaan piiloon. Protesti leimasi turkiseläinten kasvattajat syyllisiksi eläinten oikeuksien riistoon. Eläinten parissa, yleensä maaseudulla työskenteleville ihmisille neljännen ympäristöprotestin viesti on mahdoton ymmärtää. Väitän että osa maatalous- tai

kotieläinkulttuurin parissa työskentelevistä tulkitsi neljännen protestiaallon toimijoiden motiivit käsittämättömiksi.

James Jasper (1996) kirjoittaa amerikkalaisesta eläimiä koskevasta liikehdinnästä käyttäen suomalaisten tavoin aalto -metaforaa. Hän kuitenkin aloittaa ensimmäisen amerikkalaisen aallon vuodesta 1866, jolloin muutamat varakkaat ihmiset paheksuivat eläinten käsittelyä. Uusin aalto alkoi 1970-luvulla kasvaen Yhdysvaltojen näkyvimmäksi protestiliikkeeksi. Eläinoikeusliikkeeseen kuului satoja tuhansia ihmisiä järjestäen mielenosoituksia, laatien kirjelmiä ja pyrkien tiedotusvälineisiin. Kesäkuussa vuonna 1990 saapui 30000 aktivistia Washingtoniin marssimaan eläinten puolesta. He kertoivat tuotantoeläinten kärsimyksestä, lemmikkieläinten pahoinpitelystä, vetohevosten uupumuksesta ja tieteellisten koe-eläinten puutteellisesta anestesiasta. He myös esittelevät tilanteita, joissa eläin ei varsinaisesti kärsi: eläintarhojen näytekäsilöt, huumatut koe-eläimet, sirkuseläimet ja lampaan keritseminen. Aktivistit hyökkäsivät eläinten domestikaatiota eli kesyttämistä vastaan väittäen sitä loukkaukseksi eläinten autonomiaa kohtaan. (Jasper 1996, 129-142.)

Eläimeen suunnattu hellyys tai suuttumus voivat olla tietyn persoonallisuuden piirre ja ihmisyyden ilmiä. Psykoanalyttinen, freudilainen persoonallisuustulkinta voisi määrittellä suhdetta eläimeen esimerkiksi niin, että hellyys kissaan kohtaan saattaa olla merkki siitä, etten saata hyväillä äitiäni. Psykoanalyttinen lähestymistapa eläimen oikeuteen selittäisi sen, miksi eläimen oikeuksien puolesta taisteleva yhteiskunnallinen liikehdintä keskittyy vain nisäkkäisiin. Tunteellinen ihminen siis suhtautuisi ja reagoisi tunteellisen eläimen kanssa, muttei huomioisi hyönteisiä tai kaloja, joilta on vaikeampi erottaa reaktiota. Nisäkkäisiin on mahdollisuus liittää inhimillisiä piirteitä. Esimerkiksi hevosella on jo kauan ollut toteeminen asema, ja hevonen on siksi toiseksi paras ihmisrakkauten kohde (Tester 1991, 19-20.)

Toisaalta luonnontieteilijät, joista etenkin etologit eli eläinten käyttäytymisen tutkijat tarkastellessaan eläinyksilöitä tietävät, miten eläimillä on olemassaolonsa takeena aina vaatimuksia elinympäristöön kohtaan ja jopa oikeuksia. Etologit tunnustautuvat

biologeiksi ja viittaavat lajien evolutionaarisiin piirteisiin. Maailman tunnetuin etologi, Konrad Lorenz oletti elävien lajien olevan osa pitkäaikaista ja loppumatonta eloonjäämisen pyrkimystä. Lajien eloonjäämisen ehtona olisi sopeutuminen. Etologien näkökulmasta myös ihmisen käyttäytyminen voidaan selittää eloonjäämisen taisteluna. Ihmistä ohjaa siis hänen perinnöllinen elämellisyytensä, se ohjaa myös sitä, miten hän kohtelee eläimiä; ihmisen moraalinen suhde eläimiin on jäljitettävissä eläimen vaistoista, jotka evoluutio on ihmisessä muokannut. (Tester 1991, 20.)

Eläimet ovat ihmisille merkityksellisiä, koska ne avaavat silmämme luonnon ja kulttuurin väliselle jännitteelle. Turkistuotanto on jännitteiden kenttä. Tuon jänteen kaksi ääripäätä niin sanotussa turkiskonfliktissa ovat turkistuotannon parissa työskentelevät henkilöt ja turkistuotannon lopettamiseen vihkiytyneet. Riittääkö turkistuotantoa käsittelevässä tutkimuksessa se, että aineistoksi valitaan vain alaan myönteisesti tai kriittisesti suhtautuvien ihmisten käytöksen selittäminen psykologisella tai etologisella otteella? Silloin tarkastelu koskee vain yksilöitä. Jos etsitään yhteiskunnallista selitystä, osoittautuvat sekä psykologia että etologia rajalliseksi näkökulmiksi ihmisen ja eläimen suhteesta. Aivan viime vuosina Suomessa on nähnyt päivänvalon yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus, jossa sosiologit ja maantieteilijät ovat alkaneet etsiä yhteistä kieltä eläimistä käytävään keskusteluun (esim. Kupsala ja Tuomivaara 2004; Salonen 2004; Ratamäki 2001.) Tätä kirjoitettaessa ei vielä ole pidetty vuoden 2005 Sosiologiapäiviä, jonne on suunnitelmien mukaan tulossa aihetta käsittelevä työryhmä. Eläinten hyvinvointikeskustelussa, joka melko poikkeuksetta liittyy maataloudessa käytettyihin eläimiin, on jo pidemmän aikaa etsitty hyvinvoinnin kriteereitä (esim. Rekilä 1999; Mononen 2004, Munsterhjelm 2004, Lund ym. 2004). Nämä aloitteet kertovat siitä, miten lähtökohdat eläimistä käytyyn keskusteluun jakaantuvat kahteen suureen lohkoon eli yhteiskuntatieteilijöiden teoretisointiin ja eläintieteilijöiden pragmaattiseen, käytännön tilanteiden ratkaisua hakevaan keskusteluun. On houkuttelevaa ajatella, että niistä voisi olla olemassa synteesi.

Synteesiä hahmotellessani pyrin löytämään ihmisen, yhteiskunnan ja eläinten välisten suhteiden kysymyksiä sellaisissa tilanteissa, kun edellä mainittujen suhteet ovat

murroksessa. Määrittelen yhdeksi murrokseksi ihmisten elinkeinojen kehittymisen. On tavallista kuvata elinkeinojen muutosta alkutuotannosta teollistumiseen ja edelleen palveluiden kehittymiseen. Valtavirta-ajattelun mukaan alkutuotannon varassa olevat yhteiskunnat kuuluvat kehittymättömiin ja teollistuneet sekä palvelusektorin luoneet yhteiskunnat kuuluvat kehittyneisiin yhteiskuntiin. Suomessa, ja tarkemmin sanottuna Itä-Suomessa, irtoaminen alkutuotannosta tapahtui vain muutamia vuosikymmeniä sitten. Jaan tässä tutkimuksessa maaseudun keskeisen elinkeinon, maatalouden, kahteen osaan. Ensimmäinen on kotitarvemaatalous, jota harjoitetaan oman perheen ja kotitalouden tarpeeseen. Itä-Suomessa kotitarvemaataloutta harjoitettiin laajasti vielä 1960-luvulla. Siitä luovuttiin 1970-luvulla, kun maatalouden suunnittelua alkoivat määrittää asiakkaat, eli kun maatalous tuli markkinaehtoiseksi toiminnaksi. (vrt. Westermarck 1969, 1971.) Kotitarvemaatalouden ja markkinoille suuntautuvan, teollisen maatalouden välille voitaisi ehkä määrittää myös eräänlainen esiteollinen vaihe. Sen aikana myyntiin suuntautunut, tuotteita kasvattava tai hankkiva maatalous järjestäytyi teollisesti, kun samalla kysyjän vaatimukset tuotteiden yhtenäisyydestä ja laadusta lisääntyvät. Kerron tutkimuksessani kotieläinten hoidon teollistumisesta, josta esimerkkinä käytän pääosin 1970-80-lukujen pohjoiskarjalaista Juuan kuntaa.

Yhteiskuntatieteellisessä eläintutkimuksessa, johon määrittelen tämänkin tutkimuksen kuuluvan, on vahvana sosiologinen näkökulma ihmisen ja yhteiskunnan suhteeseen. Tämä teoreettinen tutkimuslähtökohta voidaan nähdä ihmisen eläimestä huolehtimisen kysymyksenä tai kuten Kupsala ja Tuomivaara (2004) sen tekevät, moraalisen osallisuuden ja sosiaalisen kontrollin kysymyksenä sekä myös ihmisen ja eläimen suhteena silloin, kun määritellään hyötyjen saajia (Kupsala ja Tuomivaara 2004, 310). Silloin tutkimuksessa joudutaan tarkasti määrittelemään inhimillisyyden ja sen vastakohtat. Tutkimusala kehittyy tällä hetkellä erityisesti Pohjois-Amerikassa ja Länsi-Euroopassa.

Turkis on kulutustavara ja peräisin eläimestä. Kaikkea ihmisen kuluttamista ohjaa tieto eläimen elämästä ja kohtalosta. Suurin osa ihmisen käyttäytymisestä on peräisin alitajunnasta, joten alitajunta ohjaa myös eläimiin kohdistuvia tunteita ja suhteita. Voidaanko ihmisen alitajunnan ohjaamia käytöstapoja kategorisoida? Keith Tester on

tehnyt yrityksen siitä. Hän on ottanut haasteekseen etsiä eläinten oikeuksien inhimillisiä piirteitä (Tester 1991). Pääasiassa kirjallisuuteen pohjautuvassa teoksessaan hän etsii eri ajattelijoiden, muun muassa Norbert Eliaksen ja Michael Foucaultin ajattelusta ohjenuoria siihen, miksi kohtelemme eläimiä siten kun kohtelemme. Kuvaus siirtyy antiikista keskiajalle ja nykyaikaan.

Turkistuotannon vastustajat katsovat turkiksen palvelevan ihmisen hedonistisia taipumuksia. Siksi turkistuotanto voidaan ”ajaa alas” (Turkisteollisuuden alasajo 1998). Turkis on kuitenkin sekä perinteinen kauppaa-artikkeli että arvon mitta. Turkistuotannon alasajoa kannattivat sabotöörien ohella myös eräät yhteiskunnalliset vaikuttajat ja taiteilijat (puoluejohtaja Satu Hassi (2004) ja professori Leena Krohn (1998) ovat ilmoittaneet halunsa kieltää turkistuotanto). Yksittäisten henkilöiden mielenilmaisut ja niiden painoarvo osoittavat, miten yhteiskunnallisesta, egalitaristisesta optimismista on tultu henkilökohtaiseen ja elämäntavan politiikkaan (Konttinen ja Peltokoski 2004, 103). Eläinten oikeuksien puolustajille ovat yksilöllisyyden suojana olevat sanavapaus ja yhdistymisvapaus tärkeitä arvoja. Mutta eläinten oikeuksien puolustajien suhde teollisuus- ja hyvinvointiyhteiskuntaan on usein anarkistinen.

Turkistuotannon tutkimisessa näen tärkeäksi erottaa toisistaan kollektiivisen toiminnan ja yhteiskunnallisen prosessin. Tämän tutkimuksen konteksti on itäsuomalainen maaseutu, jonka yhteiskunnallisia prosesseja kuvaan. Maaseutua kohtasi viime vuosikymmenenä eräitä mullistavia ilmiöitä. Maaseutu teollistui ja palkkatyö yleistyi. Teollistumisella tässä tarkoitan erityisesti eläinten kasvatuksen menetelmien muutosta, kun kotitarvemaataloudesta luovuttiin. Sitten Neuvostoliitto romahti ja Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi. Rajan läheisyydessä olevalle seudulle oli ollut ominaista tietoisuus syrjäisyydestä ja vaatimus kulttuurin homogeenisuudesta. Itäsuomalainen maaseutu kuului vuosikymmenet periferiaan, itse asiassa koko sodan jälkeisen teollisuuden kehittymisen ajan. Siksi Itä-Suomesta, etenkin valtakunnan rajan pinnasta on yli 50 vuotta muutettu kohti keskuksia, etelään ja Ruotsiin uuden työn ja paremman elintason vuoksi.

Mullistavat ilmiöt muuttivat yhteiskunnallista keskustelua ja päätöksentekoa ylläpitäviä tahoja. Tilanne on lisännyt tyytymättömyyttä muun muassa uusissa yhteiskunnallisissa liikkeissä, ja se on ruokkinut protestimieltä ja kapinamentaliteettia. Konttinen ja Peltokoski (2004, 47-48) kuvaavat tilannetta tyytymättömyydeksi olemassa olevien instituutioiden moderniutta kohtaan. ”Liikkeet viestittävät ehkä ennen kaikkea sitä, että puoluepolitiikka sekä modernin kauden hallinnolliset ynnä muut rakenteet ovat riittämättömiä vastaamaan myöhäismodernin kauden ristiriitoihin ja kulttuuriselta perustalta nouseviin, uudenlaisiin tarpeisiin” (s. 47). Turkistarhaiskut kuuluvat jatkumoon valta- ja vastamoderneja yhteiskunnallisia virtauksia. Konfliktit liittyvät modernin yhteiskunnan perusteita ja tavoitteita koskeviin eriäviin tulkintoihin. Turkisten vastustaminen sabotaasein sai alkunsa 1970-luvun yhteiskunnallisessa toiminnassa Yhdysvalloissa. Poliittisena toimintana ei ollut kysymys arvottomasta odottelusta tai passiivisena sopeutumisesta uusiin tilanteisiin, vaan aktiivisesta vanhan yhteiskunnan kritiikistä.

Itäsuomalaista maaseutua ja etenkin turkistuotantoa tarkasteltaessa paljastuu esille vielä yksi mullistava ilmiö. Se on Aasian, erityisesti Kiinan taloudellinen ja poliittinen kehitys. Kansainvälisestä kaupasta riippuvaisen turkistuotannon kohdalla Kiinan nopea kehittyminen merkitsi uusia markkina-alueita. Aasialaiset ostajat ilmestyivät Suomeen turkisten huutokauppaan 1980-luvulla, ja heidän osuutensa ostoista on kasvanut. Itäsuomalaisen turkistuotannon lamasta selviäminen 1990-luvulla johtui Aasian taloudellisesta kehityksestä.

Juuan sosiaalisen kestävyden haaste ja maaseudun murros

Ympäristöpolitiikan tärkein metakäsite, kestävä kehitys, jaetaan yleensä erilaisiin ulottuvuuksiin. Niistä sosiaalinen kestävyys on osoittautunut haastavimmaksi ja vaikeimmin määriteltäväksi. Erilaisten akateemisten ympäristötutkimusten suuntausten kuten ympäristötaloustieteen, -filosofian ja -historian joukossa sosiaalinen kestävyys on tullut erityisesti yhteiskuntatieteiden osalle, mm. ympäristösosiologiaan. Maaseudun

tärkeiden toimintojen kuten maanviljelyn, kotieläintalouden ja metsätalouden tarkastelu luonnonvarojen käyttönä antaa mahdollisuuden tarkastella toimintojen yhteiskunnallista tai tarkemmin sanottuna niiden taloudellista, poliittista ja sosiaalista luonnetta. Niistä rakentuu viitekehys, jota voi tarkastella muun muassa sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa sosiaalista kestävyyttä lähestytään tiettyjen yhteiskunnallisten prosessien tuloksina ja vaikutuksina. Näitä ovat maatalouden teollistuminen, kunnallisen elinkeinopolitiikan synty ja turkistuotannon leviäminen. Ne ovat osittain erillisiä mutta samaan aikaan toisiaan täydentäviä ja toisistaan riippuvaisia yhteiskunnallisia prosesseja.

Juuan maatalouden muutos on ollut nopea. Sen ymmärtämiseksi on tehtävä ero kahden erilaisen maatalouden harjoittamisen välillä. Ensimmäinen on kotitarvemaatalous ja toinen on teollinen maatalous. Metsätyömies-pienviljelijä-karjanhoitaja –kotitalous 1950-luvun Juuassa voidaan luokitella paremmin kotitarvemaatalouden kuin teollisen maatalouden piiriin. Silti kotitarvetuotannonkin edellytyksenä oli osallistuminen yhteiskunnalliseen vaihtoon, mikä käytännössä tarkoitti sitä, että perheen miehet toivat palkkatyöstä kotiin rahavaroja. Teollisen maatalouden aloittamisen määrittäminen Juuassa 1960-luvulle on kompromissi. Jos sen piiriin lasketaan mukaan järvien laskut tai peltojen ojitukset, toki oli teollista maataloutta pitäjässä harjoitettu jo aiemminkin. Tässä tapauksessa teollistumista eniten määrittää kotitarvemaataloudesta luopuminen, tai ainakin sen merkityksen ratkaiseva väheneminen kotitalouksien ja julkisten laitosten ruokahuollon muuttuessa.

Markkinaehtoiseksi muuttunut maatalous lisäsi tuotannon volyyymia nopeasti niin, että Suomessa havahduttiin maataloustuotteiden ylituotantoon. Ylituotannon problematiikka oli tärkein syy siihen, että valtiollisin toimin alettiin maataloutta rajoittaa. Laki ns. pellonvarausjärjestelmästä eli peltojen paketoinnista luotiin 1960-luvun lopulla. Pellonvarauksen tavoitteena oli viljeltävän peltomäärän vähentäminen. Ohjelmallisena toimena se sai pian rinnalleen maatalouden harjoittajien luopumislait. Maatalouden vahvan valtiollisen ohjaamisen Itä-Suomessa aloitti etenkin ns. maatalouden

rakennepolitiikka. Sen vaikutti ratkaisevasti siihen, kuka jatkoi maatalouden parissa ja miten kotieläimiä alettiin kasvattaa.

Lapsia oli sodan jälkeen syntynyt Juuassa paljon, ja tuon sukupolven alkaessaan etsiä toimeentuloa ja omaa sijaansa tuntui houkuttelevalta vaihtoehdolta muuttaa kotiseudulta pois. Sodanjälkeisen sukupolven suuruus ja heidän aikuistumisensa sai aikaan muuttovirran, jota kahlitsemaan valtiovalta alkoi luoda aluepolitiikan lainsäädäntöä. Aluepolitiikassa on eroteltavissa teollistumisen kausi (Vartiainen 1998), jonka eräs alkuun paneva voima oli pyrkimys ratkaista väestön poismuuton myötä aiheutuneita ongelmia. Aluepolitiikan teollistumisen kausi loi myös lähtösysteemin kunnalliselle elinkeinopolitiikalle, joka sekkin osaltaan tähtäsi muuttovirran ehkäisemiseen. Teollisen aluepolitiikan instrumentiksi perustettiin Kehitysaluerahasto Oy eli Keran. Keraa koskeva lainsäädäntö luotiin 1960-luvun puolivälin jälkeen.

Teollistuminen oli ratkaisu räikeään alueellisen epätasa-arvoon. Sen avulla pyrittiin lisäämään taloudellista aktiivisuutta ja väestön hyvinvointia niissä osissa maata, mistä muuttovirta kulki pois päin. Maaseudun teollistuminen sai rinnalleen kuntien kehittymisen palvelulaitoksiksi. Tasa-arvoinen alueellinen kehittäminen tähtäsi syrjäytymisen ehkäisemiseen (Pyy ja Rannikko 1995, 133). Kehitysmalli pohjautui egalitariseen optimismiin, missä jokainen ihminen saisi osansa sekä yhteiskunnallisista arvoista että hyödyistä. Optimismilla yritettiin saada selkävoitto luokkajaon syvenemisestä, köyhyydestä, eriarvoisuudesta ja korruptiosta, jotka kertovat yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä. Egalitaristiset optimistit ottivat toimissaan huomioon sen, miten poliittiset päätökset ja teot vaikuttivat yhteiskunnalliseen jakoon.

Kehitysaluerahasto Oy:n perustaminen oli ratkaiseva teko tämän tutkimuksen aiheen kannalta. Turkistuotanto oli itäsuomalainen elinkeino jo ennen Keraa ja sen harjoittamaa kehitysaluepolitiikkaa, mutta turkistuotannon teollistuminen Juuassa oli Keran tekemien päätösten ja toimeenpanon vahvasti tukemaa. Juuka kuului niihin kuntiin, jotka määriteltiin Kerassa erityistukialueiksi sekä siksi, että se oli syrjäinen ja vähän kehittynyt,

mutta myös siksi, että siellä nähtiin olevan potentiaalia yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kehitykseen.

Maatalouden teollistumisen ohessa siis kunnallisen elinkeinopolitiikan synty olivat sosiaalisen kestävyuden tekijöitä Juuan kunnassa. Molemmat prosessit olivat vahvasti valtion säätelemiä, ja näihin virallisiin odotuksiin pitäjässä suhtauduttiin sekä kunnioituksella että kriittisesti. Seuraavassa kertaan niitä tapauksia, joissa selvästi ylhäältä päin ohjattu, väkevästi tavoitteisiin sidottu maatalouden rakennepolitiikka kohtasi itäsuomalaisen arjen. Pohjois-Karjalan lääni pani toimeen alueensa kunnissa ns. Maatalouden perustutkimuksen. (Maatalouden perustutkimustoimikunta 1976, 5.)

Maatalouden perustutkimus aloitettiin Juuassa vuonna 1973. Pontevasta nimestään huolimatta se ei tähdännyt talouden objektiiviseen tutkimukseen vaan maatalouden rakennepolitiikan toimeenpanoon. Keskeistä tutkimuksessa oli, miten elinkelpoinen maatila määriteltiin. Perustutkimuksen toimeenpanijat päättivät määrittellä maatalon elinkelpoisuuden minimipinta-alaksi kuusi viljelyhehtaaria. Juuan kunnanvaltuusto oli asiasta eri mieltä. Kokouksessaan 15.5.1975 se esitti Pohjois-Karjalan Maatalouskeskukselle, että maatalon elinkelpoisuuden rajoitukseksi ei asetettaisi hehtaarien mukaisia ehtoja. Maatalon lainoituskelpoisuuden määrittämisessä pääpaino tulisi asettaa viljelijän henkilökohtaisille ominaisuuksille ja tuotannon yleisille kehittämisedellytyksille (Maatalouden perustutkimustoimikunta 1976, 5.)

Koko yhteiskunnan oli 1970-luvulla läpäissyt suunnitteluoptimismi. Myös aluepolitiikassa suunnittelu sai keskeisen aseman. Maatalouden suunnitelmia laadittiin sekä kunta- että maakuntatasolla (Vartiainen 1998; Maatalouden perustutkimustoimikunta 1976; Pohjois-Karjalan Maatalouskeskus 1974). Suunnittelun tueksi tarvittiin tutkimusta. Juuan kuntatason tutkimus maataloudesta käytti aineistonaan postikyselyn tuloksia ja haastatteluja. Kun lääni sitten teki yhteenvedon eri kunnista, aineistoksi otettiin myös tilastot. Laaditut raportit antavat perusteellisen kuvan maaseudun ihmisten olosuhteista 1970-luvun Pohjois-Karjalassa.

Juukaa koskevan kyselyaineiston tulokset ovat peräisin yhdeksältä sadalta kotitaloudelta. Kaikkiaan lomakkeita lähetettiin 1500:lle kotitaloudelle, joten palautusprosentti on reilusti yli 50. Maanviljelijäperhe sai eteensä kaksi erilaista kyselylomaketta, joista ensimmäiseen kyselyyn vastanneet osallistuivat vain haastatteluun, mutta toisen lomakkeen valinneet saivat lupauksen maatilán kehittämssuunnitelman laatimisesta. Tutkimusta johti Pohjois-Karjalan Maatalouskeskuksen johtaja ja suunnitteluagronomi. Kenttätöön suoritti piiriagronologi ja Maatalouskeskuksen agrológit sekä alan harjoittelijat. Sekä kysely- että haastatteluaineiston tulokset lävistettiin reikäkorteille ja käsiteltiin tietokoneella Joensuun korkeakoulun laskentakeskuksessa (Maatalouden perustutkimus 1976, 2.)

Vain haastatteluun halukkaita ilmaantui 420, ja tutkimusryhmä haastatteli heidät vuoden 1974 aikana. Haastattelussa kyseltiin yleisiä asioita iästä, perheen koosta, työkykyisistä perheenjäsenistä, maatalouden ulkopuolisesta työstä, viljelystä ja kotieläintaloudesta. Maatalous koostui lehmistä ja lihanaudoista, sioista, lampaista, kanoista, hevosista, turkiseläimistä, leipäviljan ja rehuviljan viljelystä, nurmiviljelystä, perunan, mansikan ja herukan kasvatuksesta. (Maatalouden perustutkimus 1976, 46.)

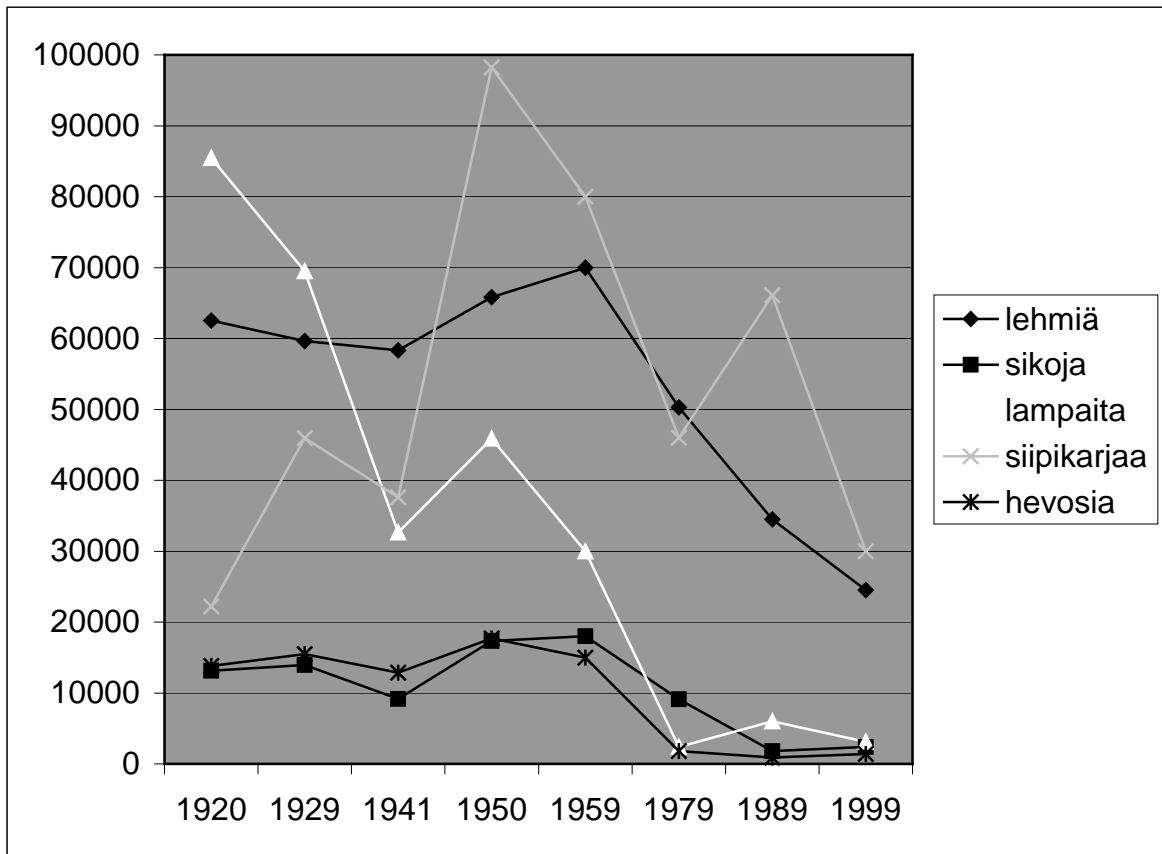
Kyselyn perusteella Maatalouskeskuksen suunnitteluagronomi apulaisineen jakoi Juuan maatilat kolmeen luokkaan. Tässä vaiheessa mukaan otettiin perhevilmän käsite, jonka rinnalle määriteltiin osa-aikaiset ja ei-kehittämishalukkuutta omaavat maatilat. Kahdelle ensimmäiselle laadittiin maatalouden kehittämssuunnitelma. Nautakarjaa kasvattavat tilat luokiteltiin kahteen ryhmään: lypsykarjatiloihin ja lihakarjatiloihin, sitten muut ryhmiteltiin sikatiloihin, lammastalouteen, kananmunantuotantoon, perunan viljelyyn, mansikan ja herukan viljelyyn sekä maatilamatkailuun. Piiriagronologi suositteli turkistuotantoa kolmelle maatilalle. (Maatalouden perustutkimustoimikunta 1976, 47.)

Maatalouskeskus teki seurannan vuonna 1986-88 Juuan maatioista (Pohjois-Karjalan Maatalouskeskus 1988). Se osoittaa, miten 1970-luvulla laadittu suunnitteluagronomin hahmotelma jäi elämään määritelmänä juukalaisista maatioista. Seurantatutkimus oli rakenteeltaan samantapainen selvitys kuin 1970-luvulla tehty, mutta maatioja ei enää

ollut niin paljoa kuin aikaisemmin. Seuranta osoitti myös, että viljelijäperheen keskimääräinen ikä oli noussut ja perheen koko oli pienentynyt. On oikeastaan hämmästyttävää, miten 1970-luvulla tehdyt ratkaisut näkyvät yhä olemassa olevina tuotantosuuntina ja maatalouden investointien odotuksina. Myös nykyiseen juukalaiseen maatalouteen verrattuna jo 1970-luvulla tehdyt määritelmät pitivät hyvin paikkansa.

Perustutkimus oli tähdätty maataloudessa jatkaville tueksi erikoistumisen tiellä. Samalla se oli instrumenttina siihen, että vain osa maataloista jäisi jatkamaan tuotantoa, suurimman osan siirtyessä muihin elinkeinoihin ja ammatteihin. Muiden kuin kehittämissuunnitelmaan mukaan tulleiden maatilojen lukumäärän vähennys toteutui Juuassa hyvin nopeasti. Vain kehittämissuunnitelman laatineille tiloille oli tarjolla maatalouden rakennepolitiikan mukaisia yhteiskunnallisia tukia. Niillä aloitettiin tuotantotekniikkaa uudenaikaistaa. Aikaisemmin mies- ja hevosvoimalla viljeltyt peltotilkut eivät olleet maatalouden lainoittajien silmissä kannattavia kohteita. Kotieläinten hoidossa tapahtui erikoistuminen. Nautoja kasvattavat ottivat käyttöön ns. vihreän linjan, jossa nurmirehu oli eläinten ravitsemuksen kulmakivi.

Juuassa maatalouden tärkeimmäksi tuotantosuunnaksi tuli lypsykarjatalous. Vielä 1970-luvulla karjat olivat pieniä. Jo sitä ennen erikoistuminen maidon tuotantoon oli ollut jo pitkän tähtäimen suunnitelma suomalaisen maatalouden kilpailukyvyn turvaamiseksi. (Granberg 1989, 53 ja 77.) Pohjois- ja Itä-Suomessa maidon myynti meijereihin oli kasvanut vuosina 1950-1964 yli seitsemänkertaiseksi (mts. 147). Lehmien lisäksi muidenkin eläinten hoitoa opeteltiin. Maatalouden koulutuksessa kyllä suosittiin muidenkin kuin nautojen kasvatusta maaseudun kotitalouksissa (Näätänen 1938). Onnistunut eläinten hoito edellytti monia taitoja. Pohjoisiin olosuhteisiin sopi se, että kesän ja syksyn kasvu pelloilta ja luonnonantimet, niin kasvit kuin eläimetkin, varastoitettiin talven varalle. Oli sitten kysymys talonpoikaisesta taloudellisesta ajattelusta tai maatalouden teollistumisesta, kotieläinten lukumäärä vähentyi Itä-Suomessa. Tämä tarkoittaa luontaistaloudesta irrottautumista ja maatilojen erikoistumista. Pohjois-Karjalassa lehmien, lampaiden ja sikojen lukumäärät ovat romahtaneet 1900-luvun aikana (kuvio 2).

Kuvio 2. Pohjois-Karjalan läänin ja maakunnan kotieläinten lukumäärien muutos 1920-1999. Lähde: Saloheimo (1973) ja Pohjois-Karjalan Maatalouskeskuksen vuosikirjat 1920, 1929, 1941, 1950, 1979, 1989 ja 1999.

Maatalouden rakenteen kehitys siis sidottiin peltohehtaareihin, mutta 1970-luvulla laaditussa maatilalaissa mainittiin jo aloja, joiden harjoittamisessa viljelymaan osuus on korkeintaan symbolinen. Niitä olivat turkistarhaus, puutarhaviljely ja kalanviljely. (Maatalouslaskenta 1990.) Kunnallisessa tilastoinnissa maatalouden rakennepolitiikan heijastumia oli se, että uudet turkistilat luettiin mukaan teollisuuden työpaikkoihin. Alaa kehitti teollisuuslautakunta, tosin joskus myös maanviljelysseuran tukemana. (Juuan kunta. Elinkeinolautakunnan pöytäkirja 19.10.70.)

Juuan maatilojen lukumäärä oli Toisen Maailmansodan jälkeen yli puolitoistatuhatta (taulukko 1). Yhden hehtaarin ja sitä pienemmillä maa-aloilla oli merkitystä kotitarvetuotannon kannalta. Pohjois-Karjalassa asuinrakennuksen ympärillä on

kasvatettu muun muassa perunaa. Noin 40 vuotta myöhemmin maatiloja oli vähän yli kaksi sataa. Juukalainen maatila nykyisin on tyypillisimmillään Nurmeksen osuusmeijeriin maitoa toimittava, tuotantoa tehostava liikeyritys. Maatilojen lukumäärä leikkaus on suurin Juuan maaseudun muutokseen vaikuttava asia. Taulukon 1 lukujen tarkastelussa on otettava huomioon tilastokategorioinnin muutokset. Tärkein niistä on maatilan koon määrittäminen. Vuonna 1980 tehdyssä maatalouslaskennassa luovuttiin yhden hehtaarin maatilojen luokittelusta ja siirryttiin niin sanottujen aktiivimaatilojen seurantaan.

Taulukko 1. Juuan kunnassa sijaitsevien maatilojen lukumäärä. Lähde: Vuodet 1941-1969 Saloheimo (1973), vuodet 1980-2000 Pohjois-Karjalan TE-keskus.

<i>Vuosi</i>	<i>1941</i>	<i>1950</i>	<i>1959</i>	<i>1969</i>	<i>1980</i>	<i>1990</i>	<i>2000</i>
maatilojen lukumäärä	1600	1545	1763	1619	950	567	223

Yleisessä maakunnan teollisuuspolitiikassa tavoiteltiin uusia työpaikkoja korvaamaan maa- ja metsätaloudesta luopuvia ihmisiä. Valtakunnan tasolla, läänissä ja kunnissa laadittiin suunnitelmia, joissa otettiin huomioon oletettu kehitys maa- ja metsätalouden työllisyyden vähenemisestä. (muun muassa Pielisen-Koitajoen aluekomitea 1974.) Turkistuotanto edustaa omaa erikoislaatuista tuotannonhaaraa aluepolitiikan vuosien pyrkimyksissä synnyttää maaseudulle teollista tuotantoa.

Virtaviivaisesti ajateltuna saatettaisiin ajatella, että teollistumisella maakunnat piti integroida valtakunnan teollistuneisiin eteläisiin osiin eräänlaisen alihankintajärjestelmän avulla. Pohjois- ja Itä-Suomessa vallitseva talousmuoto oli metsätyö-pienviljely-karjanhoito. Suomalaiset turkiseläimet kasvavat yleensä yhden miehen tai perheen yrityksissä. Siten turkistuotanto on verrattavissa talonpoikaiseen tuotantoon. Mutta koska turkikset päätyvät lähes poikkeuksetta ulkomaisille ostajille, poikkeaa turkistuotanto ratkaisevasti muusta maataloudesta, jota Suomessa aina vuoteen 1995 oli ohjattu ja harjoitettu maan rajojen sisäpuolella. Turkistuotantoa Juuassa voisi kutsua

murroselinkeinoksi. Sellainen se on suhdanteille herkän luonteensa takia. Murroselinkeino se on myös siksi, että sen laajeneminen Juuassa sattui suurten yhteiskunnallisten muutosten aikaan. Ihmisiä muutti pois maaseudulta, kun kaikille ei riittänyt työtä tai asuntoja. Turkistuotanto nähtiin maatalouden teollistumisen ja puun kaadon teknistymisen vuoksi työpaikkojen yhtenä korvaajana. (Tykkyläinen 1995, 105; Hakkarainen 1995, 44; Juuan kunta. Elinkeinlautakunnan pöytäkirja 3.2.1977.)

Ympäristö ja talous, turkistuotanto ja kulutuksen kritiikki

Ympäristö- ja talouskysymykset kietoutuvat toisiinsa yhdeksi yhteiskunnalliseksi ongelmavyyhdeksi. Joskus on vaarana, että talouskysymykset erotetaan muista yhteiskunnallisista ilmiöistä ja prosesseista omaksi sektorikseen. Erityisesti se on ongelmallista silloin, kun käynnissä on ympäristöongelman määrittelykamppailu. Ympäristö- ja talouskysymysten erottaminen toisistaan saattaa Peter Söderbaumin (1978 ja 2002) mukaan johtaa uskon menetykseen siitä, että inhimillinen yhteiskunta olisi mahdollinen. Niin yhteiskunta siihen upotettuine talouskäsitteineen samoin kuin ympäristö ovat inhimillisen toiminnan tulosta. Viimeisin muoto on syntynyt modernisaation ja siinä muotonsa saavan yhteiskunta- ja ympäristöpolitiikan mukana.

Yhteiskunta- ja ympäristöpolitiikka on niin hyvää kuin mihin ihminen on tietojensa ja taitojensa avulla pystynyt. Tiedot ja taidot ratkaisevat ihmisen ja hänen kaltaisensa suhteen luontoon. Klaus Eder (1996) väittää, että ihmisen tekoja ohjaa ekologinen järki. Filosofisesti voimme kysyä, mikä on ekologisen järjen suhde todellisuuden rationaalisuuteen ja irrationaalisuuteen, jolla usein selitetään taloudellisia ilmiöitä? Tähän kysymykseen Eder vastaa utilitaristisen filosofian merkityksellä länsimaisessa yhteiskunnassa. Hän ottaa tarkasteluun länsimaisen ihmisen keskeisimmän luontosuhteen: syömisen. Sitä ohjaa kulttuurille alisteinen tieto, jossa järki ja rationaalisuus on korvattu niin sanotulla kulinaarisella moraalilla. Moraalia ohjaa normisto, jonka mukaan syöminen ja muu luonnon käyttö tehdään.

Agronomille sopii hyvin Ederin lähtökohta kulinaarisesta moraalista. Jos voimme selittää syömistä ohjaavan moraalisen normiston, rohkenemme kai yrittää selittää myös muita luontoon liittyviä normistoja. Ihmistä ympäröivät eläimet, puut, meret. Millainen moraalinen normisto ohjaa ihmisen käyttäytymistä suhteessa niihin? Eri kulttuureissa luontoon ja syömiseen suhtaudutaan eri tavoin. Eder (1996, 186-190) viittaa eroihin protestanttisen ja katolisen kulttuurin välillä. Siis ihmisten syömistä eli kulinaristista moraalia saattaisi ohjata uskontojen väliset erot. Jos näin on, niin myös muita luontoon liittyviä normistoja voidaan jäljittää uskonnoista.

Söderbaumin (1978) mukaan talouden ja ympäristön erottaminen toisistaan on vallitsevan yhteiskunnan liberaali tulkinta, missä ympäristöongelmat ovat talouden ulkoisia vaikutuksia eli yhteiskunnallisia kustannuksia. Ympäristönäkökulmasta kiistanalainen on erityisesti uusklassinen kuluttajateoria, joka korostaa kuluttajan valintojen seuraamuksia. Taloudesta ja ympäristöstä päätetään kuitenkin aina kollektiivisesti, ihmisryhmässä. Kuluttajateoria on atomistinen, eli päätöksentekijänä on yksilö. Yksilöä ympäröi kuitenkin valintojen avaruus, jonka syntymiseen kulttuuri on luonut ainekset.

Vallitsevassa liberaalissa yhteiskunnallisessa tulkinnassa maapallon väestö jakaantuu rikkaaseen pohjoiseen ja köyhään etelään. Arkikielellä sanotaan että rikkaus johtuu hyvästä taloudenpidosta ja köyhyys huonosta. Tätä karkeaa kahtaalle jakaantumista täydentää eri maanosien ja maiden sisäinen eriarvoisuus niin yhteiskunnassa kuin taloudessakin. Rikkautta ja köyhyyttä määrittelemään ei enää sitten riitä pelkästään taloudenpito, vaan on tarkasteltava myös yhteiskuntien ja yhteiskunnallisten tekijöiden eroja. Onko yhteiskunta tasa-arvoinen? Miten eriarvoisuus ja syrjäytyneisyys havaitaan? Miten avoin yhteiskunta on? Ja lopulta, miten ympäristö tulkitaan erilaisissa yhteiskunnissa? Simon Kuznets on taloustieteen nobelisti, jonka nimi usein mainitaan yhteiskunnan, talouden ja ympäristön yhteensovittamisen ongelman ratkaisuyrityksenä. Kuznets (1995) tarkasteli kehitysmaiden ja teollisuusmaiden eroja väittäen, että samanlainen teollistumisen kehitys, joka teollisuusmaissa oli tapahtunut, ei olisi mahdollista nykyisissä kehitysmaissa. Tämän johtuu siitä, että niillä on eri ominaisuuksia kuin nykyisillä teollisuusmailla. Ns. kuznetsilainen käyrä osoittaa, miten

yhteiskunnallinen tulojako heijastuu kehitykseen. Ympäristökeskustelussa kuznetsilaista käyrää tulkitaan yleensä niin, että ympäristökysymykset aktualisoituvat yhteiskunnan kehityskysymyksiksi vasta kun yhteiskunnallinen jako on riittävän tasainen. Jos tähän tulkitaan on uskomisen, vasta riittävään jakoon onnistuneet yhteisöt kuten valtiot alkaisivat satsata ympäristönsuojeluun. Sen sijaan köyhät maat voivat vain koettaa selvittää taloudellisista ongelmistaan, koska ympäristönsuojelu on heille liian kallista.

Kuznetsilainen tulkinta kuuluu juuri Söderbaumin mainitsemaan liberaaliin tulkintaan, missä ympäristö ei ole määrittämässä taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä, vaan se on jotenkin niiden ulkopuolella. Otan tähän vielä mukaan kolmannen teoreetikon, joka liittyy yhteen rikkaan pohjoisen ja kulutuksen. Ranskalainen ekonomisti Serge Latouche yrittää käsitteellään ”suuryhteiskunta” selittää rikkautta ja kulutuksen eli sekä perus- että ylellisyyskulutuksen yhteyden. Suomalaista teollisuus- ja hyvinvointiyhteiskuntaa voitaisi kutsua osaksi suuryhteiskuntaa, joka ulottuu valtakunnan rajojen ulkopuolelle samankaltaisiin maihin, joissa ihmisten elintaso on korkea. Suuryhteiskunta luo edellytykset sekä teollistumisen että demokratian synnylle. Tavaroiden kuluttaminen on vahvistunut juuri niillä alueilla, jotka kuuluvat suuryhteiskuntaan: Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja teollistuneissa Aasian maissa (Latouche 1991, myös turkisten kuluttaminen, vrt. Vuokko 1982).

Latouch:n kuvaus sattuu osuvasti eriarvoiseen, globaaliin yhteiskuntaan, jossa vain typerys voi väittää erilaisten tavaroiden ja palvelujen olevan kaikkien saatavilla. Latouch kritisoi suuryhteiskuntaa ja sen välinpitämättömyyttä. Joskus eriarvoisuuden välissä on vain ohut seinä; rikkaan kodin ulkoseinän takana istuu kadulla ruokaa keittävä äiti. Latouch on kirjaimellisesti sivilisaatiokriitikko, joka armotta syyttää aineellisessa yltäkylläisyydessä eläviä ihmisiä silmien ummistamisesta. Yltäkylläisyys tekee ihmiset laiskoiksi ja moraalisesti tunteettomiksi.

Latouchin herkkyyden ihmisten keskinäisestä tasa-arvosta on myös eettinen kannanotto. Eriarvoisuutta ja tasa-arvoa voidaan mitata monin tavoin eikä aineellisuudenkaan vertailuun ole luotu kaikkien hyväksymiä mittareita. Periaatteessa jokaisella ihmisellä

pitäisi olla mahdollisuus saada käyttöönsä tavaroita ja palveluksia, joita hän tarvitsee itsensä ja perheensä toimeentuloa varten. Onko yhdellä ihmisellä oikeus kyseenalaistaa toisen ihmisen toiminta silloin, kun se tähtää taloudelliseen toimeentuloon?

Turkis on sekä kauppatavara että arvon mitta. Siihen verrattavia maataloudellisia kauppatavaroita, jotka ovat teollistumisen tuotteita, ovat mm. sokeri ja kahvi. Ilmonen kuvaa, miten sokerin teollinen tuotanto syntyi Karibialla (1993, 27). Englantilaiset loivat 1600-luvulla sokerin viljelytavan, mikä mahdollisti sen vähittäisen kehittymisen massatuotteeksi. Sokeriruokoa ei viljelty tavanomaisilla pelloilla eikä sitä myöskään valmistettu tehtaissa, vaan se kasvoi plantaaseilla, missä orjat kasvattivat, korjasivat ja jalostivat sen sokeriksi. Sen hinta vähittäiskaupassa putosi. Sokerista tuli tupakan rinnalla Brittein saarten tärkein ulkomaankaupan artikkeli. (Ilmonen 1993, 28.) Kahvia historiallisena kauppatavarana käsitellään Timo Voipion kuvauksessa. Kahvi on teollistumisen ja kaupungistumisen vuoksi levinnyt kaikkialle maailmaan. Sen yleistymistä Suomessa on pidetty viitteenä modernisaatiosta. Kahvin juonnin mahdollisti sen viljelyn laajeneminen, viljelytoimien rationalisointi ja markkinakanavien haltuunotto sillä seurauksella, että tämä trooppinen tuote oli mm. yläsavolaisten käytössä 1700-luvulla. (Voipio 1993, 19-20.)

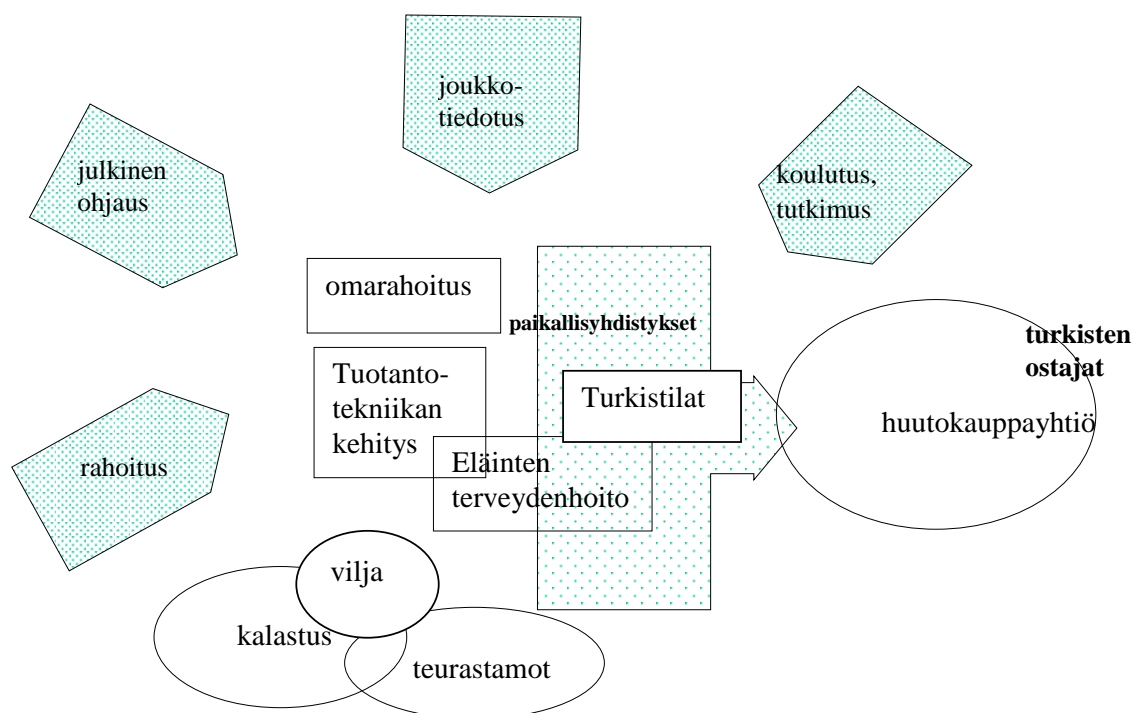
Pienimuotoinen talonpoikainen tuotanto, joka pohjoismaisessa turkistaloudessa on vallitseva, edellyttää ideologisen taustan. Itäsuomalaisessa tarkastelussa talonpoikaiselle pientuotannolle löytyy useita vahvoja vaikuttajia. Erityisesti turkistuotannon näkökulmasta tarhaajien yhteistyön aloittajina olivat V. A. Kröger ja W. Bremer (Hernesniemi 1988, 2). Kröger oli viipurilainen lääkäri ja Bremer lentäjä. Talonpoikaisen tuotannon puolestapuhujana merkittävin itäsuomalainen oli vuosisadan vaihteessa elänyt, Kiteeltä lähtöisin oleva Uuno Brander. Hän työskenteli 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa opettajana ja hallinnon uudistajana sekä osuustoiminnan ja talonpoikaiskulttuurin edusmiehenä. (Palosuo 1994.) Vaikkei mitään suoria yhteyksiä Branderista voida vetää turkistuotantoon, edustivat hänen arvokkaina pitämänsä asiat sellaista talousmuotoa, joka korosti yhden kotitalouden ja perheen roolia maaseudun tuotantotoiminnassa. Hän vastusti maatalouden ja erityisesti ruuan tuotannon vastuun jättämistä suurille teollisille

yksiköille. Hän korosti, että pientuottajat pystyivät pitämään huolta maataloudesta, kunhan heille vain tarjottaisiin siihen mahdollisuus. Pienellä maatilalla saattoi ruokkia sekä kotitalouden että lähettää tuotannon ylijäämä myyntiin, jolla saatettiin turvata kaupunkilaisten ruokahuolto. Branderin lähtökohta poikkesi ratkaisevasti niistä poliitikoista, joiden tavoitteena oli järjestää maatalous osaksi muuta elinkeinoelämää ja teollisuutta kuten esimerkiksi sahalaitosten yhteyteen. Sellainen ajattelu oli aika tavallista vuosisadan alussa ja myöhemminkin. (Forssell 1938.)

Pienimuotoisen talonpoikaisen tuotannon historiaa voidaan tarkastella myös asutustoiminnan avulla (Granberg 1989, 33-46). Ylipäätään eurooppalaista maataloutta alkoi ohjata 1930-luvulta lähtien protektionistinen ajatussuuntaus, jonka viimeiset huokaukset kuultiin Suomessa vasta Euroopan unioniin liittymisen yhteydessä. (Jalas 2002.) Itäsuomalaisen maaseudun kehitys sisältää joitain erityispiirteitä, jotka erottavat sen muusta osista maata. Eskelinen ja Björn kirjoittavat (1997, 68), että toisen maailmansodan jälkeen valtiovalta alkoi huolestua itärajan asukkaiden lojaalisuudesta. Syrjäseutujen sosio-ekonomiset ongelmat olivat ajankohtaisia. Asutustoiminta oli nostanut syrjäseuduilla asuvien ihmisten poliittista painoarvoa. Syrjäseutuongelmasta tuli poliittinen kysymys, mistä seurauksena syntyi kehitysaluepolitiikka. Laissa vuonna 1966 määrättiin, että kehitysaluevyöhykkeille sijoittuville yrityksille suodaan erivapauksia ja tukea. Kehitysalueelainsäädäntöä uudistettiin useita kertoja. Eskelinen ja Björn (mts. 72) kertovat valtion interventioden kuten kehitysaluepolitiikan vaikuttaneen myönteisesti 1970- ja 1980-luvuilla syrjäkuntien kehitykseen.

Turkiseläimiä kasvatetaan maailmalla erilaisissa institutionaalisissa puitteissa. Pohjoismaissa turkiseläimet kasvatetaan pienyrityksissä lukuun ottamatta muutamia poikkeuksia, jotka ovat turkistuotannon nopean kasvun vuosina syntyneitä suuryrityksiä. Kiinassa valtion omistamat tarhat tähtäsivät valuuttatulojen hankkimiseen. (Karkinen 1988a.) Vastaavaa toimintaa oli myös Neuvostoliitossa ja Puolassa (Hakkarainen 1995). Valtiolliset yritykset esimerkiksi Baltiassa yksityistettiin Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen, mutta niiden asema yhteiskunnassa on säilynyt.

Turkistuotanto ulottuu suomalaisessa yhteiskunnassa usealle sektorille. Kuviossa 3 hahmottelen turkistuotantoa osana maatalouden rakenteita. Alaa palvelevat huutokauppayhtiö, rehuyritykset, vakuutuslaitokset, tuotantotekniikan neuvonta ja eläinten terveyden ja sairauden hoito sekä tarhaustekniikan suunnittelijat ja valmistajat (kuvio 3). Turkistilan liiketaloudelliset ratkaisut ovat osa turkisivälitystä ja -kauppaa. Sitä ohjataan muun muassa rahoituksella, medially sekä koulutuksella ja tutkimuksella.

Kuvio 3. Turkistuotantosysteemi: Turkistuotanto osana maataloutta. Tummennetut nuolet ovat ohjaavia tekijöitä: julkinen ohjaus, rahoitus, joukkotiedotus sekä koulutus ja tutkimus. Turkistuotantoa tukevat välittömästi teurastamot, viljatuotanto ja jalostus ja kalastus tarjoamalla rehuvarat. Palvelevia, erikoistuneita osapuolia ovat eläinten jalostuksen asiantuntemus, eläinlääkintä, tarha- ja rehutekniikka, kuljetusjärjestelmät sekä turkisalan vakuutus- ja eläkejärjestelyt. Tuotantosysteemi kohtaa turkisten ostajat pääosin huutokauppayhtiön puitteissa.

Käytän kirjoituksessani turkistuotanto-sanaa yleiskielen turkistarhaus-sanan sijalla, koska turkistuotanto on eräänlainen yläkäsite, ja siihen voidaan liittää sekä villieläinten

että tarhalla kasvaneiden eläinten turkiksiin liittyvät taloudelliset ilmiöt. Turkistuotanto kuvaa turkisten hankintaa ja valmistusta myyntiä varten, kun sen sijaan turkistarhaus korostaa vain erästä tapaa kasvattaa eläimiä. Eri tuotantosysteemit keskittyvät eri eläinten kasvatukseen; Itä-Suomessa ketun kasvatus on yleistä. Selvennyksen vaatii myös turkistilan käsite. Tutkimuksessani määrittelen yhden tai kahden henkilön tai kotitalouden omistaman yrityksen on turkistilaksi. Periaatteessa yhdellä tilalla voi olla useampi turkistarha. Turkistila –sanon käyttö korostaa sitä, että turkistuotanto kuuluu osaksi maataloutta ja turkistilaa voidaan tarkastella maatalon rinnalla. Noin kolmannes suomalaisista turkistiloista on yksi osa maatilaa.

Turkis on siitä erikoinen kulutustavara, että sitä käytetään teollistuneen ja demokraattisen suuryhteiskunnan ulkopuolella. Pukineena sillä on aina erityinen, symbolinen asema sekä aineellisesti vauraassa yhteiskunnassa että myös aineellisesti vaatimattomassa. Turkis on silmiinpistävä tavara, joka ei jätä ketään tunteiltaan välinpitämättömäksi. Turkista käytetään sekä vallan, aistikkeuden tai verenhimoisuuden symbolina. Turkiksesta voitaisiin teollisen kulttuurin eri vaiheissa sanoa niin, että tuotannon kasvu ja myynnin hallinta ovat tehneet siitä kulutustuotteen.

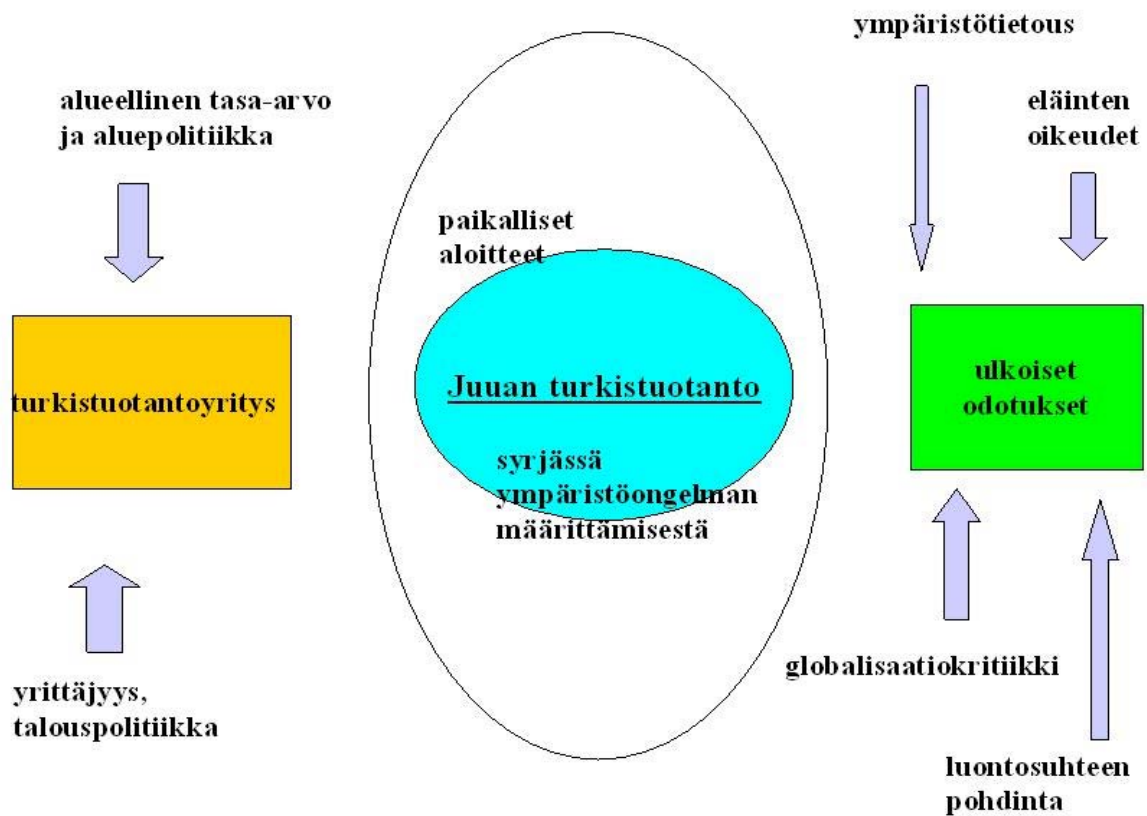
Mikä on turkistuotannon asema silloin, kun radikaali eläinliike sabotoi turkistiloja? Sekä ympäristötietoisuus käsitettynä laajasti että keskustelu eläinten oikeuksista ovat virinneet modernissa yhteiskunnassa eri tahtiin. Kun eräs ympäristöorientaation alkuunpanijoista eli Kasvun rajat -raportti toi länsimaiseen yhteiskuntaan 1970-luvulla julki huolen uusiutumattomien luonnonvarojen ylikäytöstä, elettiin monissa osissa maailmaa sellaisissa olosuhteissa, missä uusiutumattomien luonnonvarojen hyödyistä ei ollut vielä ollut mitään todistetta. Myöhemminkin eurooppalainen ja suomalainen yhteiskunta ovat kokeneet uusia ympäristötulkintoja.

2 Kysymykset ja menetelmät

Viitekehys ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni avainsanoja ovat mm. turkistuotanto, maaseutu, teollistuminen ja ympäristötietoisuus. Keskeinen käsitteistö liittyy teollistuvaan yhteiskuntaan, sillä palaan aineistossani turkistuotannon ja –kaupan rakenteiden luomiseen Itä-Suomessa 1970-80-luvuilla. Tutkin maaseudun yritystoimintaa, turkistuotantoa ja siihen kohdistuvia ympäristöorientaatiolla perusteltuja vaatimuksia. Yhteiskuntatieteellisenä tutkimuskohteena teollistunut yhteiskunta on usein synonyymi modernille yhteiskunnalle. Ympäristötutkimuksessa on kiehtovaa se, että siinä saatetaan pyrkiä kurkottamaan sekä modernin yhteiskunnan oletuksiin että modernisaatiota neutraalina pitävään keskusteluun.

Havainnollistan tutkimusotettani ja kysymyksiäni kuviolla (kuvio 4). Se on syntynyt niiden tekijöiden hahmottamisesta, jotka vaikuttavat turkistuotannon sosiaaliseen kestävyys. Yhteiskuntapolitiikka 1970-luvulla loi viitekehyksessäni kuvattua vasemman puoliskon toiminnat ja rakenteet. Turkistuotannon määrittämisessä käytän maaseudun yritystoiminnan näkökulmaa, jonka katson dynaamiseksi päätöksenteoksi niin maataloudessa, metsätaloudessa, maaseudun muissa yrityksissä ja niissä kotitalouksissa, joissa palkka- tai yritystulo nähdään kotitalouden tukena, arjen sisältönä. Turkistuotantoa alkoivat Itä-Suomessa harjoittaa sekä kotitaloudet että muut itsenäisen henkilöt. Alkuaikoihin nähden ovat tuotannon tavat muuttuneet niin, että turkistilat voidaan luokitella erikoistuneiksi yrityksiksi. Turkistilat varsinkin Itä-Suomessa olivat pieniä, joten varsinaiset työntekijät olivat yrityksen omistajia. Itäsuomalaiset turkistuottajat vain harvoin viljelevät maata tai kasvattavat muita kotieläimiä.

Kuvio 4. Tutkimuksen viitekehys

Etsin tässä tutkimuksessa kestäväen kehityksen sosiaalisen ulottuvuuden turkistuotantoon liittyviä tekijöitä. Kysyn tutkimuksessa, miten turkistuotanto laajeni ja miksi. Paikalliset aloitteentekijät eivät toimineet yksin vaan he kuuluivat kehitysaluepolitiikan ja teollisuuspolitiikan toimeenpanijoihin. Tutkimuksen tarkoituksena on valaista sitä, pystyvätkö turkistilat ja niihin elimellisesti kuuluvat palvelut kuten rehutehtaat täyttämään nykyisin niille asetettuja odotuksia. Näitä odotuksia peilataan maaseudun ja maatalouden muutokseen nähden.

Kolmas tutkimuskysymys on, millaista on kestävä turkistuotanto silloin, kun eläinoikeuskamppailu kyseenalaistaa turkistuotantoa? Aloitteentekijänä turkistuotantoa koskevassa keskustelussa 1990-luvulla Suomessa oli eläinten oikeuksien puolesta taisteleva liike. Sen ja muiden turkistuotantoon kriittisesti suhtautuvien osapuolten vaatimuksille oli yhteistä, että ne syntyvät muualla kuin turkistuotannon harjoittajien piirissä. Voidaan väittää, että asetelma oli lähtökohdiltaan epätasainen. Aggressiivisesti etenevä eläinoikeusliike syyllisti turkiseläinten kasvattajat eläinten oikeuksien rikkojiksi. He määrittivät ongelman yksipuolisesti. Ari Lehtinen (2003, 16) näkee tällaisen tilanteen ympäristöpolitiikan oikeudenmukaisuuden ongelmana.

Paikallistutkimus

Tämän tutkimuksen menetelmä on tarkastella yhtä paikkakuntaa, jossa seurataan tapahtumia ja niiden merkitystä tietystä valitusta näkökulmasta. Kyseessä on laadullinen kuvaus ja kirjoittajan tulkinta paikkakunnan kehityksen eri vaiheista. Paikallistutkimuksen metodi on Joensuun yliopiston yhteiskuntaa koskevassa tutkimuksissa saanut merkittävän jalansijan silloin, kun periferiasta käsin on tulkittu yhteiskunnan eri osien monimutkaisia riippuvuuksia ja yhteiskunnallisten kehitysprosessien seurauksia. Paikallistutkimuksissa yhdistetään maantieteen ja yhteiskuntatieteiden otetta tarkasteltaessa rajattua aluetta. Myös johtopäätökset koskevat vain valittua aluetta. Periferiatutkimuksessa on saatu näkyviin ja kuuluviin yhteiskunnan osapuolia, joilla on ollut tärkeä rooli esimerkiksi teollistumisessa tai hyvinvoinnin projektin toteuttamisessa. (Eskelinen ja Björn 1997; Oksa ja Rannikko 1985.)

Pohjois-Karjalan biosfäärialuetta koskevassa paikallistutkimuksessa tarkasteltiin 1990-luvulla Lieksan ja Ilomantsin kuntien alueella sijaitsevaa, Unescon ohjelmaan hyväksyttyä aluetta (Rannikko ja Schuurman 1997). Tutkimus oli ympäristötietoisten tutkijoiden perehtyminen itäsuomalaiseen korpimaahan, missä metsän ja sen antimien käytöllä oli tärkeä rooli. Biosfäärialueen perustamisen tarkoituksena on ollut kytkeä syrjäisen maaseudun ympäristömuutokset ja yhteiskunnan kehitysongelmat toisiinsa. Eri

tieteiden välinen, tutkijoiden yhteinen panos tutkimuskysymysten ja tulosten muodostumiseen toi tärkeän lisän paikallistutkimukseen. (Björn 1997, 12.)

Paikallistutkimuksen menetelmässä keskitytään siis yhden paikkakunnan ilmiöihin. Olen valinnut kohteeksi Juuan kunnan ja tarkastelen sitä kuin näyteikkunaa yhteiskunnallisiin muutoksiin. Paikallistutkimuksessa voidaan ylittää tieteenalojen rajoja hahmottamalla tutkimusongelmia käyttäen hyväksi eri alojen käsitteistöä. Eri laitosten tutkijat voivat osallistua samaan tutkimushankkeeseen ja testata siinä omaa ajatteluaan suhteessa tutkimusongelmaan. Monitieteellistä tutkimusta ei Juuan kunnasta ole tehty, mutta yritän käyttää hyväkseni samantyyppisistä naapurikunnista tehtyjä, eri alojen tutkijoiden monitieteellisiä töitä. Heidän tulkinnoillaan on ollut suuri vaikutus omaan käsitykseeni Juuan eri vaiheista. (Oksa ja Rannikko 1985; Rannikko 1989; Palviainen 2004.) Paikallistutkimuksella on puutteita, jotka paljastuvat vaadittaessa tulosten ja johtopäätösten yleistettävyyttä. Tulokset ja johtopäätökset ovat totta vain omassa kontekstissaan. Jotta niillä olisi arvoa muissa yhteyksissä, on tulokset ja johtopäätökset nähtävä rinnakkain toisten paikallistutkimusten sekä teorian ja muunlaisten tutkimusotteiden tulosten ja johtopäätösten kanssa. Vasta siten ne voidaan kytkeä osaksi käsitystä yhteiskunnallisesta muutoksesta.

Kun muutokset paljastuvat paikallistutkimuksessa, saattaa tutkija jäädä tarkastelemaan menneisyyttä. Jos tarkoituksena on tulkita paikallista kehitystä, on näkökulmaa laajennettava nykykeskusteluun. Maaseutua koskevassa paikallistutkimuksessa löydetään aina asuttamiseen liittyvät vaiheet, elinkeinot, niiden muutos ja väestön rakenteen kehitys. Ympäristöpoliittisessa tarkastelussa on kiinnostavaa se, miten ympäristö on muokannut ihmisten elämää ja miten ihmiset ovat muokanneet ympäristöään. Myös yhteiskuntapoliittiset päätökset ja kollektiivisen vallan jäljet avautuvat paikallistutkimuksessa.

Paikallistutkimuksissa on ollut rooli toimeentulon kysymyksillä (Eisto 1995; Kortelainen 1996). Kun paikallistutkimuksen kohde on sijainnut syrjäseuduilla, perifeerisyys on nostanut esiin sen aseman osana suurempaa järjestelmää, kokonaista suomalaista

yhteiskuntaa. Suomalaisessa maatalouden tutkimuksessa ei ole otteena ollut tavallisesti paikallistutkimus. Maataloustutkimus on ollut käytännön maanviljelyn ja eläintalouden teknisten ratkaisujen etsimistä, sillä aina 1960-luvulta on painotettu maatalon rationalisointia ja viljelyssä olevan maa-alan lisäämistä. Näkökulma on yleensä yhden maatalon ratkaisuissa. Itä- ja Pohjois-Suomessa maatalouden runko oli kotitarvetuotanto, joka sodan jälkeisinä vuosikymmeninä hävisi lähes kokonaan. Lisäksi maatalouden merkitys paikallisena työllistäjänä väheni nopeasti.

Ympäristöorientaatio toi paikallistutkimukseen uusia näkökulmia (Kortelainen 1996; Kumpulainen 1999). Luonnonvaroja tarkastellaan nyt aivan eri tavalla kuin esimerkiksi 50 vuotta sitten. Itäsuomalainen 1970-luvun maaseutu on aineistossani keskeisessä asemassa. Siellä luonnonvarat nähtiin käyttämättöminä voimavaroina. Niihin luettiin työvoima, energia, viljelysmaat, kalansaaliit jne., jotka haluttiin valjastaa yhteiskunnan palvelukseen. Esimerkiksi energian saannin kannalta suuret vesirakentamiskohteet luotiin tuohon aikaan. (Suopajarvi 2001.) Aluepolitiikkaan oli havahduttu alueellisen epätasavaruuden vuoksi. Suomen pohjoiset ja itäiset osat olivat jääneet jälkeen siitä taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta kehityksestä, josta oli alettu nauttia maan eteläosissa laajojen kansanosien parissa. Etelästä käsin katsottuna perifeeriset osat maata saattoivat näyttää pelkiltä energian ja puun raaka-ainelähteeltä. Niin sanottu kehitysaluepolitiikka toi äänen pohjoisten ja idän sekä lukuisten paikallisten toimijoiden tarpeille kohottaa omaa elintasaan. Maan hallintokulttuuria ohjasi suunnitteluideologia, erityisesti suunnittelu oli yhteiskunnallisessa päätöksenteossa 1970-luvulla keskeinen politiikan teon instrumentti. Se oli järjestetty hierarkkisesti niin, että kunnallisella päätöksenteolla oli tavallaan hierarkian alin porras. Maaseudun suunnittelu kuului Pohjois-Karjalassa valtakunnan, läänin tason ja kunnallisen päätöksenteon ohjelmaan.

Tutkimusaineisto

Aineistoni Juuan kunnasta on hankittu haastatteluin, arkistoista ja lehdistä. Paikallistutkimuksessa etsin kytkentöjä turkistuotannon ja sellaisten käsitteiden välille kuin maatalouden teollistuminen, maaseudun elinkeinot ja kunnallisen palvelurakenteen

luominen. Ne olivat suomalaisen aluepolitiikan ilmiöitä. Julkinen valta oli keskeinen promoottori Itä- ja Pohjois-Suomen teollisissa investoinneissa 1970- ja 1980 –luvuilla. Rationalisointiin tähtäävä maatalouden rakennepolitiikka ja metsätalouden koneellistaminen irrottivat väkeä maataloudesta. Julkisella vallalla oli merkitystä erityisesti hyvinvointipalvelujen luomisessa. (Pyy ja Lehtola 1996; Lehtola 2001, Rannikko 1985.) Koska julkinen valta on ollut keskeinen vaikuttaja ilmiöissä, on paikallistutkimukseni nivoutunut myös yleiseen yhteiskuntapolitiikkaan.

Juuan kunta sijaitsee Pohjois-Karjalan maakunnassa Itä-Suomessa. Nykyisin asukkaita on noin kuusi tuhatta. Se on maaseutukunta, missä metsä- ja maataloudella on yhä tärkeä merkitys toimeentulon lähteenä. Maa- ja metsätalous työllistävät 16 % kunnan asukkaista. Suurin työllistäjä on palvelut (46 %) ja toiseksi suurin jalostus (36 %) (Juuan kunta. Internet: www.juuka.fi 2004.) Juuka ei sijaitse turkistuotannon pääalueilla Suomen länsirannikolla, mutta kunta on ollut alueellisesti merkittävä turkistuotantoalue. Missään muussa itäsuomalaisessa kunnassa ei ole ollut niin monta turkistilaa kuin Juuassa. Pääosa aineistostani on turkistuotannon laajenemiseen ja sen eri instituutioiden luomiseen liittyvien yhteiskunnallisten laitosten ja järjestöjen toiminnan esittelyä. (taulukko 2).

Juuan kunnassa sijainneiden turkistilojen lukumäärän selvittämiseen käytin erilaisia aineistoja. Poimin elinkeinotoimen osoiterekistereistä ja yrityskorteista turkistarhaajien ja yhtiöiden nimiä ja osoitteita. Jäljitin samoja tietoja kunnalliskertomuksista. Saadessani käyttöni Savo-Karjalan Turkistuottajien arkiston vertaisin tietojani niihin. Lopulta eräät haastateltavista täydensivät avukseni piirtämiäni karttapohjia sijoittaen sinne turkistiloja, joista en aikaisemmin ollut saanut tietoa. (katso myöhemmin Juuan kartat).

Taulukko 2. Kirjallinen tutkimusaineisto.

<i>Aineisto</i>	<i>Aika</i>	<i>Sisältö</i>
Juuan kunnan teollisuus- ja elinkeinolautakuntien pöytäkirjat	1960-1980	Turkistuotannon kehittämistä koskevat päätökset
Juuan osoitemateriaali (ks. Liite 1)	1960-1999	Turkistilojen lukumäärä ja sijainti
Hakkarainen Pekka (1995) Vötkkelötaudin voittajat –kirja	1972-1980	Kehitysaluepolitiikan toteutus elinkeinoasiamiehen näkökulmasta
Savo-Karjalan Turkistuottajat ry:n hallituksen pöytäkirjat	1973-1989 ja 1997-2000	Turkistuotannon kehittämisen ja tuottajapolitiikan päätökset
Sanomalehti Karjalainen	1987-2004	Turkistuotannon lama ja turkisten vastustaminen
Sanomalehti Ylä-Karjala	1967-1995	Turkistuotannon kehitys Ylä-Karjalassa
Muutoksen Kevät- lehti	1997-2000	Turkistarhojen alasajoa koskeva uutisointi
Joensuun korkeakoulun Karjalan tutkimuslaitoksen ja Joensuun yliopiston tutkimusraportit	1976-1997	Turkistuotantoa ja kalastusta käsittelevät tutkimusaiheet ja tulokset

Suoritin tutkimushaastattelut syyskuun 2002 ja lokakuun 2004 välisenä aikana. Haastattelin 17 henkilöä. Keskustelun rakenteeksi sovelsin heistä pääosalle haastattelurunkoa, jossa oli kysymyksiä turkistuotannon eri vaiheista (liite 2). Kysymykset olivat yksityiskohtaisia, mutta haastattelutilanteissa aiheista polveiltiin

paljon. Ennen lomakkeen laatimistani olin jo tehnyt arkistotyötä niin, että saatoin esittää haastateltaville suurpiirteisen kartan Juuan turkistilojen kasvusta ja vähenemisestä. Kartta kirvoitti monet haastateltavista pohdintoihin.

Haastateltavista nykyisiä tarhaajia Juuassa ja Valtimolla oli viisi. Aikaisemmin tarhaajina toimineita oli kolme. Turkistuotannon kehityksessä mukana olleita pankin, kunnan ja tuottajayhdistyksen edustajia oli kolme. Yhtenä avainhenkilönä oli itäsuomalaisen turkiseläinten rehutehtaan vastuuhenkilö. Erilaisia turkistuotantoa palvelevia laitoksia edustavia henkilöitä oli neljä eli turkistalousneuvoja, koeaseman johtaja, alan tiedottaja ja ammattiliiton tiedostusjaoston jäsen.

Juukalaisissa haastatteluissa korostui turkistuotannon suuri, mennyt aika. Juuan valitseminen turkistuotantoa koskevan tutkimuksen kohteeksi johtui paljon siitä, että pitäjän 1970-luvulla keräämä maine on säilynyt tähän päivään saakka. Haastattelin tuon maineen synnyttämiseen vaikuttaneita henkilöitä, mutta nykyisin alalla työskentelevät henkilöt palauttivat ajatukseni myös maakunnan ja valtakunnan tason kysymyksiin. Juuan nykyisetkin viisi turkistilaa nostavat kunnan tärkeäksi alueelliseksi keskuksiksi, vaikka nykyinen lukumäärä on vain kymmenesosa siitä, mitä tarhoja oli 1970-80-luvun puolivälissä. Ensimmäiset haastateltavani henkilöt olivat niitä, joiden koko työelämän henkilöhistoriaan turkistuotanto oli kuulunut olennaisesti. He olivat miehiä lukuun ottamatta yhtä yhdessä haastattelemaani pariskuntaa. Heidän jälkeensä haastattelin pääasiassa nykyisiä turkisan palveluksessa olevia henkilöitä, mikä toi minut keskelle turkistarhaiskujen ahdistavaa tunnelmaa. Viimeiset haastateltavani olivat turkistarhaiskusta toipumassa oleva tarhaaja ja Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liiton tiedostusjaoston jäsen, jotka molemmat tarkensivat käsitystäni turkistarhaiskujen aiheuttamasta shokista. Tutustuin myös suureen liettualaiseen turkistilaan kesäkuussa 2003.

Pekka Hakkarainen työskenteli Juuan kunnan elinkeinoasiamiehenä vuosina 1972-1988. Haastattelin hänet lokakuussa 2002 ja maaliskuussa 2003. Hänen kirjoittamansa kirja ”Vökkelötaudin voittajat” (1995) on tutkimuksen keskeinen lähde. Olen poiminut kirjasta

suoria sitaatteja kuvatakseni arkista työsarkaa. Lukemistani Juuan elinkeinolautakunnan kokouspöytäkirjoista Hakkarainen kirjoitti huomattavan osan.

Luettelo kirjallisesta tutkimusaineistosta on liitteissä 1 ja 2. Tutkimusaineisto koostuu kahdesta arkistosta eli Juuan kunnan elinkeinotoimen arkistosta ja Savo-Karjalan Tuottajat ry:n arkistosta. Tekstissä vilahtavat H1, H4 viittaavat haastatteluihin. Tarkastelen aineistoa turkistuotannon näkökulmasta, vaikka monet turkistuotannon tekijät ovat riippuvaisia joistain toisista yhteiskunnallisista prosesseista. Esimerkiksi itäsuomalaista turkistuotantoa tarkastellessa ei voida sivuuttaa institutionalisoitunutta aluepolitiikkaa, jolla oli merkittävä rooli tuotannon laajenemisessa. Suomen yhteiskunnan taloudellinen lama 1990-luvun alussa mullisti turkistuotannon jälleen perusteellisesti.

Juuan kunnan arkistossa perehdyin teollisuuslautakunnan ja myöhemmin elinkeinolautakunnan kokouspöytäkirjoihin. Arkistoon tutustuin syksyllä 2002 Juuan kunnantalolla. Arkistoja läpi käydessäni olen etsinyt turkistuotantoa koskevia päätöksiä ja niiden mahdollista toteutumista. Pöytäkirjat antavat kuvan niistä keskusteluista, joita käytiin elinkeinoelämän monipuolistamiseksi ja vireyttämiseksi kunnassa. Tulkitsen lautakuntaa eräänlaisena ideoiden syntysijana ja elinvoimaisten työllisyyttä ja yrittäjyyttä edistävien aloitteiden työntövoimana.

Juuan teollisuuslautakunnan perustamisen jälkeen vuonna 1961 sen kokouksissa käsiteltiin maataloudellisia aiheita kuten kalkinlouhintaa ja pellonraivausta. 1960-luvun lopulla aiheet kääntyvät pienyrityksiin. Pien- tai yksityisyriyten ajamina asialistoille tulivat yritysten toimintaympäristöön liittyvät asiat työllisyyskysymyksinä. Kehitysaluepolitiikan seurauksena maalaiskunnissa alettiin pohtia sekä maatalouden rationalisointia, teollistumista että kunnan palvelurakenteen luomista. Turkistuotantoa koskevat kysymykset nousivat teollisuus- ja elinkeinolautakunnan asialistalle 1960-70 – luvun taitteessa ollen vireästi keskusteluissa 1980-luvun alkuun saakka.

Savo-Karjalan Turkistuottajat ry :n aineisto on tutkimuksen pääroolissa 1980-luvun tapahtumissa. Yhdistyksen nimi oli viime vuoteen saakka Savo-Karjalan Turkistarhaajat

ry ja varhemmin se on tunnettu nimellä Savo-Karjalan Turkiseläinten Kasvattajat ry. Yhdistykseen kuuluu turkiksia Turkistuottajat Oy:n huutokauppaan lähettäviä turkistuottajia, joiden yritys sijaitsee aikaisempien Kuopion, Pohjois-Karjalan ja Mikkelin läänien alueella tai Kymen läänin pohjoispuolella Lappeenrantaan saakka. Yhdistyksen aineistoa lukiessani noudatin niin sanottua kylläntymisperiaatetta. Ensimmäisiä asiapapereita läpikäydessäni laadin teemat, joiden alle aloin merkitä asiakirjoissa esille tulevia asioita. Teemoja olivat tuottajien koulutus, kokoukset, eläinten hoito, jätevedet jne. Tutkimusraportissa teemat ovat sukeltaneet suurempien kokonaisuuksien sisään. Olen pyrkinyt näkemään teemat osana maaseutua koskevaa yhteiskunnallista prosessia.

Savo-Karjalan Turkistuottajat ry :n aineiston hankintaan liittyy erityispiirre. Kirjoitin joulukuussa 2003 yhdistyksen hallitukselle kirjeen, jossa toivoin saada käyttööni yhdistyksen vanhoja pöytäkirjoja. Tavoitteeni oli tarkistaa eräitä Juuan kunnan arkistosta keräämiäni tietoja. Turkistuottajat halusivat ensin kuulla tutkimussuunnitelmastani. Syyn siihen sain tietää hallituksen kokouksessa, johon olin saanut kutsun alustajaksi kertomaan tutkimuksestani. Noin viisi vuotta sitten eli vuonna 1999 Pohjois-Karjalan Ympäristökeskukseen oli kävellyt nuori mies, joka tahtoi nähdäkseen asiapapereita koskien itäsuomalaisen turkistuottajien lupa-anomuksia. Muutamia viikkoja tuon tapauksen jälkeen turkistilojen osoitteet ja kartat, niiden omistajien nimet ja kotiosoitteet sekä eläintiedot olivat luettavissa Internetissä. Internetiin tiedot oli ajettu Joensuun yliopiston tietokoneelta. Kuin suorana seurauksena edelliselle iskettiin kesällä vuonna 1999 viidelle turkistarhalle ja yhteen turkispukinelikkeeseen Itä-Suomessa. Olen jättänyt tämän tutkimusraportin kirjoittamisessa laatimatta yksityiskohtaisia karttoja tai turkistilojen kuvauksia osoitteineen. Ne eivät ole salaisuuksia, mutta niiden julkisuudella on selvästi rajansa.

1990-luvun ja 2000-luvun tapahtumista on käytössäni sanomalehtijuttuja ja Turkistalous-lehden artikkeleita. Turkisvastustuksen lähihistoria on lehdistön laatima. Eläinten oikeuksien ajajat ovat tähänneet tietoisesti julkisuuteen. (Turkisteollisuuden alasajo 1998). Käytössäni on ollut sekä järjestölehtiä että sanomalehtiä. Turkiksista lehdistössä (ja televisiossa) käytävä keskustelu on epätasa-arvoista siten, että eläinten oikeuksien

puolustajat ovat aktiivinen ja turkistuottajat passiivinen osapuoli. Turkistuottajista voi aistia lähes halun vaieta. Silti molemmat turkiskeskustelun rintamat ovat käyttäneet lehdistöä esiintymiskenttänään. Tässä tutkimuksessa tulkitsen uudelleen Helsingin yliopiston taloustieteen laitokselle laatimani opinnäytettä varten keräämäni aineistoa. (Karkinen 2001.) Ensinnä käytössäni olivat eläinliikkeen kotisivut ja eläinliikkeen julkaisemat lehtiartikkelit. Toinen keskeinen lähde oli lehtijutut ja Turkistalous-lehden numerot vuosilta 1995-98. Opinnäytteessä näin kaksi erityyppistä aineistoa toisiaan täydentävänä. (Karkinen 2004.) Tässä tutkimuksessa olen tietoisesti hylännyt kahden rintaman esittelyn. Jos turkiskeskustelua tarkastellaan vain kahden rintaman kamppailuna, ei kuvata lainkaan kamppailuun johtavaa turhautumista. Turhautuminen on yksi kamppailun aines, mutta kamppailua pelkästään sillä saada aikaan.

Onko käyttämälläni aineistolla sitten rajoituksia, jotka johtaisivat tutkimuskysymyksestä tehtyjen johtopäätösten puutteisiin? En käsittele lainkaan eläinten lajityypillistä käyttäytymistä enkä eläinten hyvinvointia. Myös termi eläinten suojelu jää vaille käsittelyä. Syy tähän on se, ettei käytössäni ole Juuasta kerättyä aineistoa ympäristötietoisuudesta, ympäristöliikkeen neljännessä aallosta tai eläinten menestymisestä. Toivon pääseväni myöhemmin paneutumaan tällaisiin kysymyksiin.

3 Tulokset: Vaihtovälineestä kiistakapulaksi

Kunnallinen elinkeinopolitiikka

Elinkeinot ovat ihmisten tapoja, joilla he hankkivat jokapäiväisen leipänsä. Niitä tukemaan voidaan kunnassa tehdä periaatteellisia, tulevaisuutta koskevia linjauksia. Tätä voidaan kutsua kunnan elinkeinojen kehittämisen strategiaksi. Se on keskeisin osa kunnallista elinkeinopolitiikkaa. Aikaisemmin oli tavallista käyttää teollisuuspolitiikan nimitystä. Elinkeinopolitiikan osana on elinkeinojen kehittämisen konkreettisia toimia ja päätöksiä sekä työtä, jota tehdään. (Kettunen 1998, 12.) Juuan kunnan elinkeinopolitiikan nykyinen sisältö on kiteytetty raportissa ”Kuve Kolia, povi Pielistä, varpaat vallan vuolukiveä” (Juuan kunta. Internet: 2003. <http://www.juuka.fi>).

Elintaso Suomessa on viimeisen sadan vuoden aikana kymmenkertaistunut, mutta köyhyys, kurjuus ja taloudelliset ongelmat eivät ole poistuneet keskuudestamme. Tuloilla, jotka takasivat hyvän elämän sata vuotta sitten, ei nyt pysty elämään. Yhteisön jäsenenä eläminen edellyttää tiettyjä tuloja, ja yhteiskunnan kehittyminen nostaa tätä minimitasoa jatkuvasti. Minimitasoa vähäisemmällä tulolla voi elää ihmisyyteen ulkopuolella tai sen laitamilla. (Kettunen 1998, 14.)

Elintason nousun edellytyksenä on ollut teollistuminen. Paikallista, kunnallista teollisuuspolitiikkaa on harjoitettu aina 1960-luvulta lähtien. Se voidaan katsoa osaksi ns. pientä aluepolitiikkaa, erotukseksi hyvinvointipalveluyhteiskunnan synnyttämisestä (Eskelinen 2001, 19). Tutkimukseni ajanjakso sattuu luokittelun mukaan ns. teollistavan aluepolitiikan aikaan (1966-1975), jota seurasi aluepolitiikan suunnittelun aika (1975-1988) (Vartiainen 1998). Yhtenä osana teollistumista oli alkutuotannon kehittäminen. Teollistuminen merkitsi maatalolle eläinyksiköiden suurenemista karjaomistajien laajentaessa eläintuotantoaan ja koneellistaessaan aikaisemmin käsin suoritettuja tehtäviä. Samaa sovellettiin kaikkiin kotieläimiin: nautoihin, sikoihin, siipikarjaan ja turkiseläimiin. Kotieläinyksiköt olivat Suomessa teollistumisen alkuajoista saakka olleet

yhden tai kahden ihmisen työllistäviä maatiloja. Jatkonut tekninen kehitys on muuttanut kotieläinyksiköitä niin, että hoidettavien eläinten määrät ovat kasvaneet, mutta uusia työpaikkoja ei ole syntynyt.

Perinteisesti kunnallisen elinkeinopolitiikan on ajateltu olevan pelkästään riittävien sijaintitekijöiden tarjoamista yrityksille. Tämä ajattelu tarkoittaa välittömien tukitoimenpiteiden harjoittamista kuten teollisuushallia tai työvoiman saannista huolehtimista. Nykyään elinkeinopolitiikka ymmärretään kuitenkin huomattavasti laavammin. Laajan määritelmän mukaan elinkeinopolitiikalla ymmärretään kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla kunnat pyrkivät edistämään paikallisia elinkeino-oloja ja tätä kautta kuntalaisten hyvinvointia. Tämän ajatuksen mukaan elinkeinopolitiikka on kunnan kokonaisvaltaista kehittämistä. Kunnallista elinkeinotoimintaa ryhdyttiin 1980-luvun lopulla ja 1990-luvulla organisoimaan yhtiömuotoiseksi pääsääntöisesti kunnan omistamiin elinkeinoyhtiöihin. Organisoinnin tavoitteena oli pyrkimys kehittää kunnallinen elinkeinopoliittinen toiminta aikaisempaa yrittäjämäisemmäksi. Riippumatta siitä, kuinka kunnat elinkeinotoimintansa organisoivat, elinkeinopolitiikan perimmäinen tavoite pysyi ennallaan: tavoite on kuntien verotulojen kasvattaminen sekä työllisyyden parantaminen yritystoimintaa edistämällä. (Heinonen ja Waris 1998, 1-3.)

Usean elinkeinoyhtiön toiminnan tavoitteena ovat uusien yritysten hankkiminen kuntaan ja työpaikkojen lisääminen sekä uusissa yrityksissä että jo olemassa olevissa yrityksissä. Myös olemassa olevien työpaikkojen säilyttäminen ja uusien perustamisen aktivoiminen nähdään tärkeänä. Joillakin elinkeinoyhtiöillä on jopa määritetty prosentti- tai lukumääräisiä tavoitteita työllisyyden ja yritysten määrän kehitykselle. Keinoja tavoitteen saavuttamiseksi ovat mm. uusien yritysten ja perustamisvaiheen neuvonta- ja koulutuspalvelut sekä yritysten tukeminen ja avustaminen. Kuntaa laajemmalla alueella elinkeinopolitiikasta on kiinnostunut 15 työvoima- ja elinkeinokeskusta (TE-keskukset). Ne aloittivat toimintansa eduskunnan tekemän päätöksen mukaan syyskuussa 1997. Yhteen TE-keskukseen yhdistettiin maa- ja metsätalousministeriön, työministeriön sekä kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonaloilla toimivat valtionhallinnon alueorganisaatiot. TE-keskusten tarkoitus oli parantaa yritysten ja niiden

toimintaedellytysten kehittämistä, helpottaa työllisyyden hoitoa sekä yhdenmukaistaa valtion alueellista elinkeinoelämää ja työvoimapolitiikkaa koskevaa toimeenpanoa. TE-keskukset ovat osa elinkeinopolitiikan uudistusta. TE-keskusten tehtävistä löytyy samansisältöisiä asiakokonaisuuksia, joita elinkeinoyhtiöt mieltävät omiksi tavoitteikseen ja tuotteikseen. (Heinonen ja Waris 1998, 9-13.)

Elinkeinopolitiikka saattaa olla kunnassa rinnakkainen tai jopa vastakkainen ympäristöpoliittisten painotusten kanssa. Kirjassa Suomen ympäristöpolitiikan tulevaisuuskuvat hahmotellaan kuntien erilaisia rooleja tavoitteena pohtia sitä, mikä on paikallistason asema globalisaatiokehityksessä. Näitä tulevaisuudenkuvia hyväksikäyttäen voidaan tarkastella myös kunnan roolia elinkeinojen kehittämisessä. Tulevaisuudessa kuntien välinen kilpailu yritysten sijoittumisesta ja hyvistä veromaksajista kiristyy entisestään. (Sairinen ym. 1999, 211.) Samanaikaisesti kasvavat erilaiset ympäristövaatimukset. Kestävän kehityksen politiikka korostaa pidemmän aikavälin harkintaa, mutta se on ristiriidassa kilpailun edellyttämän nopeuden, tehokkuuden ja muun kilpailukyvyn kehittämisen kanssa. Erilaisten päätösten aiheuttamien vaikutusten arviointiin jätetään yhä vähemmän aikaa ja voimia. Samoin eri tahojen monipuolinen osallistuminen saatetaan nähdä kilpailukykyä heikentävänä asiana.

Kuntien ympäristöpolitiikasta kiinnostuneet tahot eivät ole juurikaan pystyneet vaikuttamaan kuntien keskinäisen kilpailun trendiin. Jotain on kuitenkin yritetty, ja näille aloitteille löytyy yhteisiä tekijöitä. Pääosin keskustelu on koskenut kaavoitusasioita, joissa uuden maankäyttö- ja rakennuslain myötä vastuu on siirtynyt valtion viranomaiselta kuntiin. Kuntien valtaa kaavoittamisessa on lisätty, kun puolestaan valtion viranomaisten rooli on muuttunut ns. ennakoivaksi vaikutusten arvioijaksi ja eri tahojen osallistumisen vahvistajaksi. Mikä kaavoituksen rooli on elinkeinopolitiikassa? Eräiden tahojen mukaan se on keskeinen elinkeinopolitiikan näyttämö. Kaavoitus on tärkeä osa myös ympäristöpoliittista tarkastelua. Sairinen ym. (1999) jakavat ympäristöintressien puolustajien reaktiot kolmeen erilaiseen lähestymistapaan. Ensimmäisessä nähdään tärkeänä säilyttää valtiovallan vahva ja konkreettinen osuus paikallisissa ratkaisuisa. Mahdollisuudet kunnan tasolla vaikuttaa ovat tämän näkemyksen mukaan valtaosalle

kuntalaisista minimaalisia, ja ainoaksi keinoksi jää valtioon tukeutuminen. Valtio nähdään puolueettomana intressien tasapainottajana. Näkemyksen kannattajat eivät usko ”kuntamafian” heikentymiseen valtion roolin vähetessä vaan jopa sen vahvistumiseen. (mts. 212.)

Toisaalta paikallisesta ympäristöpolitiikasta kiinnostuneet ihmiset uskovat paikallisen politiikan muutosmahdollisuuksiin ja hyväksyvät valtiovallan roolin heikentämisen ainakin silloin, jos kunnan suunnittelu- ja päätöksentekotapoja muutetaan. Silloin tavoitteeksi asetetaan ”keskusteleva kunta”. Kuntien uuden, suunnittelua koskevan kulttuurin muutoksen voidaan sanoa olevan seurausta yleisestä moniarvoisuuden kasvusta ja arvojen pirstaloitumisesta. Niiden vuoksi kuntien päättäjien on entistä enemmän reagoitava yksilöllisiä valintoja tekevien kansalaisten ja kansalaisryhmien vaatimuksiin. ”Keskusteleva kunta” luo mahdollisuuksia sekä erilaisten heikkojen intressien uudennlaiselle esiin nousulle että myös aidolle yhteiselle oppimiselle. ”Keskusteleva kunta” voi olla myös kilpailukyvyn takeena, koska se tarjoaa nopeampaa päätöksentekoa valitusten ja muistutusten vähentyessä ja lisäksi kustannussäästöjä muiden odottamattomien haittojen vähentyessä.

Kaikien edellisen rinnalla voidaan kunnallinen elinkeino- ja/tai ympäristöpolitiikka nähdä markkinoiden toiminnan valossa. Esimerkiksi rakennuslakia koskevissa kysymyksissä voidaan, jos halutaan, nähdä mahdollisuus ekologisempaan rakentamiseen paikallisten päätöksentekijöiden aloitteena. Kestävän kehityksen toimintamallien noudattaminen voisi tarjota tulevaisuudessa yksittäiselle kunnalle merkittäviä kilpailu- ja imagoetuja, joita ei voi jättää huomioimatta. Taustalla on ajatus, että ympäristökysymyksistä on tulossa entistä vahvempi kilpailutekijä yritysten välisessä kilpailussa. Ympäristöystävällinen kunnallinen energiahuolto, hyvin järjestetty jätehuolto ja kierrätys sekä vähän saastuttavat logistiikkapalvelut ovat ympäristöä huomioivia tekijöitä, joilla kunta voi vaikuttaa yritysten sijoittumispäätökseen. Myös hyvistä veronmaksajista kilpailtaessa viihtyisiä ja terveellinen ympäristö on arvokas valtti. (Sairinen ym. 1999, 213.)

Juukaa koskeva, teollisuus- ja elinkeinolautakunnan arkisto kertoo, miten kunnan virkamiehet kannustivat kuntalaisia turkistuotannon pariin. Etenkin 1970-luvulla elinkeinoasiamies oli aktiivinen. Hänen palkkansa kunta laskutti tuli valtiolta. Siis yhtäältä valtio ohjasi kunnan päätöksentekoa tarjoamalla voimavaroja sekä elinkeinopolitiikan harjoittamiseen että yritysten investointeihin. Näin tarkasteltuna 1970-luvulla oli valtiolla vahva asema kunnallisessa päätöksenteossa. Juuri tätä linjaa ajavat myös ne Sairisen ym. (1999) kuvaamat, nykyajan ympäristöpolitiikasta kiinnostuneet kuntalaiset, jotka peräävät valtion vahvan roolin palauttamista kaavoitukseen.

Toisaalta teollistumisen ja ehkä juuri teollistavan aluepolitiikan aikakausi oli sellainen, jossa huomiota alettiin antaa myös yksittäisille kansalaisille. Tästä esimerkiksi käy ”yrittäjien” ammattikunnan syntyminen, eli yksittäisen yrittäjän merkityksen korostaminen mm. työllistämässä. Mielestäni tämä voisi olla esimerkki, joskin vuosikymmenten takaa, että kunnan päätöksenteossa korostetaan keskustelukulttuuria, ja useampien kuin vain yhden elimen huomioonottamista päätöksenteossa.

Juuri turkis kuuluu kaikkein perinteisimpiin suomalaisiin kauppaa-artikkeleihin. Siten markkinat kannustivat kuntalaisten ryhtymistä 1970- ja 1980 –luvulla uusiin hankkeisiin kuten turkistarhaajiksi. Tosin turkistuotannon menestymistä tarkasteltaessa ei voida ohittaa alan suurta kriisiä 1980-1990-luvun vaihteessa. Koska sekä valtiovalta että kunta yhdessä panostivat turkistuotannon laajenemiseen, ne olivat osaltaan vaikuttamassa myös markkinoiden kyllästymiseen vallitsevilla markkinoilla eli turkisten ylituotantoon 1980-luvulla. Eräiden arvioiden mukaan ylituotanto oli siis kotimaisten päätösten tulosta. Ylituotantotilanteeseen ei olisi jouduttu, jos turkisten kaupan rakenne olisi ollut toisenlainen, jos esimerkiksi kansallisesti olisi voitu säädellä tekstiiliteollisuuden raaka-ainehankintaa. Jos suuret kansainväliset mullistukset olisivat sattuneet aikaisemmin, ylituotantoa ei olisi koskaan tapahtunut. Tässä tarkoitetaan erityisesti Neuvostoliiton romahtamista; ennen romahtamista turkiskauppa itään ei vetänyt, mutta romahduksen myötä turkisten vienti sinne on jatkuvasti lisääntynyt.

Juuan teollisuus- ja elinkeinopolitiikan alkuvaiheista voidaan siis tunnistaa kaikki ne kolme ominaisuutta, joita nykyisin tunnustetaan ympäristöpolitiikan paikallisesta keskustelusta. Voimmeko uskoa siihen, että juukalaiset todella keskustelivat 1970-luvulla yhteisistä asioista ja poliittisista päätöksistä? Ainakin siihen oli pyrkimystä. Kunnan elinkeinoasiamies osallistui mm. kirjaston kehittämiseen, paikallisen sanomalehden laatimiseen sekä työvoimakurssien järjestämiseen. Hän koulutti kursseilla satoja henkilöitä. Sekä kurssit että osallistuminen lehden tekoon olivat tärkeitä keskusteluareenoita.

Aluepolitiikka ja osin suljetut kotimaiset markkinat antoivat mahdollisuuksia paikalliselle kehitykselle aikaisemmin aivan eri tavoin kuin nyt. (Kettunen 1998, 14-15.) Muutamien vuosikymmenten takainen elinkeinojen muutos oli tulosta teollistavasta aluepolitiikasta ja suunnittelusta. Elinkeinojen kehittyminen ja maaseudun muutos olivat tunnusmerkkejä perusteellisesta yhteiskunnallisesta murroksesta. Elämänmuoto teknistyi, tiedonvälitys kasvoi ja koulutuksen merkitys lisääntyi. Aiemmin kehityksen ja kilpailun säännöt kaikesta silloisesta puheesta huolimatta suojasivat heikoimpia kuntia. Kuntien keskinäisessä kilpailussa pienemmille ja huonommin edellytyksin kilvassa mukana oleville annettiin tasoitusta.

Suomalaiset kunnat ovat saman aikaan rikkaita ja köyhiä. Ne omistavat valtavan määrän kiinteistöjä ja niillä on verotusoikeus. Ne ovat suuria työnantajia. Suurta, hyvin pääomavaltaista ja jäykkää järjestelmää on vaikea muuttaa riippumatta olosuhteista tai ihmisten tarpeiden muutoksesta. Kuntalaiset näkevät kuntansa kolmella eri tavalla: joko palvelujärjestelmänä, ihmisten yhteisönä tai vallan arenana. Kunnan rooli palvelujen tuottajana korostui 1970-80-luvulla, ja se jätti jossain määrin varjoonsa kunnan kaksi muuta roolia. Kunnan tehtävä alueensa kehittäjänä on usein pelkistynyt kapea-alaiseksi ja niukasti resursoiduksi politiikan lohkoksi. (Kettunen 1998, 16-19; Pyy 1998, 37.)

Juuan kunnan tilastoissa teollistuminen eteni nopeasti teollisuuspolitiikan aloittamisen jälkeen. Teollistumisella tähdättiin Juuasta pois päin suuntautuneen muuttoliikkeen hillitsemiseen. Silti tarkastelukautena 1970-2000 kunnan asukkaiden kokonaislukumäärä

väheni noin kahdella tuhannella päätyen nykyiseen noin 6200:n. Elinkeinojen muutos oli nopea. Teollisten työpaikkojen lukumäärä lisääntyi seitsemään ja puoleen sataan (taulukko 3). Esimerkiksi maatilojen lukumäärä väheni samaan aikaan noin puolestatoista tuhannesta noin 400:n (vrt. taulukko 1).

Taulukko 3. Juuan kunnan teollisten työpaikkojen lisääntyminen vuosina 1980-2000. Lähde Juuan kunta. Internet: <http://www.juuka.fi>. Juuan kunnan kunnalliskertomus 1969.

<i>Vuosi</i>	<i>Teollisten työpaikkojen määrä</i>
1970	150
1980	185
1985	366
1990	586
1995	634
2000	715
2003	743

Elinkeinopolitiikka 1970-luvulla oli huonosta resursoinnista huolimatta aktiivinen osa kunnallispolitiikkaa Juuan kunnassa. Kuntakeskukseen alettiin rakentaa asuntoja ja julkisia laitoksia. Tietyt maatilat alkoivat investoida. Teollisuudessa työskentelevien ihmisten palkkatyö yleisty. Tässä tutkimuksessa kerrotaan tarkemmin yhdestä Juuan erikoisuudesta, turkistuotannon leviämisestä.

Elinkeinopoliittisella työllä täytyy olla johtaja. Mieluimmin näkijä, visionääri, jolla on uskottavuutta. Tuekseen hän tarvitsee kovan tason ammattilaisia. Työssä täytyy olla tavoitteita ja tulosten seuranta, työn, tilanteiden ja mahdollisuuksien jatkuvaa arviointia. Elinkeinopolitiikan ammattilaisten on konkretisoitava ajatukset suunnitelmiksi ja rohkeasti alkaa toteuttaa niitä. He luovat projekteja, vievät eteenpäin hankkeita ja kehittävät ideoista toteutuksen. (Kettunen, 81-82.) Tällaisten ihmisten haastatteluihin ja

useiden raporttien lukuun pohjautuu seuraavassa oleva teksti, jota haluaisin kutsua urbanisaation ja modernisaation tuuliksi itäsuomalaisessa kunnassa.

Turkis on raha

Turkis ei ole mikään moderni asia. Jo ennen keskiaikaa turkiksilla käytiin kauppaa Itä-Suomen alueella. Historioitsija Jukka Kokkonen (2002) väittää, että turkikset liittivät keskiaikaisen Pielisen Karjalan Euroopan kauppaliikenteeseen. Hollantilaiset merenkävijät ostivat niitä Venäjältä ja käyttivät maksuvälineinä Välimeren maissa 1500- ja 1600-luvuilla. Lebedev (1996) kertoo myös viikinkien kaupparetkistä itäisessä Euroopassa ja pitkin Volgaa. He välittivät pohjoisten kansojen tuotteita, turkiksia ja orjia, vaihtaen ne Lähi- ja Keski-Idässä hopeaan. (Lebedev 1996, 40.)

Oikeus asua nykyisen Itä-Suomen alueella on aikaisemmin lunastettu turkiksilla. Niitä käytettiin veromaksuna tuhatluvun ensimmäisinä vuosisatoina alueen kuuluessa Novgorodiin. (Björn 2000, 44.) Mutta 1600-luvulle tultaessa oli rahatalous jo kehittynyt, eikä turkiksia enää tarvittu veroksi. Niillä hankittiin kuitenkin lisäansioita kaskan ja maanviljelyn heikon tuoton vuoksi. (mts. 12.) Ikivanha metsästyselinkeino Karjalan suurilla erämailla on jatkunut näihin päiviin asti. Kiihtelysvaara sai nimensä kiihtelyksestä, joka tarkoittaa 40 oravannahkaa. Pietarin tiedetään 1800-luvulla olleen tärkeä turkiskauppakeskus (Hernesniemi 1988, 2).

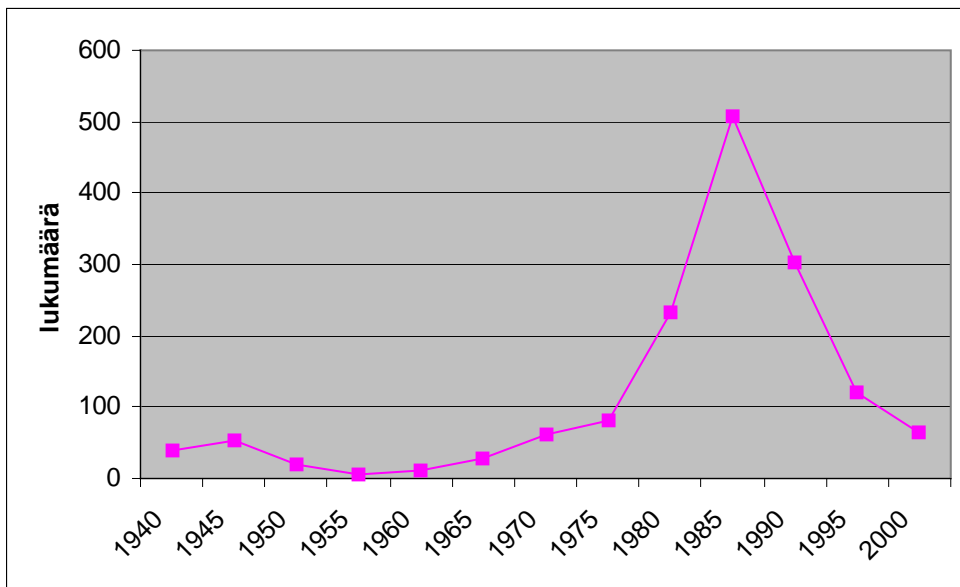
Suomalainen turkistuotanto sai 1900-luvun alussa vaiikutteita Kanadasta. Sinne muuttaneet siirtolaiset toivat kotiin palatessaan muassaan taidon kasvattaa turkiseläimiä. Viipuriin ensimmäiset varsinaiset kasvatukseen tarkoitetut ketut eli hopeaketut tulivat 1920-luvulla Norjasta. Myös minkkiä alettiin kasvattaa samoihin aikoihin (Hernesniemi 1988, 2). Monet olivat kokeilleet eri eläinten tarhausta omasta aloitteesta. Vuosisadan vaihteessa kaneja pidettiin tarhoissa. Sitten erilaisia kettujakin pantiin aitauksiin. Valtimolainen turkistuottaja muistaa lapsuudessaan 30-luvulla nähneensä punaisia kettuja aitauksessa (H1). Kokeiluja tehtiin piisamilla, minkillä, hillerillä, supikoiralla, nädällä, haisunädällä ja hopeamäyrällä. Siitoseläinten kauppa vaikutti turkiseläinten tarhauksen

kannattavuuteen myönteisesti niin, että siitoseläinten kauppa oli varsinaista turkisten myyntiä edullisempaa. (Hyvärinen ja Rekilä 2003, 3; Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto 1978, 126 ja 133.) Järjestäytyessään tarhaajat halusivat korostaa, että turkiseläimet olivat maatalouden harjoittajan lisäansio. Aikaisemmin tarhaajien piirissä oli ilmaistu, että etenkin verotusasioissa olisi pidettävä esillä alan maataloudellinen luonne (Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto 1978, 2).

Suomessa tehtiin 1920-luvulla yritys keskitetyn turkismyynnin järjestämisestä. Asialla oli 220 pääasiassa kaniinin kasvattajaa, mutta myyntiin tuli vain vähän turkiksia, ja yritykset keskitetystä myynnistä kuihtuivat. Ne lähtivät jälleen käyntiin kettujen nahkojen turkisten myötä. Osa ketuista tuli Itä-Suomesta. Tarhakettua ja minkkiä mainostettiin jaloturkiksina erotukseksi kanista. (Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto 1978, 126 ja 129.) Vuonna 1934 arvioitiin, että maassa olisi kuusi tuhatta ketunnahkaa myytäväksi. Ruotsissa niitä arvioitiin olevan 15000 ja Norjassa peräti 50000 kappaletta. Ketun kasvatuksen lisääntyessä Suomeen saapui ulkomaisia välittäjiä, mutta myös kotimaiset välittäjät olivat kiinnostuneita. Turkiksia myytiin 1930-luvulta lähtien pohjoismaisena yhteistyönä. Välittäjistä tärkeimmäksi muodostui vuonna 1937 perustettu Turkistuottajat Oy, joka järjesti ensimmäisen huutokaupan vuonna 1941. Sodan aikana turkikset joutuivat sääntelyn piiriin, millä vaikutettiin hintoihin. Suomalaisia turkiksia käytettiin myös sotakorvauksena. (Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto 1978, 122-140.)

Viipurissa perustettiin 26.3.1938 Savo-Karjalan Turkiseläinten Kasvattajat ry, joka hyväksyttiin yhdistysrekisteriin samana vuonna. Jäseniä oli 70. Savo-Karjalan Turkiseläinten Kasvattajien toimipaikka siirrettiin Talvisodan syttyessä Helsinkiin Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liiton tiloihin. Arkistot jäivät luovutetulle alueelle. Jatkosodan päättymisen jälkeen yhdistys jatkoi toimintaansa alueellisesti supistetussa muodossa. Pohjois-Savossa virinnee innostuksen myötä 1960-luvulla yhdistyksen kotipaikaksi määritettiin Kuopio. Yhdistyksen sääntöjä muutettiin 1980-luvun alussa niin että kotipaikaksi tuli Joensuu. (Hernesniemi 1988, 2.; Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokous 15.12.1981.)

Valtakunnallisesti järjestäytyneet turkistarhaajat, jotka toimivat nimellä Suomen Turkiseläinten Kasvattajien yhdistys, halusi tehdä alusta saakka selkoa koko maan turkistuotannosta. Heidän rekistereissään itäsuomalaisia tuottajia oli puolisen sataa (kuvio 4). Turkis- ja riistakäsikirja (1948-49) luettelee 42 itäsuomalaista turkistarhaa osoitteineen².

Kuvio 5. Savo-Karjalan turkistilojen lukumäärä vuosina 1940-2000. Lähde: Savo-Karjalan Turkistarhaajat ry toimintakertomukset ja Tarhaajan kalenteri.

Itä-Suomen yhdistykseen järjestäytyneiden turkistilojen lukumäärä oli 1970-luvulle asti alle 50. Vuosikymmenen kuluttua alkoi nopea jäsenistön lukumäärän lisääntyminen. Ensimmäinen innostuksen aalto oli syntynyt vuonna 1964, kun Iisalmeen oli perustettu Pohjois-Savon Rehu Oy, jolla oli asiakkaana 34 minkkitarhaajaa. Heille oli luontevaa herättää henkiin Savo-Karjalan turkistuottajayhdistys, joka oli sodan vuoksi passivoitunut. Pohjois-Savon Rehu valmisti rehua vain viisi vuotta, mutta seuraavaksi kiinnostus kasvattaa eläimiä ja sekoittaa niille rehua ehti levitä jo Valtimolle. Vaikka

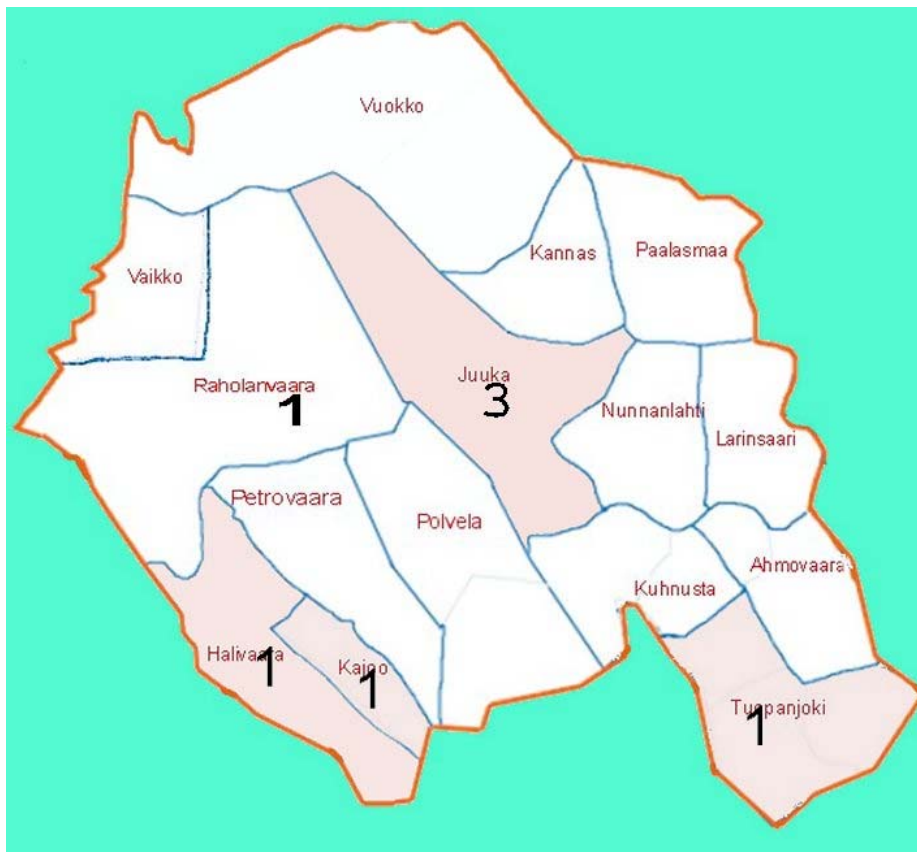
² Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liiton konsulentin Kalevi Pesson lähettämä lehtileike Savo-Karjalan Turkistuottajien sihteerille 7.3.1980. Turkis- ja riistakirjaa ei ole tämän tutkimuksen kirjallisuusluettelossa.

valtakunnallisesti nähtiin turkistuotannon olevan laskusuhdanteessa ja elävän lama-aikaa, perustettiin Valtimolle laajaa yleisöä kiinnostanut Valtimon Minkki Oy ja Ylä-Karjalan Rehu Oy. Vuonna 1967 valtimolainen rehutehdas toimitti rehua neljälle tarhalle. Turkistarhausta esiteltiin myös Ylä-Karjalan Kulttuuripäivillä vuonna 1967. Arvokas paneeli koottiin keskustelemaan alasta ja sen mahdollisuuksista. (Hernesniemi 1988, 4; H8; Karjalan Maa 1967; Pohjois-Karjala 1967.)

Tässä tutkimuksessa käsittelen turkistuotannon nopean kasvun vaihetta yksityiskohtaisesti Juuan kunnan osalta. Juuan lisäksi turkistiloja syntyi jokaiseen itäsuomalaiseen pitäjään. Nousu johtui useista asioista. Alettiin mm. järjestää turkistarhauksen ammattikursseja. Kurssilta valmistuvat aloittivat eläinten kasvatuksen. Todellinen kasvun vuosi Savo-Karjalassa oli 1980, jolloin mukaan tuli peräti 104 uutta tuottajaa. Savo-Karjalan turkistilojen lukumäärä kasvoi aina vuoteen 1984 asti, kunnes yhdistyksestä alkoi erota enemmän jäseniä kuin mitä siihen liittyi uusia. Enimmillään vuonna 1982 jäseniä oli 507. Lukumäärä romahti 1990-luvulla. Romahdukseen vaikutti turkisten ylituotanto. Tällä hetkellä ollaan lukumääräisesti samassa kuin vuonna 1969. (Nyholm ja Käyhkö 2001, 7.)

Teollistumista ilman kaupungistumista

Varsinaisesti alueellinen teollisuuspolitiikka oli saanut alkunsa 1960-luvulla. Se voidaan katsoa osaksi hyvinvointivaltion rakentamisen projektia. Jo ennen 1960-lukua olivat valtio ja kunnat olleet aktiivisia teiden, puhelinyhteyksien, koulujen jne. rakentamisessa. Ilkka Pyy (1998, 11) mukaan hyvinvointivaltion rakentamisen ja maaseutualueiden rakennekehityksen välistä yhteyttä on tutkittu vain vähän. Pyy (1998, 31) tunnistaa valtion ja kuntien politiikassa tapahtuneen suunnantarkistuksen, missä korostettiin taloudellisen kasvun nopeuttamista, ja mikä sitten johti teollisuuspolitiikan syntyyn.

Kuvio 6. Juuan kunnan turkistilojen sijoittuminen vuonna 1972.

Pohjois-Karjalan Maatalouskeskus ja Seutukaavaliitto tekivät arvion turkistuotannon tulevaisuudesta vuonna 1974. Ennuste on maltillinen: uusia turkistiloja ei uskottu syntyvän. Olemassa olevat tilat laajentaisivat, mutta niiden lukumäärä pysyisi ennallaan. Juuan tarhojen lukumäärä oli vuonna 1972 seitsemän (kuvio 6). Turkistilojen koon kasvattaminen nähtiin tarkoituksenmukaisena kolmesta eri syystä: maakunnan oman teurasjätteen käyttöä piti kohottaa 50 prosentista sataan prosenttiin, turkiseläinten rehujen kuljetuskustannuksia piti alentaa ja eläinten hoitotöitä piti rationalisoida. Näillä linjauksilla toivottiin olemassa olevien pienten yksityistarhojen talouden vahvistuvan. (Pohjois-Karjalan Maatalouskeskus 1974, 121.)

Tutkimusaineistoni osoittaa viranomaisten ennusteen menneen pieleen. Vielä 1970-luvulla tilojen perustaminen oli maltillista, mutta vuosikymmenen lopulla tilojen määrä

lisääntyi räjähdysmäisesti (vrt. kuvio 5.) Mikä oli selitys tälle ilmiölle? Juuassa siihen vaikuttivat kunnan teollistamispolitiikka, turkistalousneuvojan työ ja kehitysaluerahoitus aloittaville yrityksille. Teollistamispolitiikan toimijoihin on luettava mukaan sekä valtakunnalliset tekijät että paikalliset tekijät. Juuassa ohjelman toteuttajiksi perustettiin virka ja myöhemmin virkoja sekä lautakunta. Ns. elinkeinopolitiikka oli kauppa- ja teollisuusministeriön ohjaamaa, kansallista teollisuuspolitiikan toimeenpanoa. On osittain ehkä sattumaa, että toinen Suomessa palkattu elinkeinoasiamies näki turkistuotannossa mahdollisuuden pientilavaltaisen Juuan kehittämiseen. Hänen kanssaan läheisessä yhteistyössä työskenteli Savo-Karjalan yhdistyksen palkkaama turkistalousneuvoja, joka aloitti työnsä vuonna 1972. (Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokous 15.10.1973.) Työpari valisti pitäjän kylissä, järjesti kursseja sekä osallistui tilojen rakentamiseen ja turkiseläinten pidon ongelmien ratkaisuun. Elinkeinoasiamies oli kunnan virkamies ja turkistalousneuvoja puolestaan valtakunnallisen turkisalan liiton työntekijä, ja molemmilla oli takanaan työnantajien resurssit uusien tarhojen perustamiseksi.

Elinkeinopolitiikkaa toteutti paikallisesti lautakunta, mutta ohjeita, esimerkkejä ja resursseja siihen haettiin sekä Kehitysaluerahastosta, läänistä, työvoimahallinnolta ja korkeakouluista. Lisäksi Hakkarainen (1995) kuvaa Juuassa tärkeiksi idearyhmiksi ns. epävirallisen ryhmän eli ”nohevien nuorten valtuutettujen ryhmän” ja yrittäjäamukahvit (mts. 110-115 ja 285-287). Ne pohtivat elintärkeitä, mutta omissa ajassaan harvinaisia aiheita:

”Kovin harvassa kunnassa siihen aikaan ajateltiin aktiivista väestön pysyttämispolitiikkaa. Väestöpohjan ja veronmaksukyvyyn säilyttämiseksi ei pantu tikkua ristiin. Tulevaisuuden väestön osa, nuoret, halusivat kuitenkin muuttaa ainakin kunnan keskustajamaan. Siihen tarvittaisiin työpaikkojen lisäksi asuntoja, päivähoitopaikkoja ja muita palveluja.” (Hakkarainen 1995, 161).

Juukaan perustettiin teollisuuslautakunta vuonna 1961. Sen nimi muutettiin vuonna 1970 elinkeinolautakunnaksi. Sille kirjoitettiin johtosääntö samaan aikaan Liperissä syntyneen teollisuuslautakunnan johtosääntöä mukaillen. Sen mukaan lautakunta ”tutkii teollisuuden ja muun elinkeinoelämän tarpeellisuutta ja kehittämismahdollisuuksia, suunnittelee teollisuuden ja muun elinkeinoelämän edellytysten parantumista, pitää yhteyttä valtakunnan ja alueen suunnitteluelimiin, pienteollisuuspiiriin ja seutukaavaliittoon sekä teollistamisliittoihin, työllisyysviranomaisiin jne. sekä pitää luetteloa kunnan käsityö- ja teollisuusyrityksistä”. (Juuan kunta. Teollisuuslautakunnan pöytäkirja 7.6.1961.) Ensimmäiseen lautakuntaan valittiin kunnallisessa talouselämässä tärkeitä luottamushenkilöitä ja yrittäjiä. Lautakunta kokoontui 1960-luvun alussa pari kertaa vuodessa kokousten tahdin tihetessä vuosikymmenen loppua kohti. Kokouksissa käsiteltiin mm. maatalouden kysymyksiä ja malmin etsintää silmälläpitäen kaivosteollisuutta. Teollisuuslautakunta ehdotti valtuustolle, että kunnan pitää kaavoituksessa ottaa huomioon uudet, paikkakunnalle perustettavat yritykset. (Juuan kunta. Teollisuuslautakunnan pöytäkirja 28.3.1962; Hakkarainen 1995, 107.) Tällä aloitteella oli käännteentekevä vaikutus useiden yritysten, myös turkistilojen sijoittumiseen kuntaan.

Teollisuuslautakunnasta tuli tärkeä aluepolitiikan toimeenpanija. Hannu Pelttari (1975, 118) kirjoittaa, että teollistavan aluepolitiikan yleisilmapiiri oli tuotanto- ja tehokkuuskeskeistä, vaikka samaan aikaan kehitettiin kuntien palvelusektoria. Paikkakunnan yrityksistä haluttiin luoda tärkeä tekijä valtakunnallisissa järjestelmissä. Juukalaisia teollisuuslautakunnan jäseniä yhdistivät yrittäminen ja kaupan ala. Heistä useimmat olivat työnantajia omissa yrityksissään. Teollisuuslautakunta ryhtyi yritysten luettelointiin ja myöhemmin joidenkin tunnuslukujen tilastointiin. Tällaisella toiminnalla oli sekä yrityksiä yhdistäviä että heidän ongelmiaan esiintuova vaikutus. Ulkomaankaupan mahdollisuuksia pidettiin jo varhain esillä. Elokuussa vuonna 1965 Suomen ulkomaankauppaliiton apulaistoimitusjohtaja vieraili Juuassa teollisuuslautakunnan vieraana. Hän ehdotti erilaisia tekstiilitöitä valmistettavaksi paikallisten välittäjien kautta vientiin (Juuan kunta. Teollisuuslautakunnan pöytäkirja 3.8.1965). Tekstiiliteollisuus sai käytännön aloituksen, kun päätettiin järjestää nahka-alan

kurssi ja alkaa neuvottelut nahkatehtaan perustamisesta. Samaan aikaan teollisuuslautakunta päätti esittää Juuan osuuskassalle, että se järjestäisi minkkitarhauksesta kiinnostuneille valistustilaisuuden (H3 ; Juuan kunta. Teollisuuslautakunnan pöytäkirja 18.1.1967 ja 18.1.1967). Pontimena tähän olivat lautakunnan edustajan kokemukset Ylä-Karjalasta. Valtimolla ja Nurmeksessa oli käynnissä turkistarhan ja rehutehtaan osakkeiden koemerkintä. Heikohkon alkukiinnostuksen jälkeen osakkeet olivat alkaneet mennä kaupaksi, ja lopulta Ylä-Karjalaan perustettiin tarha- ja rehuyhtiö 165:n osakkaan kesken. (H8 ; Ylä-Karjala 1966 ja 1967a.)

Asioista perillä olevat tahot oivalsivat sen, että työpaikkoja voitaisiin luoda valtion tuen turvin. Juuan kunnan teollisuus- ja elinkeinolautakunnan asiakirjoista voi aistia innostusta valtion elinkeinopolitiikkaa kohtaan. Aluepoliittista rahoitusta tarjottiin ensin pankkien kautta. Pankkien tehtäviä hoitamaan aluepoliittisin painotuksin perustettiin Kehitysaluerahasto Oy eli Kera. Sen tuki turkistuotannolle tuli erityisen tärkeäksi. Kehitysaluerahasto Oy perustettiin kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalle. Sen tarkoitus oli tarjota rahallisia pääomia erityisesti maan kehitysalueille. Tällä hetkellä ei aluepolitiikassa ole Kehitysaluerahasto Oy :n kaltaista toimijaa, jonka oleellisena tavoitteena olisi alueellisen tasa-arvon tukeminen. Kehitysaluerahaston toimesta suomalaisessa turkistuotannossa, erityisesti kettujen kasvatuksessa alettiin korostaa sekä turkistilan teknisten taitojen että liikkeenhoidon taitojen merkitystä. (Ei yksin rahasta 1996, 99.)

Kehitysaluerahaston tavoitteena oli a) tasapuolisuus kehitysalueiden eri osien kesken, b) kehitysalueiden elinkeinoelämän monipuolistaminen sekä työvoiman käytön ja tuotannon kasvun lisääminen, c) pienten ja keskisuurten ja työvaltaisten yritysten sekä vientiä harjoittavien ja tuontia korvaavien yritysten ensisijainen tukeminen. (Pelttari 1975, 110.) Kera laki (L65/1971) soi sille mahdollisuuden osallistua elinkeinoelämän tukemiseen. Uuden lain (L577/1975) myötä Kera joutui hyväksyttämään luotto-ohjelmansa vuosittain valtioneuvostolla. Toimintamuotoja olivat luotonanto, yritysten osakkeiden tai osuuksien hankkiminen sekä tutkimus-, tuotekehittely- ja markkinointitoiminnan kehittäminen.

Erityispiirre Keran luotonannossa oli se, että rahasto lainasi ilman pankkikelpoista vakuutta. Vakuuden korvikkeen muodostivat lainanhakijayhdistyksissä tehtävät yritystutkimukset, joissa selvitettiin kulloinkin tukea hakevan yrityksen taloudellinen tila ja kannattavuus sekä toimintaedellytykset. Keran myöntämä raha oli yrityksille edullista, sillä uuden yrityksen perustamisessa rahoitettiin jopa 75 prosenttia investointikohteesta. Uusi yritys saatettiin perustaa kokonaan ilman yrityksen tai sen omistajien omaa pääomaa, sillä Keran rahoitusta koskevassa päätöksenteossa ei haitannut, jos loppuosa yrityksen rahoituksesta tuli muilta rahoituslaitoksilta. (Peltari 1975, 108.)

Kera tuki turkistilojen perustamista lainoin ja avustuksin ja myönsi lainoja myös rehutehtaiden perustamiseen. 1970-luvun loppuun mennessä kaikista Suomen turkistiloista 730 eli yli puolet ja rehutehtaista 32 oli Keran asiakkaita (Turkistarhaustoimikunta 1984, 66-71).

Yrittäjäksi!

Aikaisemmin ei paikkakunnan pienyritysten vastaavista henkilöistä oltu käytetty yrittäjä-nimitystä (H4 ; Timonen 1990; Kantanen 1994). Elinkeinopolitiikassa korostettiin yrittäjien työllistävää roolia. Yrittäjien lukumäärä lisääntyi Juuassa nopeasti kun myös turkistuotannon aloittavat henkilöt laskettiin heihin. Lisäksi syntyi alaa palvelevia laitoksia kuten rehutehtaat, joiden vastuuhenkilöt niinkään luettiin yrittäjiin. Hakkarainen (1995, 166) kuvaa kirjassaan yrittäjäyshengen törmäystä töihin värväytyneiden työttömien kanssa:

”Miesten vaihtuvuus oli suuri ja yrittäjä joutui kahnauksiin työvoimatoimiston kanssa. Siellä ei lainkaan ymmärretty, että tällä uudella työmaalla ei töitä tehdä terapeuttisessa kehitysaluehengessä ja ajan kanssa. Kylmänen vaati rajua toimintaa. Itse hän näytti esimerkillään, miten Etelä-Pohjanmaalla oli työntekoon totuttu ja teki monen miehen työt. Lisäksi hän yöaikaan kuljetti kuorma-autollaan tarvikkeita Pohjanmaalta rakennuspaikalle.”

Sitaatti kuvaa sitä, miten Juuassa elinkeinotoimi värväsi yrittäjiä jopa muualta maasta rakentamaan ja tuottamaan kuntaan. Elinkeinojen kehittämisessä myös koulutusta arvostettiin. Juukalainen chichillakanitarhaaja pyrki 1960-luvulla turkisalan oppiin Pohjanmaalle. Palaten koulutuksesta innostuneena hän vei toverinsa tutustumaan minkkitarhaan Pyhäselässä. Myös Juukaan haluttiin perustaa sellainen. (H3.)

Ensimmäisen osakeyhtiömällisen turkistarhan, Juuan Turkis Oy :n, perusti kymmenen osakasta vuonna 1968. Osakeyhtiöllä oli käytössään resursseja, joita harvoin on yksittäisillä yrittäjillä. Eläimet hankittiin Pohjanmaalta ja rehua alettiin ostaa vastaperustetulta Ylä-Karjalan rehutehtaalta Valtimolta. (H3; H4; H6; H7.) Kunnan teollisuuslautakunta päätti ostaa maa-alueen Turunkankaalta turkistuotantoa varten. (Juuan kunta. Teollisuuslautakunnan pöytäkirja 3.5.1968.) Turunkangas tiedettiin kettujen loukkupyyntialueeksi. Uusi osakeyhtiö hankki kasvattaakseen 500 siitosminkkiä vuokraten tontin kunnalta turkistarhausta varten (H3; Juuan kunta. Teollisuuslautakunnan pöytäkirja 27.3.1969 ja 19.1.1973.) Teollisuuslautakunta oli varannut maa-aloja myös muuta elinkeinoelämää varten. Niille alkoi syntyä rakentamissuunnitelmia, ja esimerkiksi kirkonkylän kupeeseen oli päätetty rakentaa teollisuusalue. Metsäiselle kummulle vietiin televisiotoimittajat, jotka päyilivät epäuskoisina ympärilleen kuunnellen teollisuuslautakunnan jäsenten selityksiä uuden teollisuusalueen rakentamisesta. (H3.)

Juukaan syntyi turkistuotantoa, mutta elinkeinoasiamies ei kuitenkaan ollut tyytyväinen. Hän esittää elinkeinolautakunnalle vuonna 1977 huolensa:

”Vaikka Juuassa turkistarhaus on kehittynyt suotuisasti ei tarhausta ole saatu juuri ollenkaan yleistymään pientiloilla.”

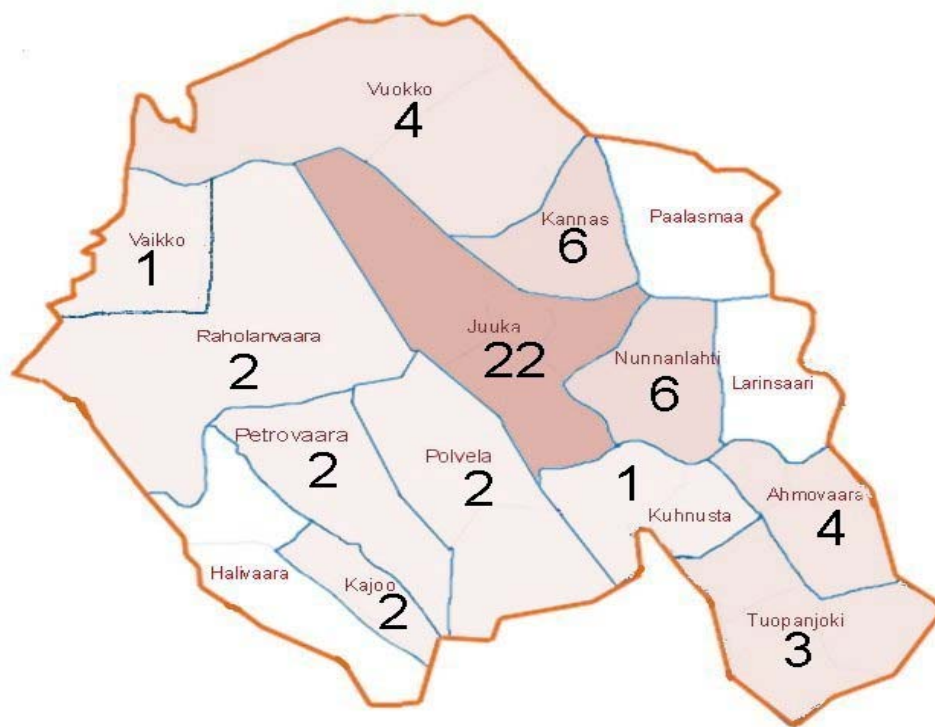
(Juuan kunta. Elinkeinolautakunnan pöytäkirja 3.2.1977.)

Elinkeinoasiamies aikoi kehittää turkistuotantoa maatalouden lisäansiona syrjäseutujen rahatuloksi. Hän oli tyytyväinen turkisalan nopeaan kehittymiseen, mutta siitä ei ollut ratkaisuksi syrjäkyläiden talousongelmiin niiden kamppaillessa maa- ja metsätalouden ongelmien parissa. Turkistiloja oli perustanut kauppias, opettaja ja tekstiilyrittäjä kunnan

kirkonkylän läheisyyteen, mutta maatilán yhteydessä tarha oli vain harvoin. Turkistalousneuvoja ja elinkeinoasiamies toteuttivat valistuskampanjan Ahmovaarassa, Vuokossa ja Paalasmaalla saaden yli sata kuulijaa. Työnjako tilaisuudessa oli seuraava: turkistalousneuvoja kertoi tarhan perustamisedellytyksistä, siitoseläinten valinnasta, tarharakenteista, rehuhuollosta ja muusta käytännön tarhaukseen liittyvästä. Elinkeinoasiamies puolestaan piti esityksen yrityksen perustamisesta, rahoituksesta alue-etuuksin, yrityksen ennusteiden laadinnasta ja tulossa olevista ammattikursseista. (Juuan kunta. Elinkeinolautakunnan pöytäkirja 3.2.77; Hakkarainen 1995, 121.)

Valtion rahoittamilla kursseilla oli tärkeä merkitys siihen, mihin ammatteihin nuoria koulutettiin. Teollisuuslautakunta esitti kunnanhallitukselle, että tyhjänä oleville kouluille järjestetään ammatillisia kursseja. Juuasta oli kokonaan puuttunut ammattiin johtava koulutus, mutta kurssit alkoivat pian tyydyttää niin tiedonnälkäisiä kuntalaisia kuin elinkeinojen kehittäjiäkin. (H6; Juuan kunta. Teollisuuslautakunnan pöytäkirja 4.2.1965; Hakkarainen 1995, 140-144.) Vuosien saatossa ammattikursseilla koulutettiin putkiasennusta ja konekorjausta, veneenrakennusta, muoviteollisuutta, puunhankintaa ja nahka-alaa. Ammattikursseilla oli turkistuotannolle aivan ratkaiseva merkitys. (H3; H4; H5; H6; H7.) Ensimmäinen turkistuotannon kurssi pidettiin vuonna 1968. Opettajina toimivat turkistarhausteknikko ja myöhemmin lisäksi elinkeinoasiamies. Kaikkiaan Juuassa pidettiin 11 turkistarhauksen ns. pitkää kurssia. Ne kestivät yhden talven yli, ja niillä opetettiin turkisalan ammattikysymysten lisäksi monia yleisaineita. Kurssilta valmistuneet perustivat usein tarhan, yleensä vuokraten kunnalta tontin tarhausalueelta. Vähintään puolet kurssilaisista oli juukalaisia ja loput tulivat kurssille eri puolilta maata. (H3; H5; H6; Hakkarainen 1995, 306). Koulutetuista syntyi Juuan turkistuottajien ydinjoukko, sillä 1980-luvun alussa kurssin käyneitä tuottajia oli 30-40 (H5).

Juuassa uusien turkistarhojen lukumäärä lisääntyi 1970-80-luvun taitteessa lähes kuuteenkymmeneen. Niistä noin puolet sijaitsi kunnan yhteistarhausalueilla kirkonkylän tuntumassa ja loput muualla pitäjässä (kuvio 7). Yrittäjät alkoivat myöhemmin lunastaa itselleen kunnan osoittamia tontteja, mutta yhä osa niistä on vuokrasopimuksia kunnan ja yrittäjän välillä.

Kuvio 7. Juuan kunnan turkistilojen sijoittuminen vuonna 1982.

Turkistilan hoito vaati taloudellisten laskelmien ja yrityksen kirjanpidon hallitsemista. Eräät tutkimusta varten haastatellut henkilöt olivat sitä mieltä, että turkistilan hoitamisen myötä liiketaloudellinen ajattelu sai jalansijaa Juuassa. Seuraavassa katkelmia haastatteluista:

”Juuassa ei ollut yrittäjiä 60-luvulla eikä teollisia työpaikkoja. Maataloustöinä tehtiin peltotöitä ja hoidettiin karjaa. Lisätienisti saatiin metsätöiden päiväpalkasta. Tarhasta opetellessa piti aloittaa laskemaan menoja ja tuloja. Tarhauksen lisääntyminen johtui siitä, että tarvittiin rahaa. Suhdanneherkän turkistarhan hoitaminen opetti yrittäjyyttä.” (H4.)

”Turkistarhalla käytettiin katetuottolaskelmaa. Sama laskelma oli käytössä kaupassa ja leipomossa. Kate näyttää yrityksen menot ja tulot ja voiton. ”
(H3.)

”Juukalaisten itsetunto kohosi tarhauksen laajetessa. He oppivat luottamaan omiin voimiinsa. Kyläläiset eivät uskoneet itseensä, mutta kun joku ulkopuolinen tuli ja pani työlistan seinälle ja laski menoja ja tuloja, niin jo alkoivat ihmiset puuhata.” (H6.)

Kehitysaluerahaston aktiivisen toiminnan ja hyvien turkisten markkinoiden myötä turkistuotanto levisi useimpiin suomalaisiin kuntiin. Monien kuntien elinkeinolautakuntien päättäjät näkivät asian niin, että kunnan oma turkiseläinten rehutehdas innostaisi kuntalaisia perustamaan turkistiloja ja siten työllistämään itseään. Suomessa syntyi eri kuntiin kymmeniä rehutehtaita erilaisten rahoituslaitosten mukaan lukien Keran luotottamina. (Ei yksin rahasta 1996, 100.) Juuan Rehu Oy perustettiin Keran rahoituksella ja takauksilla (Hakkarainen 1995, 79-83). Rehutehdas oli turkisyrittäjien ja kunnan keskinäinen ponnistus. Juuan kunnan elinkeinoasiamies oli yhtiön hallituksen jäsen. Rehun teon ohessa hoidettiin myös muita turkistuotannon tehtäviä. Asiakkaita oli parhaina vuosina kunnan ulkopuolellakin. Tehtaan perustamisen jälkeen sen kapasiteettiä vielä lisättiin (Juuan kunta. Elinkeinolautakunnan pöytäkirjat 12.2.1975; 21.7.1976; 11.8.1977; 18.10.1977; 11.1.1978.) Rehutehtaan rakentaminen ei ollut pelkkää huvia. Hakkarainen (1995, 82-83) muistelee:

”Rehuyhtiön rakennuksen laajennuksella oli valutalkoot. Valmisbetoniasemaa ei Juuassa vielä ollut, siksi betonia tehtiin sementtimyllyllä paikan päällä. Lapiomme seulan läpi soraa myllyyn hiki hatussa. Toiset kärräsivät betonia, toiset siloittelivat jälkeä. Kaikki hallituksen jäsenet olivat työssä. Oli tarkoitus säästää kustannuksissa tässäkin pohjan valussa.

Iäkäs nunnalahtelainen kirvesmies oli päivällä tehnyt laudoituksen valmiiksi. Hän oli paikalla seuraamassa valutyötä. Saatiin viimeiset sementtikärrilliset valun päätysockeliin. Piippola tasoitteli betonia laudanpätkällä. Työ olisi heti valmis ja aamuun mennessä kuiva.

Silloin kuului ääni. Rips rips, krääts. Sokkelilaudoitusta ja sen mukana märkä betoni alkoi levitä pitkältä sivulta. Kuin yhteisestä päätöksestä myös vastapäinen sivu alkoi levitä ja betonia valui notkolle menneen reunan yli. Ylimmäiset laudat irtosivat ja pian koko rakennelma oli levällään kentällä – laudoitukset ja massa.

Kirvesmies kääntyi mitään puhumatta autolleen ja ajoi pois.

Siitä tuli työteliäs valutilaisuus. Paidat märkinä mätimme vielä pehmyttä betonia kärreihin ja se hyyssättiin sitten pihamaalle levitetyille muoville. Puoleenyöhön mennessä oli laudoitus saatu tehtyä uudestaan ja entistä tukevampana. Jo jähmettynyttä betonia kärrättiin takaisin sockeliin. Piti tehdä myös uusia betonisatseja, kun loppuläjä oli jo kovettunut liikaa.”

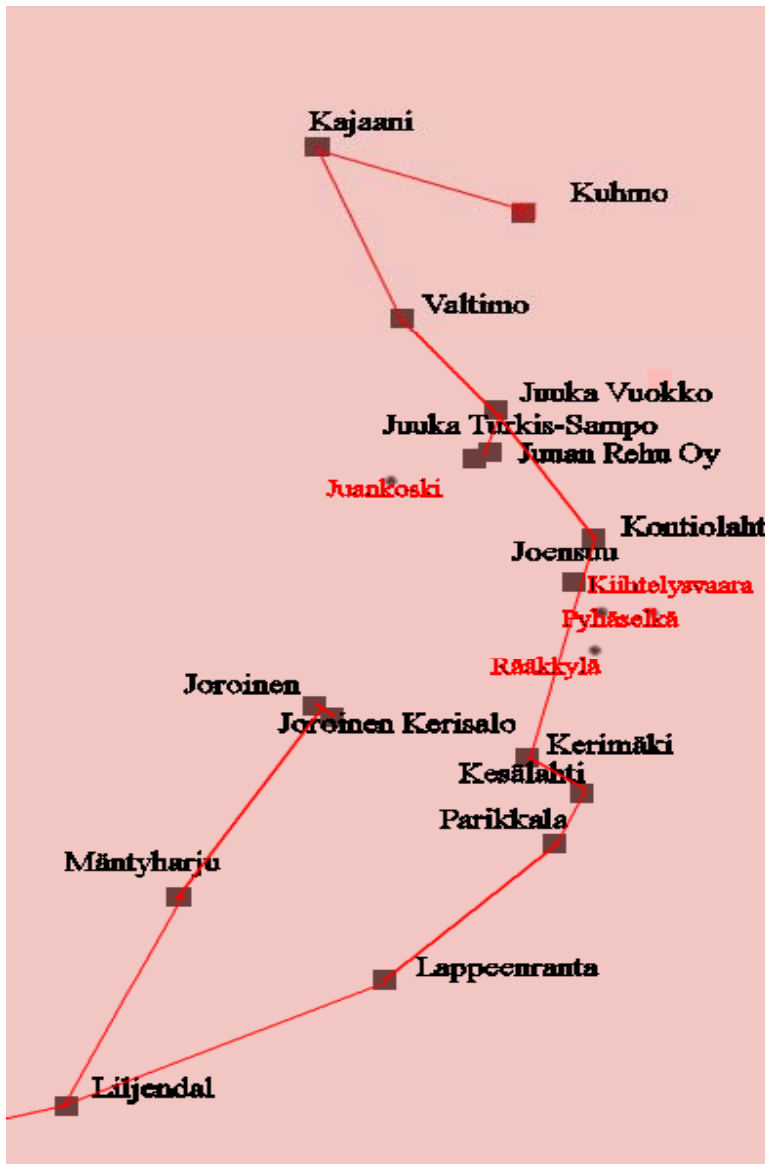
Tuotannon tehostuminen

Turkisten välitys

Tämän tutkimusraportin pääasiallisena tarkastelujaksona 1970-2000 tapahtui monia maailmanlaajuiseen turkiskauppaan ratkaisevasti vaikuttaneita asioita: Neuvostoliiton hajoaminen ja uusien valtioiden synty itäisessä Euroopassa, Euroopan unionin laajeneminen ja integraation syveneminen sekä Saksan yhdistyminen. Lisäksi suomalaisen turkistuotantoon olennaisesti on vaikuttanut Aasian maiden taloudellinen kehitys.

Turkistuotannon kasvun taustalla vaikuttivat turkisten välitysorganisaatiot. Suomessa ja Juuassa tuottajien yhdistys organisoii jäsenten turkisinahkojen kuljetuksen Turkistuottajat Oy :n huutokauppoihin Vantaalle. Kotimaan huutokauppayhtiölle ei ollut kilpailukykyistä vaihtoehtoa. Keskitetty keräily merkitsi turkistuottajille, että turkisten menekki oli taattu. Keräilyssä vakiintuivat turkisten kuljetus- ja käsittelytavat. (Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokoukset 6.10.79, 17.11.83, 17.3.88 ja 10.11.97.) Silti tuottajat korostavat usein, että heillä on vapaus myydä itse tuottamansa turkikset mihin tahansa haluavat (H8).

Turkisten huutokauppaa harjoittava välittäjäorganisaatio Turkistuottajat Oy paransi 1970-luvulla turkisten keräilyä maakunnista ja nosti tuottajille maksettua hintaa turkiksesta sekä alkoi maksaa ennakkomaksuja Turkiskauppa kilpaili myynnistä tanskalaisten kanssa (Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto 1978, 143; Weijola 1991, 81). Juukalaisten ja muiden maakunnan turkistuottajien näkökulmasta parantuneet kaupan maksuehdot innostivat lisäämään tuotantoa. Paikallisyhdistykset alkoivat organisoida keskitetysti turkisten kuljetusta huutokauppaan. Turkisten keräily huutokauppoihin kehittyi maakunnista (kuvio 8). Samaan aikaan tapahtui uusia muutoksia eläinten ruokinnassa, joka turkistarhaajan arkityössä on suurin ponnistus. Uusia raaka-aineita otettiin rehukäyttöön. Esimerkiksi Pielisestä alettiin kalastaa niin sanottua roskakalaa. Rehun varastointitekniikka parantui, ja helposti pilaantuvat raaka-aineet pystyttiin varastoimaan hapolla tai pakkaslaitteistolla. Tämä mahdollisti raaka-aineiden ja valmiin rehun säilytyksen ja pitenevät kuljetusmatkat. Muutoksien taustalla oli teollisen tuotantoajattelun omaksuminen.

Kuvio 8. Kartta keräilyauton reitistä Itä-Suomessa. Turkisnahat oli kuivattava, merkittävä ja pakattava tarkasti sovitulla tavalla ja toimitettava keräilypisteeseen, josta kuorma-auto kuljetti ne huutokauppahallille Vantaalle. Lähde: Savo-Karjalan Turkistarhaajat ry. Nahkeräily kaudella 1989-90.

Ammattilaiset varoittivat turkisnahkojen ylituotannosta (Tarhaustoimikunta 1984). Kriisi iski Juuan tarhaajiin rajusti. Eräät jatkoivat silti työtään aina 1990-luvulle saakka. Osa nykyisistä tarhoista vaihtoi omistajia laman aikana. Turkishuutokaupassa hintojen pohjanoteerausvuosi oli 1987, kun turkikset myytiin pilkkahinnalla. (H13; H7; Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokous 21.6.88.) Hinnan romahduksen syyksi

arveltiin turkisinahkojen ylituotantoa. Turkisinahkojen huutokauppahintojen aleneminen johtui myös turkisten vastaisesta kampanjoinnista. (Weijola 1991; Karjalainen 1984 ja 1988.)

Turkistuottajat Oy myi turkisinahat pääosin ulkomaisille ostajille. 1960-luvulla kolmannes niistä vietiin Yhdysvaltoihin, vajaa kaksi kolmannesta Euroopan eri maihin, joista eniten Länsi-Saksaan ja Italiaan, sekä loput myytiin kotimaisille ostajille. Vientimaiden suhteelliset osuudet muuttuivat 1970-luvulla: ostajia saapui yhä eri Euroopan maista, mutta heidän ohellaan osuutta lisäsivät Kaukoidästä tulleet ostajat (Ylä-Karjala 1967b; Tarhaajan kalenteri 1987, 1989 ja 2000). Nykyisin huutokaupan asiakkaista suurin osa tulee Hong Kongista ja Kiinasta sekä Italiasta ja Sveitsistä (Tarhaajan kalenteri 2000, 18). Turkiskaupan rakennemuutoksia siivittää tekstiiliteollisuuden siirtyminen kehitysmaihin ja etelään. Suomessa kasvatetut turkisinahat myydään muokkausta ja ompelua varten maihin, missä ympäristöä rasittavaa nahkateollisuutta siedetään. Tanskalaisen turkistuottajajärjestön puheenjohtaja analysoi vuonna 1995 turkismarkkinoiden pienenemistä. Hänestä markkinat olivat pitkällä aikavälillä lakanneet vetämästä. Syitä tähän oli mm. turkisivähittäisliikkeiden ja turkkureiden lukumäärän väheneminen Euroopassa. Perinteiset turkkuriliikkeet olivat hävinneet, kun käden taidot siirtyivät sinne, missä turkiksen käsittelyn kustannukset ovat alhaisia verrattuna eurooppalaiseen hintatasoon. (Turkistalous 1995.)

Itäsuomalaisen tuottajien korviin oli tullut uutinen uusista ulkomaalaisista ostajista (Savo-Karjalan Turkistarhaajien johtokunnan kokous 8.2.88.). Korealaiset ja kiinalaiset ostajat huutokaupoissa suosivat ketunnahkoja, joita erityisesti Itä-Suomessa kasvatettiin (H7). Kauko-Aasian ostajien ilmaantuminen huutokauppaan sattui juuri siihen ajankohtaan, kun turkisala oli toipumassa 1980-90-lukujen taitteen syvästä lamasta.

Soveltava tutkimus

Maatalouden akateemisessa tutkimuksessa on ainakin kaksi toisistaan selvästi poikkeavaa tutkimusotetta. Kummankaan olemukseen ei kuulu suoranaisesti teollistumisen tai

elinkeinojen kehittämisen politiikka, vaan tutkimuskysymykset konstruoidaan enemmän koulukuntaan sopivia ajattelun malleja noudattaen. Yhtäältä tutkimusta voidaan tehdä maataloudesta syntyneestä tuotteesta käsin. Tutkimus tähtää silloin tietoon yhdestä käyttö- tai vaihtoartikkelista. Tällä näkökulmalla työtään tekevät mm. perunatutkijat tai kanatutkijat. Heille on ominaista vahva erikoistuminen juuri omalle tuotesektorille. He tuntevat tutkimusaiheensa merkityksen, tekniikat ja sovellettavuuden. Birgegård ja Sundell (1987) väittävät, että ns. Vihreä Vallankumous pohjautui tuotelähtöiseen tutkimusideologiaan. Tuotenäkökulmassa ei tavallisesti kiinnitetä huomiota yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin kysymyksiin.

Toinen maatalouden tutkimuksen soveltama on ”farming system” -ote, jota on käytetty paljon kehittyvän maatalouden tutkimuksessa kolmansissa maissa tai etelässä. Talvela (1988) suomentaa termin tuotantosysteemiksi. Tässä otteessa kehittyvää maataloutta (tai köyhää maaseutua) aletaan tarkastella yhteiskunnan eri ulottuvuuksilla. Systeemin ytimeen otetaan maanviljelijä tai eläinten kasvattaja, jonka näkökulmasta tutkimusongelmaa lähdetään hahmottamaan. Tuotantosysteemitutkimuksen vahvuutena on pidetty sen ongelmalähtöisyyttä ja monitieteisyyttä. Maataloutta ei irroteta muusta yhteiskunnasta, ja tutkijan oletetaan vaikuttavan tutkimuskohteeseensa.

Tämän tutkimuksen näkökulmana on joko ympäristöpoliittinen tai yhteiskuntapoliittinen tulkinta itäsuomalaisesta turkistuotannosta. Olen kuitenkin saanut vaikutteita tuotantosysteemitutkimuksesta siltä osin, kun tavoitteena on tarkastella alan kehitystä ja kestävyyttä. Noudatan myös osittain sitä perinnettä, jolla Suomen maakuntien 1960-luvulla syntyneet korkeakoulut (myöhemmin yliopistot) ja niiden henkilökunta kiinnostuivat turkistuotannosta. Uudet korkeakoulut panostivat maakuntien teollisuus- ja elinkeinopolitiikkaan. Erityisesti teollistamispolitiikan vuosina tiedostettiin, miten tutkimus lisäisi tuotannon volyymiä ja tehokkuutta sekä integroitumista muuhun yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen toimintaan. Tiedon soveltamista paikallisiin olosuhteisiin korostettiin. Sekä Joensuun että Kuopion korkeakouluissa opetusohjelmaan kuului liiketalous ja yrittäjyyteen ohjaaminen, koska oletettiin osan valmistuneista työskentelevän yksityisinä yrittäjinä. (Harri 1984, 33-36; Pasanen 1984, 43-46.)

Samaan aikaan kun 1970-luvulla syrjäisissä osissa Eurooppaa ja maailmaa herättiin kasvun mahdollisuuksiin, varoitti Kasvun rajat –raportti (1973) ihmiskuntaa holtittomasta energian ja luonnonvarojen ehdyttämiseen johtavasta kehityksestä. Itä-Suomessa tuskin oli ehditty nauttia vielä teollistamisen ja taloudellisen hyvinvoinnin hedelmistä. Kansallinen ihmisten ja alueiden tasa-arvoon tähtäävä yhteiskuntapolitiikka edellytti panostusta kehitysalueille, joiksi Pohjois-Karjala ja Juuka luokiteltiin. Yhteistä sekä Kasvun rajojen –raportin kirjoittajille että teollisuuspolitiikan parissa toimiville oli vankka uskomus tieteeseen, yhteiskunnalliseen edistykseen ja valtioon. (Rannikko 2003, 164; Järvikoski 1991, 166.) Rannikon mukaan (2003, 165) ympäristöongelmiin uskottiin optimistisesti löydettävän ratkaisu tieteen, politiikan ja suunnittelun avulla. Yksimielisyys vallitsi siitä, että luonnonvarat voitiin jakaa uusiutuviin ja uusiutumattomiin. Jälkimmäisiin lukeutuivat kansainvälisessä vaihdossa tärkeät energialähteet kuten öljy ja kivihiihi. Sen sijaan uusiutuvat luonnonvarat, jotka yleensä sijaitsivat lähellä käyttöä ja kulutustaan, haluttiin saada taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen piiriin. Teollisuuspolitiikka mobilisoi ne.

Teollistumisen projekti saattoi turkistuotannon soveltavan tutkimuksen pariin. Yliopistojen laitokset eivät nähneet teollistumisen projektissa suuria tulevaisuuden visioita varsinaiselle maataloudelle. Paremminkin teollistuminen tuntui merkitsevän vaihtoehtoa maataloudelle. Tätä voidaan verrata esimerkiksi Karl Polanyin (1944) kuvaukseen siitä, miten varhaisessa teollistumisessa Keski-Euroopassa 1700- ja 1800 – lukujen vaihteessa yhteiskunnalliseksi prosessiksi tunnistetaan käsin tehtävän työn korvautuminen mekaanisella suorituksella. Itä-Suomeen sovellettuna ajatus merkitsi käsin raivattujen ja hevosella muokattujen peltoaukeiden muuttamista suuremmiksi konein ajettaviksi viljelylohkoiksi. Maatalouteen on liittynyt köyhyys ja takapajuisuus, jonka korvaaminen teollisuudella näytti merkitsevän kehitystä.

Tutkimuksen ja elinkeinon välinen suhde on tuskin kausaalinen syy-seuraus –suhde, eikä se suinkaan ole mikään yksinkertainen ymmärtää. Sekä Joensuun että Kuopion korkeakoulujen panostukset turkistutkimukseen tähtäsivät valtakunnan

keskittymiskehityksen ehkäisemiseen. Maaltamuutto oli käynnissä. Sekä Savon että Karjalan asema oli perifeerinen. Perifeerisyys ei itsessään ole määre, vaan se on suhde keskuksien vallanpitäjiin. Tutkimuksen tulosten soveltamisessa ratkaisevaa oli olemassa olevien turkistuottajien suhtautuminen asiaan. Tutkijoiden ja tuottajien välinen yhteistyö loi puitteet innovaatioiden ja tekniikoiden leviämislle käytäntöön. Turkistuotannon tutkimuksen alussa pohdittiin tutkimuksen ja elinkeinoelämän suhdetta. Biologian professori Heikki Hyvärinen (1984, 13-17) suhtautui asiaan kriittisen asiallisesti. Hänen mukaansa yliopistojen vapaudesta, avoimuudesta ja kriittisyydestä ei voida luopua, vaikka tutkimuksen tuloksia sovellettaisiin elinkeinoelämässä. Elinkeinoelämä tarkoittaa tässä kasvavia liiketaloudellisia yksiköitä ja yrityksiä. Hyvärinen (1984) kirjoittaa, miten yliopistossa työskentelevän tutkijan riippumattomuus ulkopuolisesta taloudellisesta, sosiaalisesta tai poliittisesta paineesta on tärkeää tieteen kehityksen kannalta. Tutkija saattaa perehtyä arkaluontoiseen tutkimusongelmaan käsitellen aihetta oman tieteenalansa lähtökohtien mukaan objektiivisesti ja rehellisesti. Yliopistossa tämä on mahdollista, vaikka monissa muissa organisaatioissa se ei onnistuisi. Silti riippumattomuus on sekä voima että haavoittumiselle altis. Hyväristä lainaten ”Tieteen edistymisen rintaman kannalta riippumattomuutta tarvitaan” (mts. 14).

”Tieteen edistymisen rintama” kuulostaa positivistiselta termiltä, mutta sillä viitataan teollistamisen projektiin. Kuopion ja Joensuun lisäksi Oulun ja Vaasan korkeakoulujen rooliin kuuluivat yhteydet ympäröivään yhteiskuntaan. Maakuntien suurin työllistäjä oli maa- ja metsätalous, joista maatalous oli joutumassa yhä tiukempaan valtion ohjaukseen ja metsätaloudesta puolestaan irtosi tuhansia ihmisiä työtä vaille. Käytännöllisiin kysymyksiin puuttuminen ei ole korkeakoulu- ja yliopistoyhteisössä aivan yksinkertaista. Esimerkiksi akateemisessa argumentaatiossa voi olla vaikea perustella maaltapaon torjumista, sillä asia tulkitaan liian päivänpoliittiseksi. Turkistuotannon ottaminen opetus- ja tutkimusohjelmiin on merkki siitä, että laitoksilla oli uusi asema ja voimavaroja. Luonnontieteellisen koulutuksen saanut henkilöstö etsi yhdessä maakunnan päättäjien kanssa soveltamisalueita omille tieteenaloilleen. Kasvava turkistuotanto kiinnosti biologeja ja geneetikkoja. Pian yhteistyö korkeakoulujen ja turkistuotannon edustajien välillä oli vilkasta. Helsingin, Oulun, Vaasan, Lapin, Kuopion ja Joensuun yliopistoissa

oli turkistuotantoa opettavaa ja tutkivaa henkilökuntaa. (Korhonen 1981; Harri 1984; Pasanen 1984; Meriläinen ja Huttunen 1978; Itämies 1984; Korkiatupa 1982; Manninen 1983.) Uusissa korkeakouluissa annettiin sekä tutkintoon tähtäävää opetusta että täydennyskoulutusta, avointa korkeakouluopetusta, työllisyyskoulutusta, yrittäjäkoulutusta ja pantiin pystyyn kehittämisprojekteja (Jolkkonen 1985, 61; Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus 1987, Nevala 1999). Nämä olivat yliopistojen interventiota ympäröivään yhteiskuntaan. Täydennyskoulutuksen tavoitteena oli ammatillisten valmiuksien kehittäminen, ammatin vaihto tai tehtävien muutos. Yliopistot valmensivat ihmisiä uusiin taitoihin ja tietoihin.

Silmiinpistävää on, että turkistuotantoa ja sen kauppaa, yritystaloutta ja neuvontaa koskeva tutkimusraportointi puuttuu lähes kokonaan 1990-luvulta. Yksi selitys on se, että 1980-90 -lukujen taitteen lama leikkasi ankarasti turkistuotantoa. Silloin näyttää päättyneen turkistuotannon merkitys teollistamisen ja hyvinvoinnin projektissa, eikä sille enää nähty roolia edes ”tieteen edistymisen rintamassa”. Maakuntayliopistojen alan tutkijat eivät ole enää olleet mukana, kun ala joutui kriisiin. Myös tuottajien rivistö harveni. Laman jälkeen tehty tutkimus alkoi käsitellä eläinten käyttäytymistä sekä myös ravitsemusta. (Mononen 1996; Rekilä 1999; Pölönen 2000; Dahlman 2003.)

Juuan turkisbuumi, eräitä vertailukuntia ja alamäki

Vaikka juukalainen turkistuotanto oli osa valtakunnan melko yhtenäistä tuotannonalaa, jäi sen osuus koko maan tuotannosta vilkkainakin vuosina pieneksi. Osuuden muutosta on mahdollista seurata niiden turkismyyntien rekisteröintien perusteella, joita huutokauppayhtiö Turkistuottajat Oy laati kunnittain välitetyistä minkin, kettujen, supikoirien ja hillereiden turkiksista. Tein suppean vertailun Juuasta ja eräistä muista turkiskunnista. Vertasin turkistuotannon määrää Juuassa, Oravaisissa ja Suomussalmella, Kuhmossa ja Sotkamossa. Tällainen vertailu antaa karkean käsityksen turkistuotannon alueellisesta merkittävydestä. Vertailun avulla saattaa olla mahdollista tehdä johtopäätöksiä turkistuotannon asemasta eri kunnissa.

Markkinoiden varmistuttua juukalaiset olivat valmiita perustamaan lisää tarhoja. Niitä syntyi kahtena vuonna 1979 ja 1980 kymmenittäin – ei vain Juukaan vaan joka puolelle Itä-Suomea. Tuotantotekniikan kysymyksiin oli jo löydetty ratkaisuja. Juuassa kaksi rehutehdasta jauhoi turkiseläimille rehua. Paikkakunnan rahoitus- ja vakuutuslaitokset olivat sitoutuneita turkistiloihin. Elinkeinoasiamies kutsui Juukaa Itä-Suomen turkispitäjäksi. (kuvio 9). (H6; H7; Hakkarainen 1984, 17.)

Kuvio 9. Maakunnan pankkiväen juhlat 1980-luvun puolivälissä Juuan säästöpankin yleisöä pursuavassa salissa. Keskelle on pystytetty catwalk. Rytmikkäästi kävelevät mannekiinit esittelivät paikkakunnalla valmistettuja turkkeja ja muita asusteita. Joku vieraista kuiskasi: ”ihan pariisilainen tunnelma”. (H4)
Kuva: Pohjois-Karjalan Säästöpankki, Juuan pankki.

Sekä Kainuussa että Pohjois-Karjalassa Kehitysaluerahaston rahoitusmahdollisuudet turkistilan perustamiseen olivat samoin ehdoin käytössä. Kuhmossa, Sotkamossa ja Suomussalmella oli 1970-80 -luvulla turkistuotantoa, josta löytyy tilastoja. Huippuvuosina 1980-luvun puolivälissä sekä Kuhmossa että Suomussalmella oli noin 40

turkistilaa, mutta aivan kuten Juuassa suurin osa niistä lopetti toimintansa 10-15 vuoden kuluessa. Sotkamossa ei tilaston mukaan ole turkistilojen lukumäärä koskaan sesonkimaisesti lisääntynyt, vaan se on pysynyt viimeiset vuosikymmenet kymmenen ja kahdenkymmenen välissä. (Suomen Turkiseläinten Kasvattajien liitto. Tarhaajan kalenterit 1977-2000.)

Taulukko 4. Turkistuotannon vertailu Juuan ja Oravaisten kunnissa sekä Kuhmon, Sotkamon ja Suomussalmen kunnissa vuosina 1977-1999. Lähde Tarhaajan kalenteri.

	<i>Juuka</i>	<i>Oravainen</i>	<i>Kuhmo, Sotkamo ja Suomussalmi*</i>
Turkiksista saatu vuosittaisen myyntitulon vaihtelu mmk vuosina 1977-1999	1-10	10-83	1-10
turkistiloja tuotannon laajoina vuosina 1984-85	43	130	93
vuosittain myytyjen turkisnahkojen kpl määrä 1977-1999	3000-46000	60000-450000	3000-35000

*Tarhaajan kalenterin kuntatilastoon rekisteröidään kunnan tuotanto vain, jos turkistiloja on enemmän kuin viisi. Käyttämistäni rekisteristä puuttuvat Kuhmo vuosina 1995-1999, Sotkamo vuosina 1995 ja 1999 ja Suomussalmi vuonna 1999. Siten taulukon arvot näiden kuntien kohdalla ovat todellisuutta pienemmät.

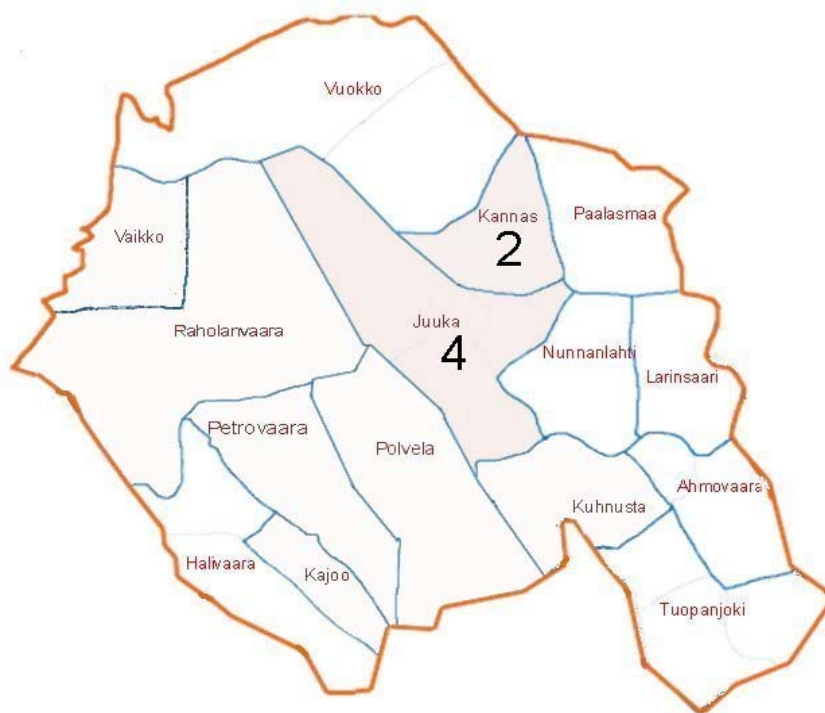
Oravaisten kunta sijaitsee Suomessa turkisten päätuotantoalueella länsirannikolla. Myös siellä koettiin teollisuuspolitiikan myötä nopea tuotannon laajeneminen. Oravaisissa kasvatettiin yleisemmin minkkejä, kun taas esimerkiksi juukalaisten pääartikkelit olivat 1970-80-luvuilla minkin ja siniketun turkiksia, mutta myöhemmin myös supikoiraa. Turkisten kappalemäärissä Oravainen oli Juukaan nähden moninkertainen. Vuosina 1977-2000 turkisten myyntitulo Oravaisissa vaihteli 10-83 miljoonaa markkaa, ja huippuvuosina tuloa oli jakamassa 130 tarhaajaa. Juuan turkisten myyntitulo samoina vuosina vaihteli yhden ja kymmenen miljoonan markan välillä. Huippuvuosina Juuan kymmentä miljoonaa markkaa oli jakamassa 43 tuottajaa. (taulukko 4).

Turkistilojen lukumäärä alkoi vähetä 1980-luvulla loppupuolella kaikissa vertailukunnissa. Käytännössä turkistilojen väheneminen tapahtui niin, että vuosittain tiloja perustettiin vähemmän kuin mitä niitä lopetettiin. Lisäksi tilastossa ovat näkyvissä ne vastaperustetut tilat, jotka eivät pystyneet suoriutumaan töistä muutamaa vuotta kauempaa. Huutokauppahintojen alentuminen 1980-luvun puolivälin jälkeen aiheutti pelkästään Juuassa kymmenien tilojen toiminnan loppumisen. Uusien perustaminen oli vaikeaa heikentyneen luoton saannin vuoksi. (H4; H7.) Yrityksen onnistumisessa vaadittiin yhä tarkempaa ammattitaitoa. Huutokaupassa menestyivät ammattitaidolla kasvatettujen eläinten turkiskahat, sillä turkiksilta alettiin edellyttää entistä suurempaa kokoa, ja tarkat laatuvaatimukset vaikuttivat hinnan muodostumiseen. Tarhojen vaikeuksien myötä rehutehtaat ajautuivat hankaluuksiin. Toinen toisistaan riippuvaisina tuottajat ja rehutehtaat ajautuivat talouden alamäen syöksykierteeseen. (H3 ; Karjalainen 1984.)

Juuka sijoittuu vertailukuntien keskelle. Vertailun tarkasteluaika oli pitkä sisältäen sekä nousu- että lamakausia. Tämän vertailun perusteella Itä-Suomessa ja Kainuussa ovat tuotannon määrä ja arvo olleet enintään yksi kymmenesosa verrattuna niitä länsisuomalaiseen turkiskuntaan.

Suhdanneherkkään alaan kuuluvat lasku- ja nousukausi ovat erilaisia julkisella ja yksityisellä sektorilla. Turkistuottaja tekee työtään vuosi kerrallaan ja tulokset punnitaan talven huutokaupoissa. Huolimatta vientihintojen pienenemisestä ja luototuksen vähenemisestä eräät yritykset saattoivat jatkaa toimintaansa 1980-90-lukujen taitteessa iskeneen Suomen yleisen laman jälkeen. Lama merkitsi taantumaa. Valtioneuvosto devalvoi 1991, mikä johti markan kolmanneksen katoamiseen rahan arvosta. Se leikkasi kaikkien viennin harjoittajien taloudellista tulosta, ja muun muassa turkisten valuuttamääräiset hinnat romahtivat. Lisäksi tuottajat olivat ottaneet lainaa paremman tulevaisuuden toivossa, eikä laman jatkuessa niitä pystytty hoitamaan. Osa lainoista oli otettu valuuttamääräisinä, ja devalvointi nosti niiden arvoa. (H7.)

Hakkarainen (1995, 317) kertoo juukalaisesta yrittäjästä, joka ylpeili keväällä penikoimisaikana saaneensa yhden elävän pennun, vaikka emoja sentään oli ollut useampia. Eläinten lisääntymiseen liittyvät murheet ja rehun kalleus karsivat tarhaajien joukosta lyhytjänteisimmät pois. Silti huutokauppa innosti ahkerimpia jatkamaan ja laajentamaan tuotantoaan. Hyvinä vuosina turkistuottajat olivat olleet tärkeä kuntien verotulojen lähde. Laskusuhdanne kosketti kymmeniä henkilöitä ja heidän perheitään. (H6; H7.) Alalla koettiin eräänlainen uusjako. Eräät saattoivat uusien taitojensa avulla siirtyä uusiin tehtäviin kuten rakennusalalle. Toiset hakeutuivat kokonaan uusille seuduille. (H3; H4.) Juuassa turkistuotanto keskittyi laman jälkeen kirkonkylän kupeeseen ja valtatie varteen (kuvio 10).

Kuvio 10. Juuan kunnan turkistilojen sijoittuminen vuonna 1992 ja 2002.

Kala rehuksi ja supikoirat tarhaan

Kalastamiseen rohkaisi keskustelu uusiutuvien luonnonvarojen mobilisaatiosta. Lindqvist, Keinänen ja Partanen (1980) kirjoittivat Kehitysaluerahaston toimeksiannosta ohjelman kalatalouden kehittämiseksi Kuopion läänissä. Maakunnallisessa ja maatalouden piirissä raporttia voi pitää johdatuksena tulevaan ympäristöretoriikkaan. Raportissa lähdetään siitä, että käyttämättömiä luonnonvaroja ovat kalat ja turkikset (Lindqvist ym. 1980, 1). Raportin ohjelmallisuus paljastuu; mikä muu onkaan ollut toimeentulon lähteenä tähän asti? Yliopistoväki kirjoitti maakunnan virkamiehistöille ja taloudelliselle eliitille, mitä kansainvälisessä ympäristökeskustelussa oli ajankohtaista. Käyttämätön tai uusiutumaton luonnonvara on Kasvun Rajat –raportin käsitteistöä. Lindqvist ym. (1980) liittivät roskakalan pyynnin turkiseläinten kasvattamiseen. Tällainen rinnakkaisuus sopi turkistuotannon kehittäjille, koska kala oli hyvä turkiseläinten rehun raaka-aine. Jos sitä pyydetäisiin läheltä, sen saatavuus olisi luotettavaa. Ainakin Juuan elinkeinotoimi tarttui ajatukseen viipymättä.

”Elinkeinoelämän edistämistoimia tulisi Juuassa suunnata erityisesti meille luontaisen edellytysten hyödyntämiseen ja hyväksikäyttöön. Pielisin altaan kalavarantojen käyttö olisi yksi tärkeä kohde ja tässä yhteydessä on vielä huomionarvoista se, että Paalasmaan lisätukialue-etuuksia voitaisi viimeinkin pyrkiä käyttämään hyväksi. Markkinoinnissa ei ole pulmia, sillä esim. rehukeittiö käyttänee kalaa rehunvalmistuksessa ensi vuonna n. 450.000 kg. Kalastukseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota mm. asiantuntijoiden opastuksella tehtävän seikkaperäisen suunnittelun ja sen julkistamisen avulla. Tarkoitus on saada Juukaan muutamia ammattilaisia ja puoliammattilaisia nuoria miehiä kalastuselinkeinon pariin. Pohjustavaa ja kannustavaa työtä voitaisi tehdä Juuan kunnan toimesta.”

(Juuan kunta. Elinkeinolautakunnan pöytäkirja 28.7.1977.)

Myös Savo-Karjalan tarhaajayhdistyksen johtokunnassa oli roskakalasta ollut keskustelua. Yhdistys maksoi osittain palkkaa turkistalousneuvojalle, joka varasi aikaa vuonna 1979 särkikokeitten tekoa varten (Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokous 21.10.1975; toimintasuunnitelma 1979). Turkistalousneuvoja käytti roskalasta nimitystä rikkakala. Siksi luokiteltiin ainakin särki, kuorre, salakka, kiiski ja pieni ahven ja mahdollisesti lahna. Rehuksi käytettävän kalan varastointi saattoi kuitenkin tuottaa ongelmia. (Lindqvist ym. 1980; Hakkarainen 1995, 199.) Rehutehtaiden kiinnostus kalasaaliiseen takasi sen, että hoitokalastuksessa pyydetylle kalalle oli markkinat. Tilastot kertovat ammattikalastajien muikkusaaliin olleen vuonna 1981 sisävesialueella, itäisissä osissa maata 1752 tonnia (Kalastustulotoimikunnan mietintö 1984, 21). Paljonko siitä tarkalleen käytettiin ihmisille ja paljonko eläimille ei ole tiedossa.

Joensuun korkeakoulun Karjalan tutkimuslaitoksen ekologian tutkimusjaoksessa työskenteli kalatutkimuksen parissa 1980-luvun alussa kolme päätoimista tutkijaa. Tutkimuksia tehtiin mm. Suomunjärvellä Lieksassa, missä tutkittiin muikkua. Juuanjokisuun tutkimuksella, jossa tähdättiin rehukalasaalistukseen, tähdättiin ahvenen ja särjen pyydystettävyyden, kasvun ja ravinnon selvittämiseen sekä toisarvoisen kalan käytön lisäämiseen turkiseläinten ravintona. (Holopainen ja Viljanen 1976; Meriläinen ja Huttunen 1978.)

Joensuun korkeakoulu perusti työryhmän, johon kutsuttiin mukaan turkistalousneuvoja. Työryhmän tarkoitus oli nimenomaan etsiä hyödyntämiskeinoja sisävesien roskakalan käyttöön turkiseläinrehuna. Turkistalousneuvojan osallistumista kalasaaliiden käytön tutkimukseen perusteltiin sillä, että erityisesti supikoirien kasvatus oli alkamassa oleva lupaava tuotannonala. Supikoirasta oli Itä-Suomessa saatu hyvä kokemuksia. Sisävesien kala olisi ollut erinomainen supikoiran ravinto (Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokous 27.12.1978 ja 4.12.1978.) Myös turkishuutokauppayhtiö oli kiinnostunut supikoirasta. Suomen Turkiseläinten kasvattajain liitto järjesti vuonna 1974 Jyväskylässä sata osanottajaa keränneen ”Suomensupisymposiumin”. Avajaispuheessaan ennusti huutokauppayhtiön johtaja seuraavaa:

”Tarhoillamme lienee juoksemassa noin 5000 eläintä, joista saanemme myyntiin noin 2500 kpl. En voi kyllin korostaa näiden nahkojen samanaikaisen keskitetyn tarjonnan merkitystä – tammikuu on se kuukausi, jolloin haluamme nahat vasaran alle. Mitä hintoihin tulee, on niiden veikkaaminen tällä hetkellä todella veikkaamista. Mutta varmaa on, että muoti jatkuvasti suosii pitkäkarvaisia turkiksia ja näin ollen myös supimme on parrasvaloissa.” (Suomen turkiseläinten kasvattajain liitto 1974. Suomensupisymposium 26.9.1974, 5.)

Supikoira oli levinnyt Venäjältä Itä-Suomeen 1960-70-luvun aikana. Lajin yksilöitä alettiin valita tuotanto-olosuhteita varten. Kuopion korkeakoulu järjesti kyselyn siitä, kuka supikoiria kasvattaa (Vartiainen 1972; Ermala 1988; Kuopion korkeakoulu 1980). Kysely ulottui Sisä- ja Koillis-Savon seutujen turkiseläinten kasvattajille. Supikoiria osoittautui olevan niillä tarhaajilla, joilla oli myös kettuja. Kyselyn tavoittaneesta 77 turkistuottajasta kolmella neljästä oli supikoiria. Usein supikoira oli hankittu tarhalle metsästäjältä, joka oli ottanut eläimen kiinni elävänä. Valtimolainen turkiseläinten kasvattaja oli ostanut 1980-luvulla supikoiria kaakkoissuomalaiselta pyytäjältä (H1). Supikoirien kasvatukseen etsittiin parhaita tapoja niin tarhoilla kuin tutkijoiden laboratorioissakin. Supikoiran kasvatusta levisi Itä-Suomesta Länsi-Suomeen. Erityisesti taloudellisen laman vuosina satoja supikoiria myytiin idästä länsisuomalaisille turkistiloille. (H5; Korhonen 1987; Korhonen ym. 1991; Korhonen ym. 1997; Asikainen 1994.)

Joensuun korkeakoulun tutkijat tutkivat turkiseläinten lisääntymisfysiologiaa yhdessä Oulun yliopiston kanssa. Tavoitteena oli kehittää menetelmä ketun keinosiemennykseen. Työtä siivitti havainto ketun perinnöllisestä monimuotoisuudesta, joka oli läpimurto muunnoskettujen kehittämiseen. Joensuulaisten kehittämää keinosiemennysmenetelmää suosittumaksi osoittautui kuitenkin toinen, tarhaajien parissa käytetty niin sanottu katetrimenetelmä. (Pasanen 1983 ja 1985; Meriläinen ja Pasanen 1981; Pietiläinen 1989; Nyholm ja Käyhkö 2000, 11.)

Lisääntymisfysiologisessa tutkimuksessa Juuassa sijaitseva Turkis-Sampo -yritys tarjosi sopivan eläinmäärän koetoimintaa varten. Turkis-Sampo yhtiön henkilökunta osallistui tuotekehittelytyöhön. (H11; H10; Pietiläinen 1989). Sampo-niminen tietokoneohjelma on yhä käytössä kaikilla suomalaisilla turkiseläinten jalostajilla. Innostus ja ammattitiedon nälkä nostivat juukalaiset eläinten jalostustyössä hetkeksi koko Suomen turkisanalan asiantuntijoiden tietoisuuteen. Suuri eläinmäärä antoi tilaolosuhteissa olevat laboratoriuutteet etsiä eläinten jalostukseen sekä sopivia eläimiä että lisääntymismenetelmiä. Eräät tuottajat ostivat ulkomailta uutta eläinainesta. Erilaisilla risteytysketuilla tuottajat kuittasivat henkeäsalpaavia hintoja turkishuutokaupoista. (H3; H10.)

Rehutehtaat, eläinten ruokinta ja parhaat neuvot siihen

Juukalaiset turkistuottajat alkoivat organisoida eläintensä rehujen saantia kirjoittamalla kirjeen kunnan elinkeinolautakunnalle. He olivat kuulleet Valtimolla sijaitsevan Ylä-Karjalan Rehu Oy :n tehtaan laajennussuunnitelmista ja halusivat sen sijoitettavaksi Juukaan. Ele ei johtanut esitettyyn tavoitteeseen, mutta vain kaksi vuotta myöhemmin Juukaan perustettiin omin voimin rehutehdas, Juuan Rehu Oy. Uusi yhtiö osti käyttöönsä Juuan Turkis Oy :n hallitiloja. Kunnasta tuli yhtiön osakas. (Juuan kunta. Elinkeino- ja eläinlääkintälautakunnan pöytäkirja 22.3.73, 12.2.1975 ja 28.5.1976; Hakkarainen 1995, 79-83.)

Juuan Rehu Oy ei syntynyt rehun puutteen vuoksi. Samaan aikaan kun Juuassa perustettiin tehdasta, sillä pelkästään Pohjois-Karjalassa oli toiminnassa Valtimolla sijaitseva Ylä-Karjalan Rehu Oy ja Kiihtelysvaarassa sijaitseva Itä-Rehu Oy. Molemmat olivat laajenevia laitoksia uusine sekoittamo- ja varastotiloineen. Tehtaiden kylmätilan ym. varastoinvestoinnit perusteltiin sillä, että rehun raaka-aineita voitaisi varastoida, mikä tekisi mahdolliseksi hankkia niitä silloin, kun ne olivat edullisia ja hyvän laatuista. Näin rehutehtaat palvelivat eläinten kasvattajia. (Itä-Rehu Oy :n toimintakertomus 1973.) Kaikkiaan kolmetoista turkiseläinrehutehdasta oli toiminnassa vilkkaimpina aikoina Itä-

Suomessa. Niistä kaksi, Juuan Rehu Oy ja Turkis-Sampo tarhan tehdas, sijaitsi Juuassa. Yleisesti itäsuomalaiset tehtaot erosivat toisistaan sekä valmistuskapasiteetiltaan että myös omistussuhteiltaan ja johtamistavoiltaan. Suurin osa palveli yksittäisiä kasvattajia, mutta eräät tehtaot sekoittivat rehua vain oman yhtiön tarhalle. Lisäksi osa eläinten kasvattajista valmisti rehun itse omalla tilallaan. Rehua ostettiin myös muualta kuin itäsuomalaisilta tehtailta. (H3; H8.) (Taulukko 5).

Rehutehtaiden perustamisen villit vuodet olivat 1970-luvun lopulla. Itäsuomalaisista rehutehtaista ei kuitenkaan tullut pitkäikäisiä lukuun ottamatta muutamaa poikkeusta. 1990-luvun alussa koettiin ennennäkemätön konkurssiaalto. Sen myötä kaatui rehutehtaita sekä myös Suomen suurin supitarha, jollainen oli perustettu Kiihtelysvaaraan. (H5; H13.) Juuassa rehutehtaiden synty, hoitokalastus ja supikoiran ottaminen tarhaeläimeksi olivat lähes samanaikaisia ilmiöitä. Ne tukivat turkistuotannon kehittymistä, mutta olivat myös syyllisiä tarhojen perustamisintoon. Se koitui myöhemmin ongelmaksi turkisten ylituotannon ja turkisivastustuksen leviämisen myötä.

Rehutehtaiden keskinäinen kilpailu asiakkaista oli kovaa. Eräät tuottajista vaikuttivat rehutehtaiden osakeyhtiöiden hallituksissa sen lisäksi, että olivat tehtaiden asiakkaita. Tehtaiden ostamat raaka-aineet kuten vilja ja sen eri myllytuotteet, teurastamojen ylijäämä sekä kala ja kalatuotteet vaikuttivat suotuisasti useiden maataloudellisten yritysten kassavirtaan. Vaikka osa rehun raaka-aineista saatiin lähiseuduilta, ostettiin pääosa siitä Pohjanmaalta, Jäämereltä ja Neuvostoliitosta. (H3; H7; H8; Hakkarainen 1995, 253.)

Turkistuotannon leviämisen yhteydessä on vaikea erottaa erilleen kehitykseen tähtäävää tutkimusta, neuvontaa ja valistusta. Valtimolaiset turkistuottajat kertovat, että tärkein tiedonlähde aloittavan yrittäjän töiden suunnittelussa oli Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liiton jäsenlehti Turkistalous. Se ilmestyi kuukausittain ja kertoi aina sen, mikä seuraavan kuukauden aikana oli olennaisin työtehtävä. Eläinten hoitotyö oli rehun hankintaa, päivittäistä ruokkimista ja eläinten kasvun seuraamista. Parhaiten siihen harjaantui tekemällä sitä itse. (H6; H8.)

Taulukko 5. Itäsuomalaisia turkiseläinrehutehtaita. Lähde: Tarhaajan kalenterit 1977-2004. Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto ry ; H11.

Vuosi	Itärehu, Pyhäselkä, 1985 Karjalan Rakennus Kainuun turkis	Ylä-Karjalan rehu, Valtimo	Kiihtelysminkki, 1985 Karelian Export	Juuan rehu	Rekivaaran minkki, Tuupovaara	Joroisten turkisrehu, 1986 Minkki-Sampo	Koillis-Savon rehu, Juankoski	Tarharehu, Kesälahti	Järvi-Suomen turkisrehu	Kuhmon ketunmuona, 1983 P-S tarhaajayhd.	Savon taimen, Rautalampi	Turkis-Sampo, Juuka
1966		x										
1967		x										
1968		x	x									
1969	x	x	x									
1970	x	x	x									
1971	x	x	x									
1972	x	x	x									
1973	x	x	x									
1974	x	x	x									
1975	x	x	x									
1976	x	x	x	x								
1977	x	x	x	x	x							
1978	x	x	x	x	x							
1979	x	x	x	x	x	x			x			
1980	x	x	x	x	x	x	x		x			
1981	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1982	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1983	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1984	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1985	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1986	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1987	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1988	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1989	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
1990		x		x		x	x		x		x	x
1991		x					x					x
1992		x					x					
1993		x					x					
1994		x					x					
1995		x					x					
1996		x					x					
1997		x					x					
1998		x					x					
1999		x					x					
2000		x										
2001		x										
2002		x										
2003		x										
2004		x										

Turkistalousneuvojat sovelsivat ja tulkitsivat tutkimustietoa ohjeiksi kasvattajille. Heillä oli kaksi kohdetta: ensinnä eläinten kasvattajat ja toiseksi rehutehtaat. Kasvattajille järjestettiin eläinten ja nahkojen esittely- ja keskustelutilaisuuksia. Neuvoja teki tilakäynnin pyydettyä ja neuvoi yrityksen taloudessa ja eläinten terveydentilaa koskevissa kysymyksissä. Turkistalousneuvojat pyrkivät saamaan eläinten lisääntymistä koskevaa ja muuta tietoa talteen, ja myöhemmin se haluttiin käsiteltäväksi tietokoneelle. (Savo-Karjalan Turkistuottajat, toimintakertomukset 1980, 1981, 1982, 1983, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990, 1994, 1996, 1997, 1998, 1999.)

Rehutehtaiden johtajille järjestettiin rehumiespäiviä. Rehutehtaiden raaka-aineen hankintaa ja käyttöä pyrittiin ohjaamaan. Neuvojan tärkeä ohjenuora oli yhtenäisyyden ja samaan tavoitteeseen puhaltamisen henki. Yhteishenki luonnollisesti myös rakoili toisinaan (Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 14.4.82; Pohjois-Suomen turkiseläinten kasvattajien ja Savo-Karjalan yhdistyksen yhteisen kokouksen pöytäkirja 6.8.1985.) Eläinten terveydentilan seuraamiseen kuului rehuraaka-aineiden analytiikka sekä ruokinnasta että eläinten käsittelystä huolehtiminen. Rehutehtaiden henkilökuntaa koulutettiin turkiseläinten ruokintaan liittyvissä asioissa. Heille järjestettiin myös keskustelu- ja neuvottelutilaisuuksia ammattiasioista. (Savo-Karjalan Turkistarhaajat. Johtokunnan kokouksen pöytäkirjat 1.7.82; 17.2.84 ja 3.12.98; Suomen Turkiseläinten Kasvattajien liiton neuvontasuunnitelma vuodelle 1974.)

Uusi järjestys

Matti³ on juukalainen turkistarhaaja. Hän oli aikaisemmin myös metsurina Ensolla. Hänen veljellään oli tarha Nurmeksessa, ja veljenpoika oli ammattikoulutuksen saanut turkisteknikko. Matti perusti avoimen yhtiön vuonna 1985 toverinsa kanssa kasvattaakseen kettuja. He hakivat ja saivat

³ Henkilön ja paikan nimet vaihdettu.

Keralta investointilainaa. Kunta vuokrasi tontin tarhausta varten Kankaalta.

Turkistuotannon ammattitaidot ja tiedot Matti hankki vuosien kuluessa. Esimerkiksi nahoittamaan hän opetteli seuraten veljenpojan työskentelyä. Oman tarhan ensimmäiset pennut oli nahoitettu samana vuonna kun turkisten huutokauppahinnat romahtivat. Perustamislainan hoitoon saatiin lykkäys rahoittajan yhä uskoessa lamasta nousevaan turkistuotantoon. Yrittäjät tekivät tarhan työt omin käsin. Laman jatkuessa usko tulevaisuuteen alkoi horjua. Tuloja ei tullut ja pääoma seiso. Matin täyttäessä 50 vuotta loppuivat Ensolta metsurin työt. Huonot huutokauppahinnat eivät tuoneet lohtua, mutta Matti jatkoi tarhausta ja aloitti lisäksi työn kiinteistöhoitajana. Hän ruokki kettuja ja supikoiria aamuin ja illoin. Rehun eläimilleen hän osti aluksi juukalaiselta rehutehtaalta. Sen lopettaessa hän siirtyi toisen tehtaan asiakkaaksi.

Vuonna 1996 Matti päätti laajentaa. Hän hankki tontin Vaarasta, kauempaa Juuan kirkolta. Hän teki kunnan kanssa vuokrasopimuksen alueella sijaitsevasta huolto- ja nahottamorakennuksesta. Matti tähtäsi 650 kettuemon kasvattamiseen. Hän raivasi maata ja rakensi varjotaloja. Heinäkuussa 1999 tarhalla tehtiin tuhopolttot. Huolto- ja nahottamorakennus poltettiin. Koska Vaarassa ei asu ketään, sai huoltorakennus palaa loppuun kenenkään huomaamatta. Matin tullessa paikalle pystyssä törrötti peltiseinien lisäksi kahden hiiltyneen pakastimen rangat. Ketään ei saatu teosta vastuuseen.

Takaiskusta huolimatta Matti jatkoi töitään. Kaksi ja puoli vuotta myöhemmin, marraskuussa vuonna 2002, rehuauton rekkakuski soitti Matille, että tarhalla on käynyt vieraita. Matti soitti välittömästi poliisiin paikalle. Tarhaa ympäröivään aitaan oli leikattu aukot niin, että noin 200 kettua juoksi autotiellä. Värjättyjä kettuja tarhalla oli 1200. Lisäksi

turkistilalla olleeseen asuntovaunuun oli tyhjennetty palosumutin. Ketään ei saatu teosta vastuuseen. Vakuutusyhtiö korvasi vääryyksen vahingot.

Vaarassa sijainnutta, vuokrasopimuksen myötä Mattin käytössä ollutta huoltorakennusta ei kunta enää päättänyt rakentaa uudelleen. Mattin mielestä turkistuotanto ei onnistuisi ilman kunnan rakennusta. Matti haastoi kunnan oikeuteen rikotuista lupauksista. Hän hävisi jutun Itä-Suomen hovioikeudessa, joka määritteli ongelman kunnan ja yrittäjän väliseksi kiinteistöriidaksi. Korkein Oikeus ei antanut lupaa valittaa päätöksestä. Matti jatkoi silti työtään. Tosin Vaaran tontin hän jätti tyhjäksi ja muutti vuosikymmenien jälkeen tarhaamaan takaisin Kankaalle. Hänellä on kettuja ja supikoiria. (Vaarojen sanomat 2003 ja 2004; H9; H14; H16.)

Matti kuuluu siihen puolen kymmenen turkistilallisen joukkoon, jotka yhä nykyisin jatkavat turkistuotannon perinnettä Juuassa. Hän ei aloittanut turkistaloutta silloin, kun tarhojen perustaminen oli suurimmillaan, vaan muutamia vuosia myöhemmin huomatakseni, että turkisten markkinointi ei enää olisikaan yhtä helppoa kuin aikaisemmin. Hän aloitti alalla joutuakseen sen syvimpään lamaan, mutta omalla sitkeydellään ja yhteistyöllä hän jatkoi työtään saavuttaen myös arvostusta hyvin tehtyjen ammattimaisten tulosten vuoksi. Matti kuitenkin sai tuta aivan uudesta ilmiöstä, josta ei turkistuotannon leviämisen vuosina oltu osattu kuvitellakaan. Hänen kohdalleen, tuhansien tarhaajien joukosta, sattui eläinoikeusaktivistien sabotaasi-iskut.

Sabotaasi-iskut juukalaisille tiloille ovat saaneet yrittäjät varovaisiksi. Juuassa turkisiskujen tekijöillä on ollut yksi kohde. Silti eläinoikeusaktivismilla ei ole ollut muiden kuin iskun kohteeksi joutuneiden yrittäjien liiketoimintaan suoranaisesti vaikutusta. Erään tarhaajan sanoin:

”Toivomme etteivät tule meidän tarhalle.”(H13).

Haastattelemistani henkilöistä vain yksi kertoi tuntevansa varoitusjärjestelmällä suojatun turkistilan. Muille yrittäjille turkistarhaiskun kohteeksi joutuminen on niin epätodennäköistä, ettei sellaiseen varauduta muuten kuin henkisesti. Suurin onnettomuus olisi turkistuottajan mielestä tuhopoltto, mutta myös eläinten värjääminen ja sukukorttien tuhoaminen olisivat korvaamattomia vahinkoja. (H12; H13.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole sijoittaa turkistarhaiskuja suomalaiseen kapina- tai protestiperinteeseen. Tavoitteena on määritellä tekijöitä, jotka vaikuttavat turkistuotannon sosiaaliseen kestävyys. Kestävä kehitys oli ympäristöpolitiikan metakäsitteitä 1990-luvulla. Lisääntyvä kansainvälinen kauppa, erityisesti sen rakenteen muutos ja sen ilmiönä turkisten markkinoiden muutokset tai häiriöt ovat tuotannon rakenteellisia kysymyksiä, joita on totuttu sekä käsittelemään että ratkaisemaan. Sen sijaan eläinaktivismin selittäminen ei ole yhtä helppoa, koska se ilmenee ja hakee perustelunsa aivan toisista arvolähtökohdista kuin mihin turkistuotannon parissa työskentelevät ihmiset ovat tottuneet. Turkistarhaiskuja organisoivat ryhmät oli vaikea paikantaa institutionalisoituneeseen yhteiskuntaan niiden edustaessa paremminkin yhteiskunnan vastakulttuurisia ilmiöitä. Niiden käynnistämään poliittiseen kamppailuun kuului, että teko eli turkistarhaisku oli julkinen, ja sillä etsittiin sympatiaa omia näkemyksiä kohtaan. Turkistarhaiskuista uutisointi oli niiden alkuvaiheessa iskujen tekijöitä ymmärtävä, mutta viime vuosina turkistarhaisku-uutiset julkaistaan sanomalehdissä rikosuutisina (H16). Tämä heijastaa jollakin tavalla eläinoikeusliikkeen kampanjoinnin arvostuksen muutosta.

Yleiseen mielipiteeseen tai mediaan levitetty uutinen turkistarhaiskusta ei koskaan ole ollut raportti spontaanisti tehdystä sabotaasista vaan jokaisen turkistarhaiskun taustalla on pitkä valmistelutyö. Eläinoikeusliikkeen toimesta turkistuotannon maine piti saada huonoksi, ja siinä onnistuttiin jo 1980-90-luvun vaihteessa. Aikakausi sattui juuri laman vaiheeseen, eli tuhannet yrittäjät eri puolella Suomea huomasivat olevansa konkurssissa ja velkavankeudessa turkistuotantoon tehtyjen investointien myötä. Turkistuotannon julkinen maine oli surkea sekä taloudellisessa että yhteiskunnallisessa tarkastelussa. (H7.)

Turkistarhauksen maineen alasajon jälkeen tapahtui syyllistäminen. Turkistuotanto leimattiin syylliseksi eläinten oikeuksien polkemiseen. Teollisen kotieläintuotannon parista eläinoikeusliike otti pääviholliseksi 1990-luvun lopulla juuri turkistarhat. Liike käytti etenkin keskinäisessä kommunikaatiossaan oikeudellisia argumentteja, mutta niiden lisäksi turkistarhaajien katsottiin edustavan kulutusyhteiskunnan äärimmäistä muotoa. Turkistarhaajien tuotteiden käyttäjät katsottiin kuuluvaksi muoti- ja kerskakuluttajien joukkoon, mikä oikeutti eläinoikeusliikkeen syyllistämään turkistarhaajat kulutusyhteiskunnan palvelijaksi. Näin kritiikki levisi myös laajemmin yhteiskunnallista järjestelmää kohtaan. Turkistuotannon kritiikkiä levisi Yhdysvalloista ja Keski-Euroopasta Suomeen esiintyi 1980-luvulla (H16). Erilaiset anti-fur kampanjoinnit kaupungeissa ja turkishuutokauppahallilla Vantaalla antoivat ensimmäistä turkistuotannon vastustuksesta. (Karjalainen 1988).

Maineen pilaamisen ja syyllistämisen jälkeen eläinoikeusliike alkoi laatia hyökkäysrekistereitä. Eri puolella Suomea sijaitsevista turkistiloista hankittiin mahdollisimman tarkkoja tietoja. Erilaisen innostamisen ja kannustamisen myötä iskujen suunnitteluun ryhtyi aatteen rintaman harvalukuinen etujoukko. Iskuista kiinnijäämistä harjoiteltiin. Juuassa tehdyt iskut kuuluvat osaksi isompaa tarhoihin kohdistuvaa painostus- ja alasajotoimintaa. Juuan vuonna 1999 tehty isku kuului sarjaan sabotaaseja, joka tehtiin saman vuoden kesäkuukausina pelkäämään itäsuomalaiseen turkistuotantoon. Muut iskut tehtiin Kiihtelysvaarassa, Kontiolahdella, Polvijärvellä ja Lappeenrannassa. Turkiseläinten häkkien ovet avattiin ja tarhaa ympäröivä aita leikattiin rikki. Kontiolahdelta löytyi lisäksi suutariksi jäänyt palopommi. Lappeenrannassa tehtiin turkislaikeksen tuhopolton yritys. (Suomen Turkiseläinten kasvattajain liitto 2004; H16.)

Eläinoikeusliike nosti esiin myös turkistilojen jätevesikysymyksen. Samoin ympäristöpolitiikan toimeenpanossa turkistuotannon koetinkiveksi on muodostunut jätevesien käsittely. Vesiviranomaiset ovat kiinnittäneet huomiota jätevesien vaikutuksiin pohjavesissä. Erityisesti niillä seuduilla, joilla eläinten kasvatus on intensiivistä ja turkistilat sijaitsevat lähellä toisiaan, on vaarana vesien likaantuminen sekä maanpinnan alla että maan pinnalla. (Latvala ja Kleimola 1998, 18.)

Lohjalla ja Karjaalla suunniteltiin uutta vedenottamoa Virkkalan taajamaa varten. Veden ottaminen maan alta olisi merkinnyt pohjavesien virtausolosuhteiden muutosta. Uuden vedenottamon valuma-alueella oli sijainnut aikaisemmin minkkitarha. Turkistilan ja rehutehtaan jätevedet olivat pilanneet pohjavesialueen, ja maa oli kyllästynyt tyyppiyhdisteillä. Virtaava pohjavesi kuljetti likaantunutta maata muassaan, jolloin saastunutta vettä löytyi ennalta arvaamattomista paikoista. Todennäköisesti sekä turkistila, rehutehdas että läheisyydessä asuvat kotitaloudet olivat käyttäneet pohjavettä talousvetenään. Maakerroksia kuorittiin turkistilan alta ja maata kunnostettiin. Veden laadusta on yhä huolta. (Nýsten 1988; Nylander 1998.)

Juussa ei ole tehty vastaavia pohjavesitutkimuksia. Turkistuotannon laajenemisen aikana uudet tuottajat sijoitettiin yleensä kunnan osoittamille yhteistarhausalueille. Vielä nykyisinkin kolmesta yhteistarhausalueesta yksi on käytössä. Turkistilojen keskittäminen palveli tuotantotekniikkaa kuten kuljetuksia ja rehuhuoltoa, mutta turkistilojen rypäs ei nykyisen käsityksen mukaan ole jätevesien käsittelyn vuoksi suositeltavaa. Juuan elinkeinotoimi suosittaa tuen myöntämistä tiloille, jotka siirtävät tarhan pois sellaiselta alueelta, jossa on riski pohjaveden likaantumisesta (Juuan kunta Internet: www.juuka.fi 2003). Myös ympäristötutkijat kirjoittavat, miten turkistilojen sijoittaminen pohjavesialueille on ollut virhe. Perustamisaikana tarhojen vaikutuksia pohjavesiin ei vielä tunnettu, ja lisäksi joitakin alueita on määritelty pohjavesialueiksi vasta myöhemmin (Latvala ja Kleimola 1998, 18).

Miten turkistilat sitten pitäisi sijoittaa? Voidaanko erilaisin politiikan toimenpitein ohjata tarhojen sijoittumista kuten 1970-luvulla? Myös rehutehtaiden sijoittaminen on aiheuttanut jätevesikysymyksen vuoksi ongelmia. Tehtaiden kuormitushuippu sattuu heinä- ja elokuuksi rehuntuotannon ollessa suurimmillaan. Silloin luonnon vesien kuten jokien virtaamat ovat pieniä. Siksi tehtaiden jätevedet aiheuttavat hygieenisiä ja esteettisiä haittoja. Pohjavesien suojelun ja turkistuotannon välillä vallitsee useita ristiriitoja ja jännitteitä. (Saarinen 1974.)

Turkistuottajat ovat kehitelleet vuosien kuluessa lannan ja virtsan keräilymenetelmiä. Orgaanisia jätteitä on alettu suosia, koska niiden avulla voidaan tuottaa puhdasta, paikallista energiaa, ja lanta on myös arvokas maanparannusaine viljelyksillä. Tuottajia on koulutettu käsittelemään jätteitä uudella tavalla. (Niemelä 1986; Niemelä ym. 1993; Heinonen 1990; Latvala 1998, Rekilä ym. 2005.) Välittömien ympäristökuormitusten ratkaisuna turkiseläinten kasvatuksessa pidetään kasvatushalleja, joissa eläimet kasvaisivat neljän seinän sisällä, missä lantahuolto voitaisi automatisoida. Hallien rakentaminen näyttää saavan kiinnostusta myös yrittäjien keskuudessa. Myös itäsuomalaisten tuottajien käytössä on turkiseläinhalleja. (Meriläinen ym. 1988; Karjalainen 2004; H12; H11.)

4 Johtopäätöksiä ja keskustelua

Vaikutteet tämän tutkimusraportin sisältöön ovat peräisin ainakin neljästä eri tutkimussuuntauksesta. Niiksi tunnistan ympäristöpolitiikan tutkimuksen, maaseutututkimuksen, maa- ja ympäristötalouden tutkimuksen ja uusimpana virtauksena yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen. Ensimmäinen viiteryhmä on ollut oman, Joensuun yliopiston ympäristöpolitiikan jatko-opintoryhmän ja ympäristötutkimuksen seuran (YHYS) tilaisuudet, joihin olen osallistunut ja vuorollani alustanut. Tutkimusmenetelmänä on joensuulaisen maaseutututkimuksen piirissä yleistynyt paikallistutkimus, ja niin perehdyin yhden paikkakunnan asioihin.

Toinen viiteryhmä ovat maa- ja ympäristötalouden tutkijat, joiden vaikutus näkyy jossakin kirjallisuusviitteissäni. Tosin heistä ei kukaan ole kirjoittanut turkistuotannosta, ellei mukaan lueta eräitä liiketaloudellisia raportteja. Vaikka tutkimusmenetelmäni ja -kysymykseni ovat aivan erilaisia kuin mihin maataloustutkimuksessa on Suomessa totuttu, katson tutkimukseni maatalouden tutkimukseksi, jossa korostuvat ns. farming system –tutkimuksen lähtökohdat. Maataloudellinen kotieläinagronomin koulutukseni ei ole antanut valmiuksia yhteiskunnalliseen pohdintaan, mutta sen sijaan vahvan

lähtökohdan ympäristöorientaatioon aina, kun maataloudesta keskustellaan. Mitkään maatalouden päätökset, eivät maa- tai turkistilan yhteiskuntasuhteet eivätkä liioin ratkaisut tuotantotekniikasta ole irrallisia, ympäristölle neutraaleja tapahtumia.

Ympäristötietoisuus ja etenkin konstruktio eläinten oikeuksista tarjosi todellisen haasteen turkistuotannolle 1990-luvulla. Viime vuosina syntynyt tutkimussuuntaus on saanut osittain lähtölaukauksen eläinliikkeen aktivismista. Eläinliike kyseenalaisti turkistuotannon olemassaolon ja toi esiin turkisten käyttöön liittyviä ympäristöeettisiä mielipiteitä. Pidän raporttiani yhteiskuntatieteellisenä eläintutkimuksena, vaikka en pyrikään turkistuotannon alasajoon. Turkistarhaiskujen aikakaudelle oli tyypillistä väritynyt mediakeskustelu, ja siksi pyrin yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen piirissä tarjoamaan monipuolisempaa näkökulmaa eläinten ja yhteiskunnan suhteista. Muuten yhteiskunnallisen eläintutkimuksen parissa on syntynyt tutkimusasetelmia, joissa jokin suojeltu tai muuten rakastettu eläinlaji on tarkastelun keskiössä.

Ryhtyessäni muutamia vuosia sitten opinnäytteeni kirjoittamiseen valitsemani aihe tyydytti siksi, että se tuntui mukavasti rajatulta. Turkistarhausta koskevassa tutkimuksessa kohteena olisivat tietyt maaseudun yritykset, joita yhteiskunnallinen liikehdintä kyseenalaisti. Ajattelin rajatun aiheen olevan selkeä hahmottaa ja myös esittää opinnäytteenä tarkastajille. Näitä ajatuksia olen joutunut korjailemaan koko opinnäytteen kirjoittamisen ajan. Tutkimusaihe jakaantui pitkään jotenkin kahtaalle, ensinnä sabotaaasin kohteena oleviin tarhoihin ja toisaalta radikaaliin toisinajatteluun ja sen ymmärtämiseen. Niiden piirtäminen yhteen viitekehys-kuvioon oli ensimmäinen ponnistus: lopulta kaksi erilaista ilmiötä mahtui yhdelle paperille. Lisäksi minulta kysyttiin usein, kumpaa oikein tutkin, eläinoikeuksia vai turkistarhoja. Tavoitteeksi otin tutkia kumpaakin.

Yhteiskunnallinen liikehdintä ja maatalouden yritykset ovat tutkimusaiheena melko erilaisia. Yhteiskunnallisen liikehdinnän tutkimus hahmottaa poliittisia ja sosiaalisia virtauksia aaltolina. Ne ovat eräänlaisia teorian, median, ihanteiden ja ideologioiden ristiintuulauksia. Sen sijaan maaseudun elinoloja ja muutosta kuvaava tutkimus yrittää realistisesti nähdä ihmisten arkipäivän, jota heittelee yksilöiden omat ihanteet ja

tavoitteet, kollektiivinen todellisuus sekä myös yhteiskunnallisten rakenteiden muutokset. Maaseudun pienelinkeino kuten turkistarhaus, joka aloitteellisuuden ja julkisen politiikan monien vaiheiden kautta tunkeutuu kansainvälisille markkinoille on vähintään yhtä monimutkainen asia kuin henkisen sivistyksen lainehtivat suuntauksset, jotka yhteiskunnassa joskus saavat aikaan näkyviä tempauksia.

Tutkimuskohteeni määräytyi pitkälti valitsemastani tutkimusmenetelmästä. Sen avulla hankin aineistoa, joka puolestaan vaikutti niihin tutkimuskysymyksiin, joihin ylipäätään oli mahdollista vastata. Tutkimusmenetelmäni oli tapaustutkimus, jota tässä tapauksessa edusti paikallistutkimus. Tutkimuksen alussa esille tullut aiheen kahtalaisuus, yhtäällä turkistarhat ja toisaalla yhteiskunnallinen liikehdintä, kohtasivat aineistossa turkistarhaiskuina. Ns. turkiskonfliktin tulkitseminen pelkästään turkistarhaiskuina ei ole tyydyttävää eikä riittävää. Turkistarhaiskujen taustalla on vahva hiljainen hyväksyntä. Tapaustutkimukseni menetelmänä ei riitä hiljaisen hyväksymisen tutkimiseen.

Jos tutkimusta aloittaessani oletuksena oli se, että turkistarhaiskut ja niiden taustalla oleva eläinoikeusideologia ovat muuttamassa yhteiskunnallista todellisuutta, nousee aineiston pohjalta esiin väkeviä yhteiskunnallisia kehitysideologioita ja prosesseja, joilla aikaisemmin on ollut todellisuutta muuttava luonne. Tarkoitan näillä ideologioilla ja prosesseilla esimerkiksi maaseudun teollistumista. Turkistarhaus on oikeastaan aika tavallinen esimerkki maatalouden teollistumisesta, mutta teollistuminen ulottui myös muihin kotieläimiin – jopa ihmisiin. Maatalouden teollistuminen muutti kokonaan ruuan ja muiden maatalouden tuotteiden tuottamisen sosiaaliset suhteet ja resurssien käytön. Silti vain 40 vuotta sitten suomalaisella maaseudulla oli tavallista kotitarvemaatalous, jossa tavoitteena oli huoltaa enimmillään oma perhe isovanhempineen eikä koko maata tai maanosaa kuten nyt Euroopan unionin aikana on pakko ajatella.

Teollistumisen tutkimisessa käytän hyväkseni eräänlaista sisällönanalyysiä tulkiten Juuan kunnan lautakuntien pöytäkirjoja ja haastatellen päätöksiä tehneitä henkilöitä. Teen lopulta käsitteiden analyysin antamalla sisältöä niin teollisuuspolitiikan kuin turkistarhauksenkin käsitteille. Kumpikaan käsite eivät ole kovin suosittuja nykyisen

ympäristötietoisuuden aallossa, mutta niiden merkityksen avaaminen on ollut mielestäni tärkeää.

Tässä tutkimuksessa esittelen 1970-luvulla tehtyä ns. Maatalouden perustutkimusta, sen aineiston hankintaa ja johtopäätöksiä. Perustutkimus oli tähdätty maataloudessa jatkaville tueksi erikoistumisen tiellä. Samalla se oli instrumenttina siihen, että vain osa maataloista jäisi jatkamaan tuotantoa suurimman osan siirtyessä muihin elinkeinoihin ja ammatteihin. Maatalouden perustutkimuksen myötä maatilat jaettiin niihin, jotka otettiin mukaan maatalouden teollistumisen projektiin ja niihin, joiden ei katsottu tarjoavan riittävää toimeentuloa pelkällä maatalouden harjoittamisella. Muut kuin kehittämissuunnitelman piiriin mukaan tulleet kotitaloudet lopettivat maatalouden. 1970-luvulla tehdyt ratkaisut näkyvät yhä tänä päivänä olemassa olevina maatalouden tuotantosuuntina.

Kuvaan neljän vuosikymmenen ajanjaksoa, joka sijoittuu suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamiseen ja sitä seuranneeseen aikaan. Aluepolitiikkaa toteutettiin 1960-luvulta lähtien, mikä loi maaseutukuntiin palvelurakenteen, synnytti uutta teollisuutta ja toteutti maatalouden rakennepolitiikkaa. Tapaustutkimukseni Juuan kunta on esimerkki siitä, miten julkisen vallan toimeenpanema aluepolitiikka ja maatalouden rakennepolitiikka muuttivat maaseudun elinkeinoja. Nostan keskiöön turkistuotannon, vaikka oikeammin tutkimus ulottuu uuteen yhteiskunnalliseen järjestykseen kunnallisessa sosiaali- ja talouselämässä. Turkistuotantoa ei voi käsitellä erillisenä ilmiönä, vaan se on suhteellisuuden vuoksi liitettävä osaksi yhteiskunnallisia muutoksia.

Ympäristötietoisuus oli tullut tunnetuksi Itä-Suomessa samoihin aikoihin kuin teollisuuspolitiikka. ”Kasvun Rajat” -raportti oli käännetty suomeksi 1970-luvun alkupuoliskolla. Vaikka sen sisältö edusti enemmän post-industrialistisia näkemyksiä varoittaen luonnonvarojen liiallisesta käytöstä, eräät sen käsitteistä sopivat hyvin teollistumisprojektiin. Kehitysaluerahaston toimesta Kuopion korkeakoulussa julkaistiin raportti, joka määritteli uusiutuviksi luonnonvaroiksi kalan ja turkiksen. Siten väitän, että turkistuotannon laajenemisessa käytettiin hyväksi myös uutta, kansainvälistä

ympäristökeskustelua. Ympäristökeskustelu pönkitti paikallisten, uusiutuvien luonnonvarojen tehokkaampaa käyttöä.

Tässä tutkimuksessa ei ollut käytössä aineistoa Juuan kunnan asukkaiden ympäristöorientaatiosta, ympäristöprotestista eikä eläinkysymyksistä. Käytössäni ei myöskään ole tietoa juukalaisten nykyasenteista turkistarhausta kohtaan. Oletan, että ymmärrys turkistarhaiskuja kohtaan olisi puutteellista siellä, missä kuluttaja- ja globalisaatiokriittisen politiikan edustajia ei ole lähistöllä – heidät paikannetaan yleensä suuriin kaupunkeihin ja Etelä-Suomeen. Eläinoikeusliike saa osakseen sympatiaa nuorilta ihmisiltä ja usein naisilta, eikä siksi ole lainkaan mahdotonta ajatella, että jokainen turkistarhaisku jakaa mielipiteet jopa yhden kotitalouden sisällä, myös Juuassa.

Sabotaaseja organisoiva eläinaktivismi osoittautui katkeraksi ilmiöksi yksittäisten tarhaajien kohdalla, mutta varsinaisesti tuotannon suunnittelun ja johdon kysymyksiin sillä ei näyttänyt olevan suuria vaikutuksia. Juuassa yksi turkistila ja sen melko ristiriitainen tilanne kahden turkistarhaiskun jälkeen oli vaikea yhdelle yritykselle – ei koko tuotantosuunnalle. Juukalaisten turkistarhojen lukumäärä putosi jo ennen kuin eläinoikeusliike aktivoitui Suomessa. Tarhojen vähenemiseen oli syynä turkisten alhainen huutokaappahinta, joka johti yritysten toiminnan vaikeutumiseen ja lopettamiseen. Jäljelle jääneet saivat uuden alun vasta kaukoaasialaisten turkisostajien kiinnostuessa suomalaisista turkiksista.

Turkistuotannon julkinen maine on ollut pohjalukemissa tämän tutkimuksen teon aikana. Haastatellessani turkistuotannon alamäen kokeneita henkilöitä jouduin kasvokkain sen kanssa, miten turkistarhaukseen liitetyt odotukset romahtivat konkurssien myötä. Vielä surullisempaa oli se, miten monien ihmisten vuosikymmenten työ painui laman myötä unohduksiin. Taloudellisten vararikkojen aiheuttama synkkyys heijastui myös turkistarhaajien ulkopuolisiin tahoihin – olivathan rahoituslaitokset ja kehitysyritykset usein satsanneet monenlaisia investointimarkkoja turkisan kehittämiseen. Nämä velkaantuneet ihmiset ja laitokset, jotka olivat täydellisesti lyötyjä omien unelmiensa

suhteen, olivat oikeastaan jo valmiiksi uhriasemassa silloin, kun kansainvälinen keskustelu turkisten käytön moraalisisista arvoista levisi Suomessa.

Turkistuotannosta on sanottu, että se on sisäisesti hyvin yhtenäinen ala. Ulkopuolisille se on melko tuntematon. Eräs syy tähän on turkisinahkojen välityksen keskittyminen yksiin, vahvasti tuotannon harjoittajien ohjaamaan Turkistuottajat Oy:n. Tästä väkevästä keskittymisestä nousee oma keskinäinen oikeusjärjestyksensä. Toimialan sisäinen sääntöjen ja hyväksytyjen toimintatapojen verkosto ylläpitää sellaisia kytköksiä toimijoiden kesken, jotka mahdollistavat sopimukset ja keskinäisen yhteistyön häiriöttä niin, että usko tulevaisuuteen säilyy. Tällaisen verkoston kytkökset viestivät myös toimialan ulkopuolelle siitä, millaisena toiminta nähdään.

Aluepolitiikan siivittämänä turkistuotannon tuotantotekniikan kehittämisen pariin hakeutui tutkijoita ja opettajia. Monet heistä näkivät turkistuotannon muuta maataloutta korvaavana tuotantosuuntana. Tutkijat kiinnostuivat eläinten ruokinnasta ja lisääntymisestä, jotka molemmat olivat keskeisiä tuotannollisia ongelmia. Sen sijaan liiketaloudellinen ja yhteiskunnallinen tutkimus turkistuotannosta oli ja on yhä hyvin vähäistä. Sen puuttuminen saattoi olla yksi syy siihen, ettei lamasta koskaan toipunut useampaa turkistuottajaa tai heidän konkurseilleen ei ollut olemassa vaihtoehtoisia toimintatapoja tai ratkaisukeinoja. Tosin koko yhteiskunnan kriisi 1990-luvun alussa oli niin syvä, ettei myöskään tutkimukselle ja koulutuksella ehkä olisi ollut riittävästi annettavaa kriisistä toipumiseksi, mutta valmiutta sellaisen kohtaamiseen pitäisi olla olemassa.

Maaseudulla aina asutaan ”luonnon armoilla” tai sitten sieltä muutetaan kaupunkiin. Työ elävien olentojen, niin kasvien kuin eläintenkin kanssa on jatkuvaa kamppailua kylmyyttä, tauteja ja nälkää vastaan. Minkin, ketun, naalin ja supikoiran elinolosuhteiden tuntemus, johon on myötävaikuttanut alan koulutus ja tiedotus, on tuonut kasvattajille varmuutta siitä, miten näiden kamppailujen kanssa pärjätään: miten oikealla ruokinnalla ehkäistään vilulta ja miten tauteja torjutaan. Arkipäivän ongelmien ratkaisemiseen

käytännön asioiden onnistuneella ratkaisulla on suunnaton merkitys. Siksi on tarvittu ja tarvitaan edelleen tuotantoteknistä kehitystä eläinten kasvattamisen kysymyksissä.

Suomalaisten elintason muutosta voi ajatella seurauksena valtiollisen ja kunnallisen päätöksenteon keskinäisen suhteen kehittymisestä. Julkinen sektori kokonaisuudessaan vaikutti monimutkaisesti maaseudun elinkeinojen kehitykseen. Turkistuotanto on ollut ja tulee jatkossa olemaan tärkeä toimiala tietyissä suomalaisissa kunnissa tarjoamalla taloudellista aktiviteettiä työllistäen ja tarjoten verovaroja. Kunnan elinkeinotoimintaan turkistuotanto palveluineen tuo monimuotoisuutta ja pääomia. Maatalouden sisällä jatkuu erikoistumisen prosessi, mikä merkitsee mm. yhden maatilan tai turkistilan keskittymistä yhä harvempien eläinlajien ja -tyyppien kasvattamiseen. Turkistuotannossa turkistila on tulevaisuudessa yhä todennäköisemmin joko kettu- tai minkkifarmi, sillä ammatilliset taidot suuntautuvat tietyn eläimen hoitoon ja käsittelyyn.

Lähteet

Asikainen, Juha 1994. Effects of fasting and superficial hibernation on body condition and reproduction in the raccoon dog in farm conditions. NJF-utredning/rapport. - Oslo. 1994 : 98, 247-252.

Birgegård, L-M ja Fones-Sundell, M 1987. Agricultural research in rural development. Swedish University of Agricultural Sciences. International Rural Development Centre. Issue Paper 1. Uppsala. 25 s.

Björn, Ismo 1997. Tieteidenvälisen tutkimuksen arki. Teoksessa Rannikko, Pertti ja Schuurman, Nora (toim.): Elämisen taika taigalla: ihminen ja luonto Pohjois-Karjalan biosfäärialueella. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 120, 12-13.

Björn, Ismo 2000. Kaikki irti metsästä. Metsän käyttö ja muutos taigan reunalla itäisimmässä Suomessa erätaloudesta vuoteen 2000. Suomen Historiallinen Seura. 268 s.

Dahlman, Tuula 2003. Protein and amino acids in the nutrition of the growing-furring blue fox. Helsingin yliopisto. Sähköisessä muodossa <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/maa/kotie/vk/dahlman/>

Eder, Klaus 1996. The Social Construction of Nature. The Sociology of Ecological Enlightenment. Sage. 243 s.

Ei yksin rahasta... Kera Oy 1971-1996. 1996. Kertomus Kehitysaluerahasto Oy:n ja Kera Oy:n ihmisistä, työstä, tavoitteista ja tuloksista 25 ensimmäisen toimintavuoden aikana. Siukonsaari Anssi ja Metsämäki Tapio (toim.) 223 s.

Eisto, Ilkka 1995. Pohjois-Karjalan biosfäärialueen sosio-ekonominen rakenne. Yhteiskuntatieteellisen esitutkimuksen raportti. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita. N:o 1:1995. 77 s.

Ermala, Aslak 1988. Mitä saalistilasto kertoo supikoirasta? Metsästäjä -lehti 37(1988) : 3, 38-39.

Eskelinen, Heikki. 2001. Aluepolitiikka rautahäkissä. Polemia-sarjan julkaisu nro 41. Suomen kunnallisalan tutkimussäätiö.

Eskelinen, Heikki ja Björn, Ismo 1997. Biosfääripolitiikan korpivaellus. Teoksessa Rannikko, Pertti ja Schuurman, Nora (toim.): Elämisen taika taigalla: ihminen ja luonto Pohjois-Karjalan biosfäärialueella. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 120, 61-80.

Forssell, Adolf 1938. Suomen Sahanomistajain Maanviljelysyhdistyksen ja virkailijoiden toiminnasta vuonna 1937. Suomen Sahanomistajien Maanviljelysyhdistyksen Tiedonantoja N:o 35. 204 s.

Granberg, Leo 1989. Valtio maataloustulojen tasaajana ja takaajana. Suomen Tiedeseura. 214 s.

Hakkarainen, Pekka 1984. Turkiskunnan kiinnostus tutkimukseen. Teoksessa Lumme, Jaakko ja Pasanen, Seppo (toim.): Turkiseläintutkimukset ja käytännön sovellutukset Nykytila ja huomisen haasteet. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 59, 17-22.

Hakkarainen, Pekka 1995. Vöckelötaudin voittajat. Tosiasiaromaani aluelainsäädännön alkuajoilta. HW-Marketing Ag. AS Trükk. Pärnu. 341 s. + valokuvat.

Harisalo, Risto, Keski-Petäjä, Timo ja Talkkari, Antti 2002. Otin kynän kynsihini. Ohjeita tutkimuksen tekijöille. Tampereen yliopisto. Hallintotieteen laitos. 42 s.

Harri, Mikko 1984. Turkisalan koulutuksesta Kuopion korkeakoulussa. Teoksessa Lumme, Jaakko ja Pasanen, Seppo (toim.): Turkiseläintutkimukset ja käytännön sovellutukset Nykytila ja huomisen haasteet. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 59, 33-36.

Hassi, Satu 2004. Internet-kotisivut <http://www.satuhassi.net/vastaus/vastauksia.htm>. 21.5.2004. Hyväksytkö turkistarhauksen?

Heinonen, Jarna ja Waris Kaisa 1998. Kunnalliset elinkeinoyhtiöt PK-yritysten alueellisena tukiorganisaationa. Teoksessa Malinen Pasi (toim) 1998 Proceeding of the 2nd Finnish SME research forum. PK instituutti Yritystoiminnan koulutus- ja tutkimuskeskus, Turun yliopisto. 11 s. Sähköisessä muodossa <http://www.tukkk.fi/pki/SME-forum/framesme.htm>

Heinonen, Vesa (toim.) 1990. Turkiseläinlannasta valmistetun mullan markkinatutkimus. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki. Raportteja ja artikkeleita nro 5. 23 s.

Hernesniemi, Väinö 1988. Savo-Karjalan Turkistarhaajat ry 1938-1988. 50-vuotis juhlaulkaisu. Savo-Karjalan Turkistarhaajat ry. 32 sivua.

Holopainen, Ismo J. ja Viljanen, Markku 1976. Kalastotutkimukset Suomunjärvellä (Lieksa) vuosina 1973-1975. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 15. 11 s.

Hyvärinen, Heikki 1984. Korkeakoulut ja elinkeinoelämä. Teoksessa Lumme, Jaakko ja Pasanen, Seppo (toim.): Turkiseläintutkimukset ja käytännön sovellutukset Nykytila ja huomisen haasteet. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 59, 13-17.

Hyvärinen, Liisa ja Rekilä, Teppo 2003. Ameriikan tuliaisesta Kiinan viemiseksi. Tuotanto-taloudellinen kirjallisuuskatsaus suomalaisen turkistarhaukseen. Maatalouden tutkimuslaitos. Moniste. 69 s.

Ilmonen, Kaj 1993. Tavaroiden taikamaailma. Sosiologinen avaus kulutukseen. Vastapaino. 304 s.

Itämies, Juhani 1984. Turkisalan koulutuksesta ja tutkimuksesta Oulun yliopistossa. Teoksessa Lumme, Jaakko ja Pasanen, Seppo (toim.): Turkiseläintutkimukset ja käytännön sovellutukset Nykytila ja huomisen haasteet. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 59, 26-28.

Itä-Rehu Oy. 1973. Toimintakertomus. Pyhäselkä.

Jalas, Aaro 2002. Maa, talous ja tieto. Taloustutkimus maareformista EU-Suomeen. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen historiikki. Oy Spiritus Historiae Ab. 256 s.

Jasper, James M 1996. The American Animal Rights Movement. Teoksessa Garner Robert (toim.): Animal Rights. The Changing Debate. Macmillan Press, Ltd, Lontoo. 129-142.

Jolkkonen, Ari 1985. Korkeakoululaitoksen muotoutuminen ja uudet tehtävät. Empiirisiä havaintoja suomalaisesta korkeakoulumallista. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita. N:o 5. Kasvatussosiologia. 101 s.

Juuan kunta. Internet: www.juuka.fi. ”Kuve Kolia, povi Pielistä, varpaat vallan vuolukiveä”. 2003. Juuan kunnan elinkeinopolitiikan sisältö ja toimenpiteet.

Juuan kunta. Kunnalliskertomus 1966 ja 1973.

Järvikoski, Timo 1991. Ympäristöliike suomalaisessa politiikassa. Teoksessa Massa, Ilmo ja Sairinen, Rauno (toim.) Ympäristökysymys. Gaudeamus. 162-179.

Kalastustulotoimikunnan mietintö, 1984. Komiteamietintö 1983:30. Valtion painatuskeskus.

Kantanen, Keijo 1994. Agraarikunnasta yrityspalvelijaksi? Teoksessa Oksa, Jukka (toim.): Syrjäisen maaseudun uudet kerrostumat. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 110, 21-37.

Karjalainen 1984. Pohjanmaalla nurin turkistarhoja sadoittain. Juttu Karjalaisessa 13.9.1984.

Karjalainen 1988. Turkistarhausta vastustava liike Suomeen. Juttu Karjalaisessa 1.3.1988.

Karjalainen 2004. Suunnitteilla mittavat turkisinvestoinnit. Juttu Karjalaisessa 5.11.2004.

Karjalan Maa 1967. Valtimon minkkitarhaus käynnistynyt. Laajentamiseen hyvät edellytykset. Juttu Karjalan Maassa 24.8.1967.

Karkinen, Katri 1988a. Kiinan turkistarhaus ja -teollisuus. Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto ry. 25 s.

Karkinen, Katri 1988b. Primary production in China. Teoksessa India-China -project 1986-88. The Association for Development and Trade Studies. 10-11.

Karkinen, Katri 2001. Tulkinta turkistarhauksen vastustuksesta. Julkaisematon opinnäyte. Helsingin yliopiston taloustieteen laitos. 37 s.

Karkinen, Katri 2004. Turkisiskujen maali ja tekijät. Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti 1/2004, 56-61.

Kasvun rajat 1973. Ihmiskunnan kohtalontilannetta koskevaan Rooman klubin tutkimussuunnitelmaan liittyvä raportti / Donatella H Meadows et al. suomentanut Kyösti Pulliainen. Tammi. 203 s.

Kettunen, Pertti 1998. Elinkeinopolitiikan taito. Polemia-sarjan julkaisu nro 30. Kunnallisan tutkimussäätiö. 104 s.

Kokkonen, Jukka 2002. Rajaseutu liikkeessä. Kainuun ja Pielisen Karjalan asukkaiden kontaktit Venäjän Karjalaan kreivin ajasta sarkasotaan 1650-1712. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Bibliotheka Historica; 79. 439 s.

Konttinen, Esa ja Peltokoski, Jukka 2000. Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. Sosiologia 2/2000, 111-129.

Konttinen, Esa ja Peltokoski, Jukka 2004. Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla. Jyväskylän yliopisto. SoPhi. 223 s.

Korhonen, Hannu 1981. Hygieeniset ongelmat Kuopion läänin turkistarhoilla. Kuopion korkeakoulu, otteita esitelmistä Turkispäivillä 27.10.1981. Juuka-seuran arkisto n:o 746.

Korhonen, Hannu 1987. Energy metabolism of raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*, Gray 1984): applied perspective to common farming practices. Kuopion yliopiston julkaisuja, Luonnontieteet, Alkuperäistutkimukset 1987, 1. 69 s. +liitteet.

Korhonen, Hannu, Harri, Mikko, Mononen, Jaakko ja Salonen, Päivi 1991. Japanilaisen supikoiran, tanukin, tarhauskokeilut Suomessa. *Turkistalous* 63:8-9, 160-163.

Korhonen, Hannu, Harri, Mikko ja Mononen, Jaakko 1997. Supikoiran kasvuun vaikuttavista tekijöistä. *Turkistalous* 69:8-9, 190-192.

Korkiatupa, Matti 1982. Kettutarhauksen kannattavuus ja rahoitus Kera Oy:n asiakastarhoilla vuosina 1975-80. Helsingin yliopisto. Maatalousekonomian laitos. Opinnäyte.

Kortelainen, Jarmo 1996. Tehdasyhdyskunta talouden ja ympäristötietoisuuden murrosvaiheissa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja ; n:o 24. 291 s.

Krohn, Leena 1998. Internet-kotisivut. Kysymyksiä ja vastauksia. <http://www.kaapeli.fi/krohn/FAQ.htm>

Kumpulainen, Mikko 1999. Maan ja talouden välissä. Viisi kertomusta suomalaisen maatalon luontosuhteen muutoksesta. Joensuun yliopisto. Maantieteen laitos. Julkaisuja ; n:o 5. 246 s.

Kuopion korkeakoulu 1980. Kuopion läänin kansanterveystyön kuntainliitolle tekemä kysely. Tarhojen määrä Kuopion läänissä.

Kupsala, Saara ja Tuomivaara, Salla 2004. Sosiologinen eläintutkimus – eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sosiologia* 4/2004, 310-321.

Kuznets, Simon 1955. Economic growth and income inequality. *American Economic Review*. American Economic Association 45, 1-28.

Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus. 1987. Turkisalan yrittäjäkurssin loppuraportti.

Latouche, Serge 1991. In the Wake of the Affluent Society. An Exploration of Post-Development. Englanninos 1993 O'Connor Martin ja Arnoux Rosemary. Zed Books Limited. 256 s.

Latvala, Arto ja Kleimola, Samuli 1998. Turkistarhat pohjavesien kannalta. *Vesitalous* 2/1998, 18-20.

Latvala, Arto 1998. Kettutarhan kunnostustoimia : Eilosen tarhalla vesistökuormitus väheni yli puoleen. Suomen turkiseläinten kasvattajain liitto. *Turkistalous* :70 (1998) : 4, 94-97.

Lebedev, Glev 1996. St. Petersburg in the Baltic expanse of Europe. Prerequisites and genesis of the megapolis. Teoksessa Varis, Eira ja Porter, Sisko (toim.): Karelia and St. Petersburg, From Lakeland Interior to European Metropolis. Joensuu University Press Oy. 250 s.

Lehtinen, Ari 2003. Johdanto: ympäristö, yhteisö ja oikeudenmukaisuus. Teoksessa Lehtinen Ari ja Rannikko Pertti (toim.): Oikeudenmukaisuus ja ympäristö. Gaudeamus. Helsinki, 9-31.

Lehtola, Ilkka. 2001. Palvelujen muutos ja syrjäkyläläisten arki. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 50. 234 s.

Lindqvist, O., Keinänen, A. ja Partanen, H 1980. Kuopion läänin kalatalouden ja turkistalouden kehittäminen. Kehitysaluerahasto Oy. Kuopio.

Lund, Vonne, Appleby, Michael C., Coleman, Grahame and Karkinen, Katri. 2004. Animal Welfare Science – Working at the Interface between the Natural and Social Sciences. International Society of Applied Ethology. Käsikirjoitus.

Luukka, Pasi 1998. Ei ole oikeutta, on vain me! – Radikaali eläinoikeusliike Suomessa. <http://www.geocities.com/EnchantedForest/Creek/3141/>.

Maatalouden perustutkimustoimikunta 1976. Juuan maatalouden perustutkimus 1973-75. Maatalouden perustutkimustoimikunta ja Pohjois-Karjalan Maatalouskeskus. 47 s. + liitteet.

Maatalouslaskenta 1990. Komiteamietintö 1988:18. Valtion painatuskeskus.

Manninen, Hannu 1983. Turkisalan organisaatiot. Loppuraportti. Vaasan korkeakoulun täydennyskoulutuskeskus.

Meriläinen, Jouko ja Huttunen, Pertti (toim.) 1978. Haaveet ja hommat vuosina 1972-1977. Karjalan tutkimuslaitoksen ekologian tutkimusjaoston toimintakertomus. 11 s.

Meriläinen, Jouko ja Pasanen, Seppo 1981. Artificial insemination of the fox by means of imitating natural copulation. Joensuun korkeakoulun julkaisuja. Sarja B II ; no 17. 4 s.

Meriläinen, Jouko, Pasanen, Seppo ja Wilponen, Jorma. 1988. Turkiseläimet halliin? Turkistalous 60(1988):3, 131-132.

Mononen, Jaakko 1996. Resting platforms and nest boxes for farmed blue foxes and silver foxes: the extent of use, reason for use and welfare effects. Kuopion yliopisto. 62 s.

Mononen, Jaakko 2004. Eläinten hyvinvointi: Yhteiskuntatieteestä biologiaan ja takaisin. Teoksessa Huuskonen Arto (toim.) Ympäristötekijöiden vaikutukset lihanautojen

kasvuun ja hyvinvointiin. Maa- ja elintarviketalous 54. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. 6-24. sähköisessä muodossa <http://www.mtt.fi/met/pdf/met54.pdf>

Munsterhjelm, Camilla 2004. Kirjallisuuskatsaus kotieläinten käsittelystä. Eläinterveydenhuollon kehittämishanke Pohjois-Savossa. Euroopan unionin rakennerahastoprojekti 2005-. Sähköisessä muodossa <http://www.elke.fi/index.php?ryhma=189>

Nevala, Arto 1999. Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa. Bibliotheca historica 43. Helsinki: Suomen historiallinen seura. 274 s.

Niemelä, Paavo. 1986. Kuiviketurpeen soveltuvuus turkistarhoilla kertyvän sonnan ja virtsan käsittelyyn. Maatalouden tutkimuskeskus. Tiedote 12. 15 s.

Niemelä, Paavo, Kleimola, Samuli ja Korhonen Hannu. 1993. Vesitiivis keräilyalusta ketunlannalle. Minkin ja siniketun ulosteiden ja virtsan määrä ja niiden ravinnepitoisuus. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 420. 69 s.

Norton, Bryan 1996. Integration or reduction. Two approaches to environmental values. Teoksessa Light, Andrew ja Katz Eric (toim.): Environmental Pragmatism. Routledge, 105-138.

Nyholm, Bjarne ja Käyhkö, Harri 2000. Itä-Suomen turkistarhauksen kehittämishanke 1997-2000. Loppuraportti. Savo-Karjalan Turkistarhaajat ry. Moniste. 43 s. + liitteet.

Nylander, Esko 1998. Pohjaveden laadun muutokset Mustion minkkitarha-alueella vuosina 1986-1997. Vesihuoltoliitto. Vesitalous: 39 (1998) : 2, 19-20.

Nystén, Taina 1988. Pohjaveden likaantumistapauksia Helsingin vesi- ja ympäristöpiirin alueella. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja. Nro 119. 46 s.

Nätkin, Ritva 1997. Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpoliikka ja naisten kertomukset. Gaudeamus. 302 s.

Näätänen, Alb 1938. Lyhyt kotieläinoppi. Kansakoulun jatko-opetusta varten. Otava. 2. painos. 115 s.

Oksa, Jukka ja Rannikko, Pertti 1985. Kylä yhteiskunnassa. Esitelmiä Sivakasta ja Rasinmäestä. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita 11/1985. 57 s.

Palosuo, V J 1994. Isäni Uuno Brander Maatalousmies ja rajaseututyön johtaja. Omakustanne. Huhmari. 211 s.

Palviainen, Simo 2004. Uusi sopimuksellisuus ympäristöpolitiikan välineenä : toimintatutkimus ympäristöhallinnon ja maaseudun kohtaamisesta. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä tutkimuksia nro 70. 183 s.

Parikka, Anu 1998. "Voi eläinparat". Tutkimus nuorten suhtautumisesta eläinsuojeluun ja eläinten oikeuksiin. Turun yliopisto, sosiologian laitos. Sosiologista keskustelua B 31. Unipaps jäljennepalvelu. 129 s.

Pasanen, Seppo 1983. Ketun ja naalin keinosiementäminen luonnonparitusta mukailevalla tavalla. Joensuun korkeakoulu. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja ; n:o 54. 19 s.

Pasanen, Seppo 1984. Turkisalan koulutuksesta ja tutkimuksesta Joensuun korkeakoulussa. Teoksessa Lumme, Jaakko ja Pasanen, Seppo (toim.): Turkiseläintutkimukset ja käytännön sovellutukset Nykytila ja huomisen haasteet. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja n:o 59, 43-46.

Peltari, Hannu 1975. Aluepolitiikka alueellisten erojen tasaajana. Selvitys Suomen 1960- ja 1970-lukujen aluepolitiikan muotoutumisesta ja arvioiva tapaustutkimus Kehitysaluerahasto Oy :stä. Helsingin yliopisto. Yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia. Sarja C. DETA-aineiston analyysi 18. 183 s.

Pielisen-Koitajoen aluekomitea 1974. Komiteamietintö 1974, 153. Valtioneuvosto. Valtion painatuskeskus. 82 s. + kartat.

Pietiläinen, Pekka 1989. Juuan kettujen keinosiemennys ja rodunjalostusprojekti. Loppuraportti. Juuan kunta. 7 s. +liitteet.

Pohjois-Karjala 1967. Ylä-Karjalan kulttuuriviikon ohjelma arvokas ja edustava. Juttu Pohjois-Karjalassa 18.4.1967.

Pohjois-Karjalan Maatalouskeskus 1974. Selvitys Pohjois-Karjalan maatilataloudesta. Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto. 125 s.

Pohjois-Karjalan Maatalouskeskus 1988. Yhteenveto Juuan maatiloilla vallitsevasta tilanteesta 1986-88. 14 s +liitteet.

Pohjois-Karjalan Maatalouskeskuksen vuosikirjat 1920, 1929, 1941, 1950, 1979, 1989 ja 1999.

Pohjois-Karjalan TE-keskus. Maaseutuosasto. Juuan maatilojen lukumäärä vuosina 1980, 1990 ja 2000.

Polanyi, Karl 1989. Den stora omdaningens : marknadsekonomins uppgång och fall. Ruotsinnos teoksesta The great transformation. Lund, Arkiv moderna klassiker. 313 s.

Pyy, Ilkka 1998. Paikallisvaltion loppu. Hyvinvointivaltion murros syrjäisessä kunnassa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro 36. 283 s.

Pyy, Ilkka ja Lehtola, Ilkka 1996. Nordic welfare state as rural policy. Teoksessa Finnish rural research and policy. English supplement. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitos. 3:1996, 17-34.

Pyy, Ilkka ja Rannikko, Pertti 1995. The rural welfare state saga. Teoksessa Granberg, Leo ja Nikula, Jouko (toim.): The peasant state : the state and rural questions in the 20th century Finland. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä, 133-148.

Pölönen, Ilpo 2000. Silage for Fur Animals. Preservations Efficiency of Formic Acid and Benzoic Acid in the Ensiling of Slaughterhouse By-Products and their Subsequent Metabolism in Farmed Fur Animals. Helsingin yliopiston kotieläintieteen laitoksen julkaisuja. Sähkö. muodossa <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/maa/kotie/vk/polonen/>

Rannikko, Pertti 1985. Maaseudun ahdingon aika. Teoksessa Sukupolvien perintö 3. Kirjayhtymä, Helsinki. 117-149.

Rannikko, Pertti 1989. Metsätyö-pienviljelykylä : tutkimus erään yhdyskuntatyyppin noususta ja tuhosta. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 12. 114 s.

Rannikko, Pertti 2003. Oikeudenmukaisuuskysymys suomalaisen ympäristöliikehdinnän aalloissa. Teoksessa Lehtinen, Ari ja Rannikko, Pertti (toim.): Oikeudenmukaisuus ja ympäristö. Gaudeamus. 160-180.

Rannikko, Pertti ja Schuurman, Nora (toim) 1997. Elämisen taika taigalla: ihminen ja luonto Pohjois-Karjalan biosfäärialueella. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 120. 183 s.

Ratamäki, Outi. 2001. Pelkäätkö karhua, vihaatko sutta? Tutkimus suomalaisesta suurpetokeskustelusta ja pohjoiskarjalaisten metsästäjien suhtautumisesta karhuun ja suteen. Joensuun yliopiston, julkaisematon opinnäyte.

Rekilä, Riitta, Vertanen Päiviö ja Rekilä, Teppo 2005. Turkistilan ympäristökäsikirja. Maatalouden tutkimuskeskus.

Rekilä, Teppo 1999. Behavioural tests in welfare research of foxes. Kuopion yliopiston julkaisuja C. Luonnontieteet ja ympäristötieteet. 52 s.

Saarinen, Paavo 1974. Minkinrehutehtaiden jätevedet ongelmana. Juttu Vaasa-lehdessä 17.2.1974.

Sairinen, Rauno, Viinikainen, Tytti, Kanninen, Vesa ja Lindholm, Arto 1999. Suomen ympäristöpolitiikan tulevaisuuskuvat. Gaudeamus. 294 s.

Saloheimo, Veijo 1973. Kaskesta karjaan. Satakuusikymmentä vuotta pohjoiskarjalaista maataloutta. Pohjois-Karjalan Maanviljelysseura. 279 s.

- Salonen, Ville 2004. Eläinmaantiede – näkökulmia ihmisen ja eläimen vuorovaikutussuhteeseen. Terra 116:4, 227-240.
- Siisiäinen, Martti 1998. Uusien liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Ilmonen, Kaj ja Siisiäinen, Martti (toim.): Uudet ja vanhat liikkeet. Vastapaino. Tampere. 219-243.
- Suomen Turkiseläinten Kasvattajien Liiton neuvontasuunnitelma vuodelle 1974.
- Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto 1974. Suomensupisymposium 26.9.1974. Moniste alustuksista.
- Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry. 1978. 50-vuotis juhla-julkaisu. Porvoo, Oy Uusimaa. 217 s.
- Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry. Tarhaajan kalenterit 1971-2004.
- Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry 2004. Turkistarhoihin kohdistuneet iskut vuodesta 1995. Luettelo 5 s.
- Suopajarvi, Leena 2001. Vuotos- ja Ounasjoki -kamppailujen kentät ja merkityksen Lapissa. Lapin yliopisto. 178 s.
- Syrjälä-Qvist, Liisa, Mäkelä, Jaakko, Karkinen, Katri ja Immonen, Irma 1990. Turkiseläinten menestyminen Lapin olosuhteissa. Tuloksia Muddusjärven opetus- ja koetilan turkiseläintarhalta. Helsingin yliopisto, kotieläintieteen laitoksen tiedote no 11. 52 s.
- Söderbaum, Peter 1978. Samhällsplanering, ekonomi, miljö. Miljöförlaget, Uppsala. 206 s.
- Söderbaum, Peter 2002. ”Ecological Economics as Political Economics”. Can economic theory be made part of Johannesburg Agenda? Esitelmä kongressissa Environment and Development. International Society for Ecological Economics.
- Talvela, Klaus 1988. Lannoite nigeriläisessä tuotantosysteemissä. Helsingin yliopisto. Maatalousekonomian laitos. Julkaisematon lisensiaatintyö. 160 s.
- Tarhaajan kalenteri 1971-2004. Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto ry.
- Tester, Keith 1991. Animals and Society. The humanity of animal rights. Routledge. 218 s.
- Timonen, Liisa 1990. Teollistamispolitiikasta yrittäjäyyspolitiikkaan : tutkimus Kiteen kunnan teollistamispolitiikasta 1960-89. Joensuun yliopisto. Kulttuuri- ja suunnittelumaantiede. Tiedonantoja n:o 14. 108 s.

Turkistarhaustoimikunta 1984. Turkistarhaustoimikunta 1983:n mietintö. Komiteamietintö 1984:69. Valtion painatuskeskus. Monistus 1985. 91 s.

Turkistalous 1995. Uudenvuoden tervehdykset tanskalaiselta tuottajaliiton puheenjohtajalta Ugilt Hansenilta. Juttu Turkistalous –lehdessä 1995:1-2.

Turkisteollisuuden alasajo 1998. Muutoksen kevät. Ympäristövallankumouksellinen aikakauslehti. 10/98. Omakustanne. PL 847 33101 Tampere.

Tykkyläinen, Markku 1995. Asutustoiminnan jäljet 1990-luvulla – mitä jäi perinnöksi? Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen ja –politiikan aikakauslehti 2/95, 102-105.

Vaarojen Sanomat 2003. Turkistarhaus Piilokankaalla on tullut tiensä päähän. Onko Kakkisen turkistarhan ”alasojo” koko yritysmuodon joutsenlaulu Juuassa? Juttu Vaarojen Sanomissa 35. vsk, No 35. 9.5.2003.

Vaarojen Sanomat 2004. Olavi jatkaa tarhausta Turunkankaalla. Juttu Vaarojen Sanomissa 36. vsk, No 75. 28.9.2004.

Vartiainen, Perttu 1998. Suomalaisen aluepolitiikan kehitysvaiheita. Aluekehitysosaston julkaisu nro 6, sisäasiainministeriö. 14 s.

Vartiainen, Reima 1972. Supikoira kotiutunut Kaakkois-Suomeen: riistaeläin vai pahantekijä? Metsä ja puu: metsätaloudellinen aikakauslehti. Suomen metsäyhdistys. 1972:2, 24-25.

Weijola, Tore 1991. Pälskrisen: historisk bakgrund och regionala effekter i Finland. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki. Sarja B:7. 101 s

Westermarck, Nils 1969. Kehitysmaiden ongelmia. WSOY. 280 s.

Westermarck, Nils 1971. Ihminen kehittyvässä maatilataloudessa. Kirjayhtymä. Helsinki. 201 s.

Voipio, Timo 1993. Tropiikin lahjat. Kahvin, teen ja kaakaon talous- ja sosiaalishistoriaa, Gaudeamus. 312 s.

Vuokko, Pirjo 1982. Turkisalan tuotanto- ja markkinointiedellytykset Suomessa. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus ja Turun kauppakorkean hallinnon ja markkinoinnin laitos. Turkisalan kehittämishanke. 120 s.

Ylä-Karjala 1966. Malliminkkitarha Ylä-Karjalaan? Juttu Ylä-Karjala –lehdessä 31.12.1966.

Ylä-Karjala 1967a. Minkkitarhaus Ylä-Karjalassa alkaa. Juttu Ylä-Karjala –lehdessä 23.2.1967.

Ylä-Karjala 1967b. Minkkitarhauksen tulevaisuus ja kannattavuus keskustelun aiheena Valtimolla. Paavo Niemelän esitelmä Ylä-Karjalan III kulttuuriviikolla. Juttu Ylä-Karjala –lehdessä 25.4.1967.

LIITE 1 Arkistoaineisto

Juuan kunta

1. teollisuuslautakunnan (1961-1969) ja elinkeinolautakunnan pöytäkirjat (1970-1977).
2. Materiaali Juuan turkistilojen lukumäärästä:
 - yrityskortit 1969-1981
 - Juuan Rehu Oy:n tarhaajaluettelo 1.5.1978
 - luettelo turkistarhoista 18.2.1982
 - luettelo turkistarhoista 8/1984
 - luettelo turkistarhoista 1985
 - luettelo turkistarhoista 1.10.1985/9.1.1986, jossa selvitys Keralle tarhojen työllistävyyydestä
 - ote yritysrekisteristä toimialoittain 1986
 - ote teollisuusrekisteristä 1988
 - ote yritysrekisteristä toimialoittain 15.12.1989
 - ote yritysrekisteristä toimialoittain 25.5.1990/19.7.1990
 - ote yritysrekisteristä toimialoittain 7.11.1991
 - ote yritysrekisteristä toimialoittain 12.3.1992
 - ote yritysrekisteristä toimialoittain 3.8.1993
 - ote yritysluettelosta toimialoittain 1994
 - ote yritysluettelosta toimialoittain 1999.
3. Juuan kunnan kettujen jalostusprojektin arkisto vuosilta 1986-88.

Savo-Karjalan turkistuottajat ry

1. yhdistyksen johtokunnan pöytäkirjat 1973-1989, 1997-2000.
2. yhdistyksen toimintakertomukset ja toimintasuunnitelmat 1980, 1981, 1982, 1983, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990, 1994, 1996, 1997, 1998, 1999.
3. Pohjois-Suomen Turkiseläinten Kasvattajat ry:n ja Savo-Karjalan Turkistarhaajat ry:n yhteisen kokouksen pöytäkirja 6.8.1985.
4. Nahkakeräily kaudella 1989-90 tiedote.

LIITE 2 Haastattelut

- H1 turkistuottaja ja maanviljelijä, Valtimo 22.10.02
- H2 liettualaisen turkistilan johtaja, Kretinga, Liettua 27.6.03
- H3 turkistuottaja, johtaja, kauppaneuvos, Juuka 18.9.02
- H4 entinen pankinjohtaja, agronomi, Juuka 13.12.02
- H5 entinen turkistuottaja ja turkistalouskurssien opettaja, Juuka 25.2.2004
- H6 entinen elinkeinoasiamies, Joensuu 8.10.02 ja 4.3.03
- H7 toimitusjohtaja, entinen turkistalousneuvoja, Juuka 1.10.02
- H8 turkistuottajapariskunta, Valtimo 22.10.02 ja 12.12.02
- H9 turkistuottaja, Juuka 5.10.04
- H10 entinen suurtarhan johtaja, Joensuu 2.9.2004
- H11 turkistalousneuvoja, Joensuu 1.3.04
- H12 turkistuottaja, Valtimo 16.2.04
- H13 turkistuottaja, Savo-Karjalan Turkistuottajat ry:n johtokunnan jäsen, Juuka 25.2.04
- H14 Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liiton tiedottaja 16.10.03
- H15 Maatalouden tutkimuskeskus, turkistuotannon koeaseman johtaja 17.10.03
- H16 Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liiton tiedonjaoston jäsen 8.6.2004

Haastattelurunko

Haastattelun tarkoitus: (H1, H3, H4, H5, H6, H7, H9, H10, H13)

1. selittää turkistarhauksen lisääntymiseen liittyvät tapahtumat Juuassa
2. tunnistaa keskeiset vaikuttajat ja kehitysprosessit
3. selostaa suomalaisen kehitysaluepolitiikan alkutaival paikallistasolla

LOMAKE haastattelupäivämäärä:

Nimi:

Ikä:

Asema:

Elämän vaiheet jotka liittyy turkistarhaukseen

**Tutkimuskysymys: Miksi tarhaus lisääntyi Juuassa?
(käyrä tarhojen lukumäärästä)**

A: tarhojen lisääntyminen

1. keskeiset vaikuttajahenkilöt
kuka ensin, kenen idea, kuka asiantuntija, kuka rahoitti?
2. mistä eläimet saatiin, mistä rehut, millaiset maatilat aloitti eli mitä tekivät aikaisemmin, kuka ohjasi rakentamista?
Miksi joku aloitti:
Luopuminen karjasta kerralla tai vähittäin?
Metsätöiden väheneminen?
Taitojen lisäys? Sukupolvenvaihdos?
Emännällä palkkatyö?
3. mikä oli kunnan rooli? Miksi Juuka kasvoi merkittäväksi tarhauskunnaksi?
4. millaista oli neuvonta, oliko tarhaajilla yhteistyötä keskenään?

B: suurtuotannon vuodet

1. merkittävimmät tarhat ja tarhaajat?
2. miten tuotantoa rahoitettiin?
3. mistä eläimet, rehut?
4. mikä oli julkisen vallan (kunnan) rooli?
5. Mitä muuta voit kertoa suurtuotannon vuosista?

C: supistuminen

1. kuka lopetti ensin, millaiset tarhat?
2. lopettamisen syyt